

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**YUNANİSTAN COĞRAFYASI VE
TÜRKİYE-YUNANİSTAN ARASINDAKİ SORUNLAR**

Sena KAYALIK ÇAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Muhammet KAÇMAZ

OCAK - 2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN COĞRAFYASI VE
TÜRKİYE-YUNANİSTAN ARASINDAKİ SORUNLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sena KAYALIK ÇAM

Enstitü Anabilim Dalı: Coğrafya

“Bu tez 16/01/2025 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Ayşe Nur TİMOR	Başarılı
Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER	Başarılı
Doç. Dr. Muhammet KAÇMAZ	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Sena KAYALIK ÇAM

16/01/2025

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Türkiye'nin kara ve deniz komşusu olan Yunanistan'ın fiziki ve beşeri coğrafya unsurlarını inceleyerek başlamış ardından coğrafi benzerliklere rağmen bu iki ülkenin tarihsel ve güncel bağlamda karşılaştıkları sorunlara odaklanmıştır. İlk olarak Yunanistan'ın coğrafi konumu, iklimsel koşulları, doğal kaynakları, demografik yapısı ve kültürel özellikleri gibi fiziki ve beşeri coğrafya unsurları ele alınmış bu unsurların her iki ülkenin ekonomik ve sosyal yapılarındaki etkileri incelenmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ise iki ülke arasındaki sınır sorunları, etnik ve dini sorunlar, siyasi gerilimler gibi meselelerin ilişkiler üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, coğrafi benzerliklerin ve farklılıkların, Türkiye ve Yunanistan arasındaki tarihsel ve güncel sorunlar üzerindeki belirleyici rolü akademik bir bakış açısıyla çalışmaya aktarılmıştır. Danışmanım Muhammet KAÇMAZ başta olmak üzere akademik temelimi oluşturmaya katkı sağlayan hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte beni her zaman destekleyen aileme ve maddi manevi katkılarından ötürü değerli eşim Ersel ÇAM'a çok teşekkür ederim.

Sena KAYALIK ÇAM

16/01/2025

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iv
GRAFİK LİSTESİ.....	v
HARİTA LİSTESİ.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix

GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM: YUNANİSTAN'IN FİZİKİ COĞRAFYASI	7

1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler	8
1.2. İklim Özellikleri	10
1.3. Hidrografik Özellikler	21
1.4. Toprak Yapısı	22
1.5. Bitki Örtüsü	24

2. BÖLÜM: YUNANİSTAN'IN BEŞERİ COĞRAFYASI.....	27

2.1. Yunanistan'ın Tarihi Gelişimi	27
2.2. İdari Coğrafya Özellikleri.....	31
2.3. Nüfus Coğrafyası Özellikleri.....	35
2.4. Bitkisel ve Hayvansal Üretim.....	40
2.4.1. Bitkisel Üretim	40
2.4.2. Hayvansal Üretim.....	41
2.5. Sanayi Yapısı.....	42
2.6. Ulaşım Özellikleri	44
2.7. Yeraltı Kaynakları	48
2.8. Turizm Özellikleri	50
2.9. Ticaret Özellikleri.....	55

3. BÖLÜM: TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDA YAŞANAN	

SORUNLAR.....	61

3.1. Azınlık Sorunu.....	62
3.2. Ege Sorunları	67
3.2.1. Kıta Sahaneliği ve Karasuları Sorunu	70
3.2.2. Kardak Kayalıkları Sorunu.....	73

3.2.3. Hava Sahası ve FIR Hattı Sorunu.....	75
3.3. Kıbrıs Sorunu.....	77
3.4. Doğu Akdeniz Sorunu	82
SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	96
ÖZ GEÇMİŞ	105

KISALTMALAR

OECD	: Organisation for Economic Co-Operation and Development - Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNFPA	: United Nations Population Fund - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
BM	: Birleşmiş Milletler
EUROSTAT	: Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi
ELSTAT	: Yunan İstatistik Kurumu
EBD	: European Best Destinations – Avrupa’nın En İyi Destinasyonları
MICE	: Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions - Toplantı, Teşvik, Kongre ve Sergi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB	: Avrupa Birliği
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
NATO	: North Atlantic Treaty Organization - Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
ICAO	: Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
EOKA	: Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Örgütü -Etniki Organosis Kiprion Agoniston
TPAO	: Türk Petrol Anonim Ortaklığı
FIR	: Uçuş Bilgi Bölgesi
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Kuzey Yunanistan Bölgelerindeki Asidik Toprak Alanları	23
Tablo 2: Sekiz Farklı Bölgedeki Endemik Türlerin Yüzdeleri	25
Tablo 3: Yunanistan Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 2023 (%)	36
Tablo 4: Yunanistan'daki Şehirlerin Nüfusları 2023	38
Tablo 5: Yunanistan'da Toplam Net Okullaşma Oranı 2010-2020 (%)	38
Tablo 6: Yunanistan'ın Başlıca Sanayi Kolları	43
Tablo 7: Ticari Değere Göre Sıralanmış Dünya Filosu Mülkiyeti-Yunanistan 2022	47
Tablo 8: Yunanistan'da Çıkarımı Yapılan Madenler	49
Tablo 9: UNESCO Yunanistan Miras Listesi	51
Tablo 10: UNESCO Yunanistan Mirası Geçici Listesi	52
Tablo 11: ELSTAT'a Göre İhracat Grupları	56
Tablo 12: Yunanistan'da En Çok İhracatı Yapılan Ürünler 2021	56
Tablo 13: ELSTAT'a Göre İthalat Grupları	57
Tablo 14: Yunanistan'da En Çok İthalatı Yapılan Ürünler 2021	58
Tablo 15: Yunanistan'ın Dünya Ticaretindeki Sıralaması 2021	59
Tablo 16: Yunanistan Ticaret Verileri 2021	59

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1991-2020 Yılları Arasında Ölçülen Ortalama Sıcaklıklar	11
Grafik 2: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1961-1990 Yılları Arasında Ölçülen Ortalama Sıcaklıklar	12
Grafik 3: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1931-1960 Yılları Arasında Ölçülen Ortalama Sıcaklıklar	12
Grafik 4: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1901-1930 Yılları Arasında Ölçülen Ortalama Sıcaklıklar	13
Grafik 5: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1991-2020 Yılları Arasında Ölçülen Minimum Sıcaklıklar	13
Grafik 6: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1961-1990 Yılları Arasında Ölçülen Minimum Sıcaklıklar	14
Grafik 7: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1931-1960 Yılları Arasında Ölçülen Minimum Sıcaklıklar	14
Grafik 8: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1901-1930 Yılları Arasında Ölçülen Minimum Sıcaklıklar	15
Grafik 9: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1991-2020 Yılları Arasında Ölçülen Maksimum Sıcaklıklar	15
Grafik 10: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1961-1990 Yılları Arasında Ölçülen Maksimum Sıcaklıklar	16
Grafik 11: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1931-1960 Yılları Arasında Ölçülen Maksimum Sıcaklıklar	16
Grafik 12: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1901-1930 Yılları Arasında Ölçülen Maksimum Sıcaklıklar	17
Grafik 13: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1991-2020 Yılları Arasında Ölçülen Toplam Yağış	18
Grafik 14: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1961-1990 Yılları Arasında Ölçülen Toplam Yağış	18
Grafik 15: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1931-1960 Yılları Arasında Ölçülen Toplam Yağış	19

Grafik 16: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1901-1930 Yılları Arasında Ölçülen Toplam Yağış	19
Grafik 17: Yunanistan'ın Toplam ve Cinsiyete Göre Nüfus Miktarları 2022	35
Grafik 18: Yunanistan'ın Kırsal ve Kentsel Nüfus Dağılışı 2022	36
Grafik 19: Yunanistan Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 2023 (%).....	36
Grafik 20: Yunanistan Vatandaşlarının OECD Ülkelerine Göçü 2020 (%).....	39
Grafik 21: Yunanistan'ın Göç Aldığı 10 Ülke 2020	40
Grafik 22: Başlıca Yunanistan İhracat Ortakları 2022	57
Grafik 23: Başlıca Yunanistan İthalat Ortakları 2022	58

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Yunanistan'ın Lokasyon Haritası.....	2
Harita 2: Yunanistan'ın Fiziki Haritası	8
Harita 3: Yunanistan'ın İdari Haritası	31
Harita 4: Yunanistan Müzeler ve Plajlar Haritası	54
Harita 5: Yunanistan On İki Adalar Haritası.....	71
Harita 6: Türkiye- KKTC Kıta Sahanelığı Antlaşmasını Gösterir Harita.....	82
Harita 7: Doğu Akdeniz Haritası.....	83

ÖZET	
Başlık: Yunanistan Coğrafyası ve Türkiye-Yunanistan Arasındaki Sorunlar	
Yazar: Sena KAYALIK ÇAM	
Danışman: Doç. Dr. Muhammet KAÇMAZ	
Kabul Tarihi: 16/01/2025	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 106 (ana kısım)
Yunanistan, Avrupa kıtasında yer alan, coğrafi olarak dağlık ve çok sayıda adaya sahip bir ülkedir. Ülkenin batısında İyon, doğusunda ise Ege Denizi ile çevrili olması, stratejik önemini artırmaktadır. Başkenti Atina olan Yunanistan, beş ana ada grubu ile dikkat çeker: Boğazönü, Saruhan, Menteşe, Kuzey Sporad ve Kiklat Adaları. Yunanistan'ın nüfusu yaklaşık 10,3 milyon olup, büyük bir kısmı kentsel alanlarda yaşamaktadır. Ekonomisi, sanayi, tarım ve madencilikle gelişmiş olup, coğrafi konumu ve kültürel mirası turizm sektörünü de önemli bir ekonomik faaliyet alanı haline getirmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler, coğrafi yakınlıkları ve tarihsel bağları nedeniyle bir dizi soruna yol açmıştır. Bu sorunlar, özellikle azınlık hakları, deniz sınırları, Kıbrıs ve enerji kaynakları etrafında yoğunlaşmaktadır. Azınlık Sorunu, nüfus mübadelesi sonrası ortaya çıkan toplumsal gerilimleri ve azınlık hakları meselelerini kapsamaktadır. Ege Sorunları ise, karasuları, hava sahası gibi deniz sınırları üzerinde yaşanan anlaşmazlıkları içermektedir. Kıbrıs Sorunu, adadaki Türk ve Rum nüfusları arasındaki tarihsel çatışmaların günümüze taşınmasıyla şekillenmiştir. Son olarak, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına yönelik anlaşmazlıklar, Türkiye ve Yunanistan arasında diplomatik gerilimlere neden olmaktadır. Bu bağlamda, her iki ülkenin coğrafî, politik ve kültürel faktörler ışığında çözüm önerileri geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.	
Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Türkiye, Doğu Akdeniz, Kıbrıs, Sorunlar	

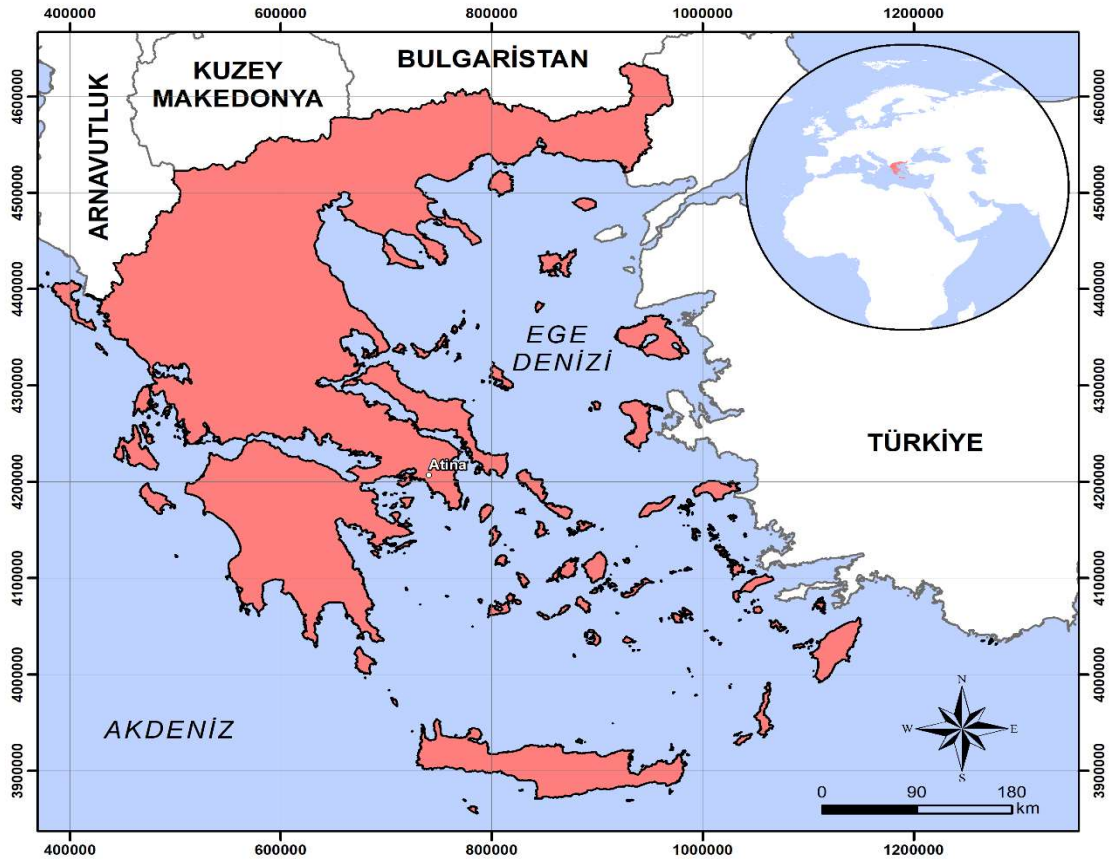
ABSTRACT	
Title of Thesis: Geography of Greece and Problems Between Türkiye-Greece	
Author of Thesis: Sena KAYALIK ÇAM	
Supervisor: Assoc. Prof. Muhammet KAÇMAZ	
Accepted Date: 16/01/2025	Number of Pages: ix (pre text) + 106 (main body)
Greece, located on the European Continent, is a country with many islands. Most of the country is mountainous and rugged. The country has a temperate climate zone and the Ionian Sea is located in the west and the Aegean Sea is located in the east. The capital of the country, which has been home to civilizations for centuries, is Athens. The islands in Greece are grouped into 5 groups. These are: Bosphorus Islands, Saruhan Islands, Menteşe Islands, North Sporad Islands, Cyclad Islands. The urban population rate of the country, which has a total population of 10.3 million, is at the level of 80%. Mining is carried out in the country, which is rich in the diversity of underground resources, especially on the islands. The geographical location of the country and the cultural heritage it has attract thousands of tourists to the country every year. Turkey and Greece have also experienced many problems with the effect of being neighbors. The main ones of these problems are: the Minority Problem, the Aegean Problem, the Cyprus Problem and the Eastern Mediterranean Problem, which is still ongoing today. Minority Problem: It covers the problems caused by the causes and consequences of the exchange of Turks living in Greece and Greeks living in Turkey. Aegean Problems: The Territorial Waters Problem, the Continental Shelf Problem, the Airspace FIR Line Problems and the Problem of Non-Ceded Islands, Islets and Cliffs are dealt with as. Cyprus Problem: Greece has subjected the Turks on the island to threats and pressure by establishing a number of harmful formations claiming that the entire island belongs to the Greeks. Turkey, which defends the rights of the Turks in Cyprus against this situation, has come face to face with Greece. Eastern Mediterranean Problem: Greece does not want Turkey to benefit from the natural gas and oil resources that have been extracted and will be extracted in the region, so it wants to isolate Turkey in the Eastern Mediterranean with the steps it has taken. After mentioning the geography of Greece in this study, the problems experienced between Turkey and Greece were analyzed and Deciphered by looking at them from different perspectives.	
Keywords: Greece, Turkey, Eastern Mediterranean, Cyprus, Problems	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Siyasi coğrafya devletlerin sınırlarının, etnik yapılarının, kaynak dağılımının ve uluslararası ilişkilerin coğrafi faktörlerle nasıl şekillendiğini inceler. Bu bağlamda coğrafyanın siyasi stratejilerde nasıl bir rol oynadığı ve jeopolitik teorilerin bu ilişkilerdeki yerini anlamak önemlidir. Jeopolitik ve siyasi coğrafya kavramları uluslararası ilişkiler ve devletlerin stratejik analizleri açısından önemli teorik çerçeveler sunar. Her ne kadar benzer alanları kapsasalar da bu iki kavram arasında kavramsal ve uygulamalı farklar bulunmaktadır. Siyasi Coğrafya, coğrafyanın siyasi olgularla, devlet yapılarıyla ve uluslararası ilişkilerle olan etkileşimini inceleyen bir disiplindir. Bu alan, dünyanın fiziki ve beşeri coğrafyasının devletler ve siyasi yapı üzerindeki etkilerini ele alır. Siyasi coğrafya çalışmaları, ülke sınırlarının ve coğrafi özelliklerin devletlerin siyasi, ekonomik ve sosyal yapılarındaki etkilerini, bu etkilerin sonuçlarını ve uluslararası düzeydeki yansımalarını araştırır. Özellikle coğrafi öğelerin (örneğin iklim, yer şekilleri, doğal kaynaklar) devletlerin iç ve dış politika kararları üzerindeki rolü bu disiplinin temel analiz alanlarından biridir. Bu nedenle siyasi coğrafya, coğrafyanın siyasal açıdan ele alınmasını sağlar. Jeopolitik ise devletlerin coğrafi konumları, stratejik önemi ve doğal kaynakları gibi coğrafi faktörlerin uluslararası siyasetteki güç ilişkileri ve politika yapım süreçleri üzerindeki etkilerini inceleyen daha özel bir alandır. Devletlerin dış politika stratejilerini ve bu stratejilerin uluslararası ilişkilerdeki yansımalarını anlamak amacıyla coğrafi unsurları ve güç dinamiklerini analiz eder. Jeopolitik düşünce, devletlerin stratejik çıkarlarını ve güç mücadelesini coğrafi koşullar çerçevesinde değerlendiren bir perspektife sahiptir. Bu kavram ilk olarak İsveçli siyaset bilimci Rudolf Kjellen'in 'Staten som liffsform' isimli eserinde tanımlanmış ardından Karl Haushofer 1924 senesinde "Zeitschrift für Geopolitik" isimli dergiyi yayınlayarak bu alandaki çalışmalara dikkat çekmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde jeopolitik, uluslararası ilişkiler ve strateji analizlerinde daha yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Jeopolitik, devletlerin politikalarını ve uluslararası düzeydeki stratejilerini belirlemede temel bir rol oynar ve çok boyutlu bir analiz gerektirir. Uluslararası siyasette coğrafi etmenlerin güç ve strateji ilişkileri üzerindeki etkilerini inceleyerek küresel politikaların şekillendirilmesine katkıda

bulunur. Siyasi coğrafya genel olarak coğrafi olayların ve yapıların siyasi yansımalarını ele alırken jeopolitik, bu olayların uluslararası düzeydeki güç ilişkileri üzerindeki etkilerini derinlemesine inceler. Siyasi coğrafya, coğrafyanın devletler ve uluslararası ilişkiler açısından anlamını araştırırken jeopolitik, devletlerin coğrafi avantajlarını veya dezavantajlarını stratejik karar alma süreçlerine nasıl entegre ettiğini anlamaya yönelik çalışmaları içerir (Özey, Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya, 2008). Dünya, çeşitli jeopolitik, jeostratejik, ekonomik, sosyal ve kültürel unsurların etkileşimi ile şekillenmiş bir dinamik bir yapıdan meydana gelmiştir. Bu değişken süreçte küresel düzeyde söz sahibi olabilmek, stratejiler geliştirmek ve gücünü sergilemek için ülkeler, tabii kaynaklarını ve insan gücünü verimli bir şekilde kullanmalıdır (Doğan & Doğan, 2022). Jeopolitik teoriler, coğrafyanın devlet politikaları üzerindeki etkilerini inceleyerek devletlerin dış ilişkilerinde stratejik kararlarını belirlemede coğrafi faktörlerin nasıl şekillendirici bir rol oynadığını anlamamıza yardımcı olur.

Harita 1: Yunanistan'ın Lokasyon Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yunanistan, 10,3 milyonluk nüfusu ile Güneydoğu Avrupa’da yer alan ülkelerdendir. Üç tarafı denizler ile çevrili ülke; Ege, İyon ve Akdeniz gibi önemli denizlere kıyısı bulunan coğrafi açıdan da önemli bir konumda bulunmaktadır. Yunanistan, hem fiziki coğrafyası hem de tarihi geçmişi bakımından zengin kültürel mirasa sahip olmasının yanında komşusu Türkiye ile pek çok siyasi ve diplomatik sorunu da beraberinde taşımaktadır. Bu sorunların başında ise özellikle Lozan Antlaşması’na dayanan nüfus mübadeleleri, ada egemenliği meseleleri ve Kıbrıs Adası üzerindeki ihtilaflar bulunmaktadır. Lozan Antlaşması, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sınırları belirleyen önemli bir belgedir ve bu antlaşma çerçevesinde yapılan zorunlu nüfus değiş tokuşu, her iki ülkede de azınlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu mübadele sonucunda, Türkiye’deki Yunan Ortodoks halkının Yunanistan’a, Yunanistan’daki Türk nüfusunun ise Türkiye’ye göç etmesiyle, azınlık hakları ve toplumsal bütünleşme konularında zorluklar yaşanmıştır. Bu azınlıkların, her iki ülkede de sosyal, kültürel ve ekonomik uyum süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler, Türk-Yunan ilişkilerinin karmaşıklığını arttıran bir diğer önemli unsur oluşturmıştır. Yunanistan’ın coğrafi yapısının bir diğer dikkat çeken özelliği, çok sayıda adaya sahip olmasıdır. Ege Denizi’nde bulunan adaları, özellikle Türkiye ile olan ilişkilerinde önemli bir sorun alanı oluşturmıştır. Ege Denizi’nde yer alan bu adaların çoğunluğu, iki ülke arasında deniz sınırlarını belirleme noktasında ciddi bir ihtilafa yol açmıştır. Özellikle, adaların egemenliği ve bu adaların çevresindeki kara suları ile hava sahasının belirlenmesi, uluslararası hukuk çerçevesinde çözüme kavuşturulamamış ve bu durum, Türk-Yunan ilişkilerini sürekli olarak gergin tutmuştur. Kıbrıs, Akdeniz’in üçüncü büyük adası olarak, coğrafi ve jeopolitik bakımdan önemli bir lokasyonda yer almaktadır. Adanın, 20. yüzyılın ortalarında Yunanistan’a bağlanma yönündeki siyasi hareketler, Türkiye’nin bölgedeki çıkarlarını doğrudan etkilemiş ve Kıbrıs’ta 1974’teki askeri müdahale ile sonuçlanmıştır. Kıbrıs’taki Türk ve Yunan nüfusları arasındaki tarihsel çatışmalar, adanın 1974’teki bölünmesiyle derinleşmiş ve bu durum, Türk-Yunan ilişkileri üzerinde kalıcı etkiler yaratmıştır. Kıbrıs’ın birleşmesi için yapılan diplomatik girişimler ve bu konuda atılan adımlar, zaman zaman olumlu sonuçlar vermiş olsa da, özellikle adadaki hidrokarbon kaynakları ve doğrudan bölgedeki enerji rezervlerinin keşfi, bu ilişkinin yeniden gerginleşmesine yol açmıştır. Son yıllarda, Doğu Akdeniz’de keşfedilen büyük hidrokarbon rezervleri, Türkiye ve Yunanistan ilişkilerini daha da karmaşık bir hale sokmuştur. Bu enerji kaynakları üzerinde egemenlik hakkı talep

eden ülkeler, bölgedeki deniz sınırlarını belirleme konusunda anlaşmazlıklar yaşamaktadır. Özellikle Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji arama faaliyetleri ve Yunanistan'ın bu faaliyetlere karşı olan tutumu, her iki ülke arasında yeni gerilimlere yol açmıştır. Bu bağlamda, enerji politikaları, her iki ülkenin dış politika stratejilerinin merkezine yerleşmiş ve bölgedeki güç dengelerini yeniden şekillendirmiştir. Yunanistan'ın fiziki coğrafyasını incelediğimizde, ülkenin dağlık yapısının ve kıyı boyunca yer alan adaların, ülkenin ulaşım ve yerleşim yerlerini nasıl şekillendirdiği görülebilir. Bu coğrafi özellikler, aynı zamanda Yunanistan'ın askeri ve stratejik politikalarının belirlenmesinde de önemli teşkil etmektedir. Ülkenin iç bölgeleri, dağlarla çevrili olduğu için, kıyı bölgeleri ve adalar daha stratejik ve dışa dönük yerleşim alanları olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak, Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler, hem coğrafi faktörlerin hem de tarihsel olayların bir araya gelmesiyle şekillenmiştir. Ege Denizi'ndeki adalar sorunu, Kıbrıs meselesi ve Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon rezervlerinin paylaşımı, iki ülke arasındaki ilişkilerde önemli sorun alanlarını oluşturmakta ve bu sorunların çözümü, uluslararası hukuk, diplomasi ve güvenlik politikaları açısından büyük önem taşımaktadır. Türk-Yunan ilişkilerinin geleceği, bu meselelerin nasıl ele alındığına, iki ülkenin dış politika stratejilerinin nasıl evrileceğine ve bölgedeki yeni jeopolitik gelişmelere bağlı olarak şekillenecektir.

Çalışmanın Önemi

Türkiye-Yunanistan ilişkilerini incelemeye başlamadan önce, Yunanistan'ın fiziki ve beşeri coğrafyasının incelenmesi Yunanistan'ın yakından tanınması için bir önem arz etmektedir. Çalışma, Yunanistan'ın coğrafi özelliklerini güncel Türkçe ve uluslararası kaynaklarla ele alarak, iki ülke arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Yunanistan'ın coğrafyası; tarihsel, kültürel ve politik anlamda önemli olduğundan ülkenin fiziki yapısının incelenmesi, Türkiye ile olan ilişkilerin kökenlerine dair bir anlayış geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, Yunanistan'ın coğrafi özellikleri, ülkedeki sosyal ve ekonomik yapıları, demografik özellikleri ile birlikte, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Yunanistan'ın dağlık arazisi, kıyı bölgeleri ve çok sayıda adaya sahip olması, ülkenin dış politikalarını ve ulusal güvenlik stratejilerini doğrudan etkilemiştir. Özellikle Ege Denizi'ndeki adaların egemenliği ve bu adaların çevresindeki kara suları ile hava sahası üzerindeki

anlaşmazlıklar, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerde sürekli bir gerginliğe neden olmuştur. Bu nedenle, Yunanistan'ın coğrafi özelliklerinin incelenmesi, bu sorunların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Çalışmanın bir diğer önemli kısmı, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerdeki mevcut sorunların analiz edilmesidir. Bu sorunlar, başlıklar altında alınmış ve her iki ülkenin perspektifinden ayrı ayrı incelenmiştir. Farklı bakış açıları, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların çok katmanlı ve karmaşık bir yapısının olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, çalışmada her iki ülkenin perspektiflerinin karşılaştırılması, iki ülke arasındaki ilişkilerdeki temel dinamiklerin daha iyi anlaşılmasına olanak tanımaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı Yunanistan'ın fiziki ve beşeri coğrafi özelliklerini detaylı bir şekilde ortaya koyarak Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan sorunlara yol açan durumları Türk kaynakları ve yabancı kaynaklardan yapılan analizlerle incelemektir. Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde yaşanan sorunlar yalnızca iki ülke arasındaki ilişkileri etkilemekle kalmayıp bölgesel ve küresel siyaset üzerinde de önemli etkiler yarattığı göz önünde bulundurulduğunda bu sorunların temelinde yatan jeopolitik faktörlerin iyi anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, Yunanistan'ın coğrafi ve stratejik özelliklerini ele alarak Türkiye'nin bu bağlamda daha etkili dış politika ve strateji geliştirmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, Türkiye ile Yunanistan arasındaki mevcut sorunlara dair farklı bakış açıları ele alınacak ve her iki ülkenin bu sorunlara yaklaşımı incelenecektir. Bu süreçte Türk ve yabancı kaynaklardan elde edilen veriler ışığında iki ülkenin diplomatik stratejilerinin analiz edilmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda, çalışmada olumlu ve olumsuz senaryolar ekseninde politika üretimine katkı sağlayacak değerlendirmeler yapılacak böylece iki ülke arasındaki gerilimlerin nasıl daha sağlıklı bir zemine taşınabileceğine dair potansiyel çözüm önerileri tartışılacaktır.

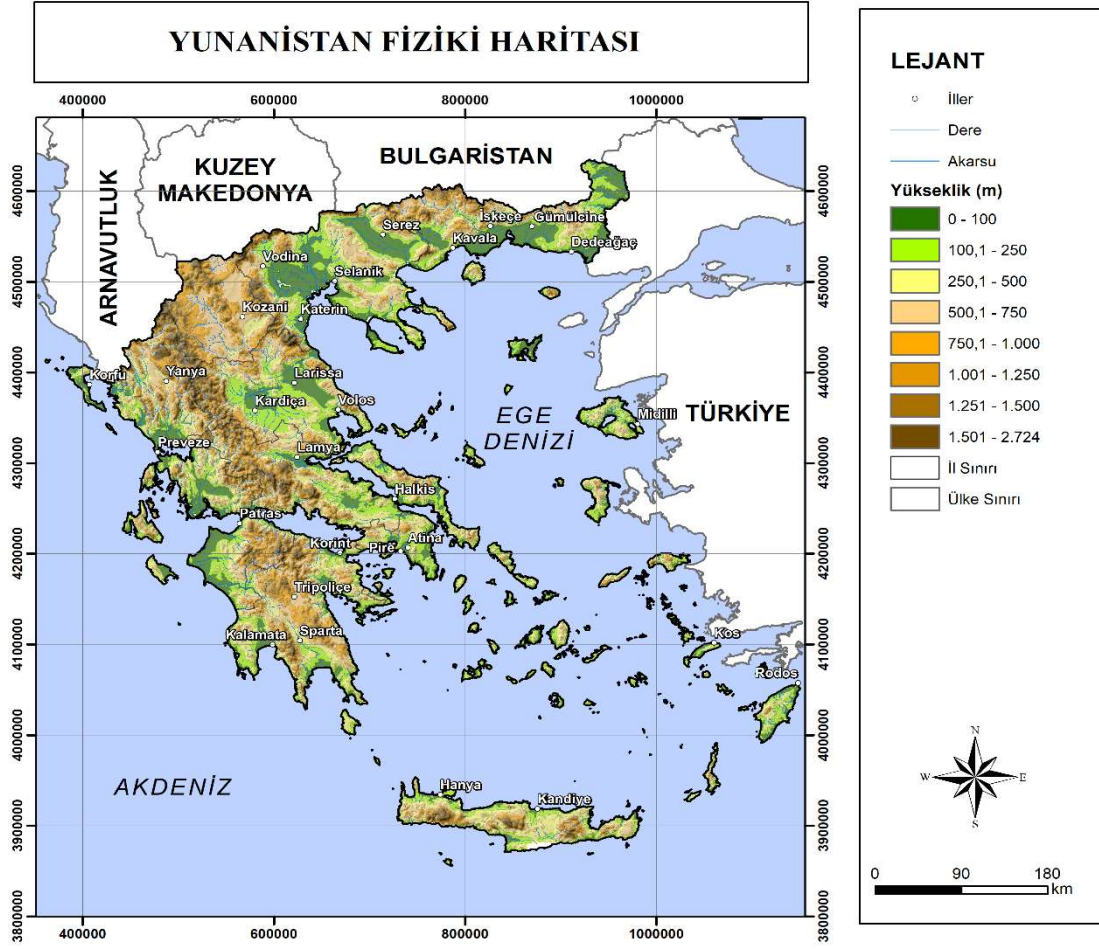
Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, öncelikle Yunanistan'ın coğrafi özelliklerine dair yerli ve yabancı literatür üzerinden kapsamlı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Yunanistan'ın fiziki ve beşeri coğrafyasına ait nicel veriler toplanmış bu veriler detaylı bir şekilde incelenerek tablolar

ve grafikler haline getirilmiştir. Oluşturulan tablo ve grafiklere yönelik yorumlamalar yapılmış elde edilen bulgulara dair bir değerlendirme sunulmuştur. Bu süreçte Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) yazılımlarından ArcGIS yazılımı kullanılarak haritalar oluşturulmuştur. Haritalar Yunanistan'ın coğrafi yapısının ve beşeri özelliklerinin görsel olarak daha anlaşılır bir şekilde sunulmasını sağlamıştır. Veri temininde dünya çapında tanınan ve güvenilir kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu kaynaklar arasında Dünya Bankası (World Bank Data), Yunanistan Ulusal Meteoroloji Servisi, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Knoema Açık Veri Kütüphanesi, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Yunan İstatistik Kurumu (Elliniki Statistiki Archi), Avrupa İstatistik Ofisi (EUROSTAT), Birleşmiş Milletler (United Nations) gibi önemli uluslararası ve yerel veri sağlayıcıları bulunmaktadır. Bu kurumlar Yunanistan'ın fiziki coğrafyası ve nüfus yapısına dair güncel ve güvenilir veriler sunmuş bu veriler çalışmanın temelini oluşturmuştur. Ayrıca ilgili kurumların yıllık raporları da çalışmanın literatür analizini ve veri teminini desteklemek amacıyla dikkatle incelenmiştir. Bu raporlar hem Yunanistan'ın mevcut coğrafi ve demografik durumu hakkında bilgi sağlamak hem de uzun vadeli eğilimler ve gelişmeleri anlayabilmek açısından önemli bir kaynak olmuştur. Literatür taraması ve veri analizi süreci çalışmanın temellendirilmesine ve Yunanistan'ın coğrafi yapısının Türkiye ile olan ilişkilerdeki rolünün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Bu bağlamda Yunanistan'ın fiziki ve beşeri coğrafyasının çok yönlü bir şekilde ele alınması hem Türkiye-Yunanistan ilişkileri hem de bölgesel coğrafya açısından önemli çıkarımlar elde edilmesini mümkün kılmaktadır.

1. BÖLÜM: YUNANİSTAN'IN FİZİKİ COĞRAFYASI

Yunanistan, coğrafi konumu ve doğal yapısı itibari ile zengin fiziki coğrafya özelliklerine sahip bir ülkedir. Üçüncü jeolojik zamanın sonlarında gerçekleşen fay hareketleriyle parçalanan Egeit adası, Ege Denizi'nin ve adalarının temelini oluşturmuş bu süreç aynı zamanda Yunanistan'ın dağlık yapısının temellerini atmıştır. Ülke; dağlar, denizler, körfezler ve adalarla şekillenen benzersiz bir coğrafyaya sahip olup hem iklimsel çeşitlilik hem de jeomorfolojik özellikler bakımından önemli farklılıklar gösterir. Ülkenin sahip olduğu coğrafi yapı; su kaynaklarını, toprak özelliklerini ve bitki örtüsünü doğrudan etkilemiştir. Yunanistan'ın dağlık ve engebeli arazi yapısı suyun akışında ve toprak verimliliğinde belirleyici bir rol oynarken bu durum bitki örtüsünün çeşitliliğine ve hayvan yaşamına da yansımaktadır. Bu bölümde Yunanistan'ın jeolojik-jeomorfolojik özellikleri, iklim çeşitliliği, hidrografik özellikleri, toprak özellikleri ve bitki örtüsü üzerinde durulacaktır.

Harita 2: Yunanistan'ın Fiziki Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler

Yunanistan, Üçüncü jeolojik zamanın son dönemlerine kadar Anadolu ile bitişik konumdadır. Burada içinde göllerin olduğu Egeit adında kıta parçası bulunmaktadır. Üçüncü jeolojik zamanın sonlarında yaşanan fay hareketleriyle Egeit kıtası parçalanmıştır. Parçalanma ve çökmenin sonucunda Akdeniz'in suları sahayı kaplamış ve günümüzdeki Ege Denizi oluşmuştur. Ege Denizi'nde bulunan adalar, eski kıta kütlelerinin su üzerinde kalmış parçalarıdır. Egeit Adası'nın parçalanması ile Ege Denizi'nde volkanik patlamalar meydana gelmiştir. Peş peşe depremlerin yaşandığı Ege Denizi, Alp-Himalaya deprem kuşağındadır. Yunanistan oldukça sık depremlerin olduğu, zaman zaman volkanik patlamaların meydana geldiği bir ülkedir. Balkan Yarımadası'nın

en çok çöküntülere uğramış yeridir (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Yunanistan'ın derin koy ve körfezler ile parçalanmış bir anakara ile büyük bir kısmı Ege Denizi'nde bulunan adalardan meydana gelmesi de bu durumun göstergesi olmuştur (Güner & Ertürk, 2013). %80'i dağlık ve engebeli arazilerden oluşan bu ülke genel hatları ile beş bölge olarak ayrılır: Makedonya, Trakya, Epir, Teselya ve Mora Yarımadası. Yunanistan'ın birçok bölümü çorak ve çıplak araziler ile kaplı olup sarp ve ağaçtan yoksun dağlar, az eğimli tepeler, verimli alüvyal topraklardan meydana gelen havzalar, derin körfezler, sayısız yarımada ve adalar belirli bir alanda yan yana bulunmaktadır. Kuzey Yunanistan'ın doğusunda Rodop Dağları'nın güney uzantısı, batı bölgesinde ise Makedonya Dağları'nın uzantısı yer almaktadır. Bu dağlardan akan akarsular bölgede alüvyonlarla kaplı alçak ovaları meydana getirmiştir. Ülkenin doğusu, batı bölgesine göre yaşamaya daha elverişli, batı bölgesi ise ormanlar ile kaplıdır. Batıdaki dağların engebeli olması sebebiyle aşılıp iç kısımlara girmek zorken buna karşılık doğuda ovalardan içkilere girmek çok daha kolaydır. Orta Yunanistan'ın batısında bulunan Epir Platosu ve Dağları, ülkenin en tenha bölgesini oluşturmaktadır. Bu alanın doğusunda ise yarımadanın en yüksek sıradağları olan Pindus Dağları kuzey yönünden güneye doğru uzanmaktadır. Teselya Ovası'nın kuzeydoğusunda yer alan Olimpos Dağı (2917 m.) Yunanistan'ın en yüksek noktası olarak yer almaktadır (Er, 2011). Ülkenin kuzeydoğusunda Ege Denizi'ne doğru bulunan Halkidiki Yarımadası bulunur. İyon Adalarının başlıcaları Korfu, Paksos, Lefkas, Kafelonya ve Zanta'dır. Ege Adaları'nın en büyükleri ise Eğriboz, Girit, Limni, Midilli, Sakız, Sisam, İstanköy, Rodos ve Karpatos'tur. Bu adalardan güneybatı Anadolu kıyıları önünde kümelenmiş olanlara ise On iki ada denir. On iki adaların en büyüğü ise Rodos Adası'dır. Yeryüzü şekilleri açısından karmaşık bir yapı oluşturan ülkenin yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü dağlarla kaplıdır. Toplam kara alanının $\frac{1}{5}$ 'ine yakınına kaplayan 1500 adet civarında bulunan adalar ise genellikle dağlık yapıya sahiptirler (Güner & Ertürk, 2013). Makedonya Dağları'nın bir kısmı Bulgaristan'da bir kısımda Sırbistan'da yer almaktadır. Yunanistan'da bulunan kısım ise Rodop Dağları'nın güney kısmı ile Halkidiki Yarımadası üzerindeki dağlardır. Burada bulunan en yüksek dağ Athos Dağı (1935 m)'dir. Siklat Dağları, volkanik sıradağ zinciri olup deniz içinde kalan tepeleri ise Ege Denizi'ndeki adaları meydana getirmektedir. Yunanistan kıyısında bulunan Siklat Adaları ile Anadolu kıyısında bulunan Sporad Adaları'nın bir kısmı volkanik adacıklardır. Epir Platosu'ndan Lakonya'ya doğru yayılan

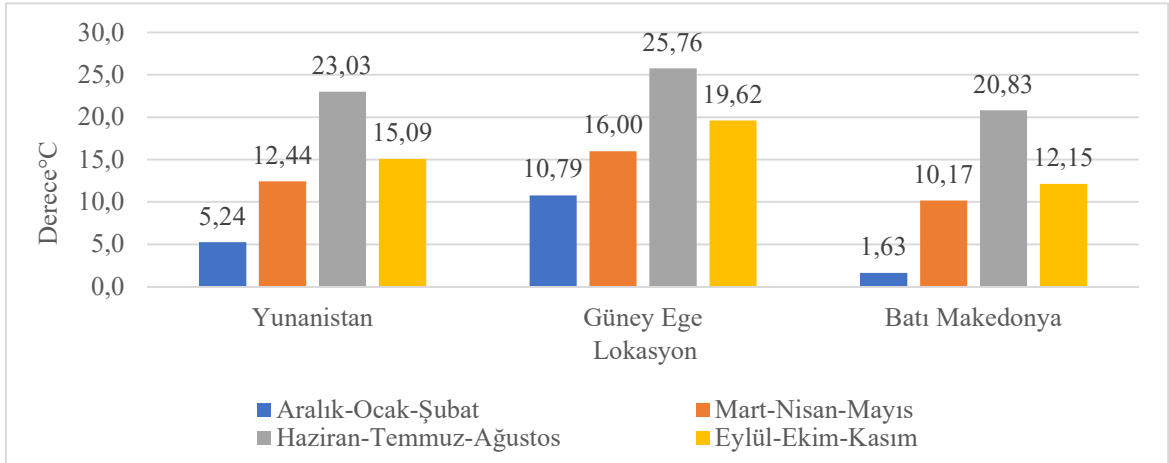
Pindus Dağları, Girit ve Rodos Adalarına uzanmaktadır. Pindus Dağları, Arnavutluk sınırından ülkenin içine uzanan sıradağlardır. Yaklaşık 200 tane tepelik alan bu bölgede birbirine paralel şekilde bulunmaktadır. Pindus Dağları'nın kuzeyindeki dağlar Grammos Dağları, güneyindeki dağlar Nafaktros ile Lodorikiyu Dağları'dır. Ülkenin en yüksek dağı olan Olimpos Dağı'nın kuzeydoğusunda Selanik Ovası bulunmaktadır. Doğuda Olimpos Dağı, Parnasos ve Argolis kütleleri yanaşırken daha doğuda, kuzeyden güneye doğru Rodos Dağları, Attike ve Kiklat blokları yer almaktadır (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Yunanistan'ın güneyinde Akdeniz'e doğru sokulan Mora Yarımadası bulunmaktadır. Mora, Pindus Dağları'nın uzantısı olan dağlar ile kaplıdır ve yarımada ile ülkenin ana kısmını birbirinden ayıran Korint Körfezi, Korint Kanalı'yla Ege Denizi'ne bağlanmıştır. Yarımada'daki başlıca dağlar şunlardır: Panahayiko, Erimantos, Zirra, Helmos, Mealo, Tavyetos, Parnonas Dağları'dır. Yunanistan'da ovalar, kıyı bölgesi ile dağlık alanlar arasında dar şeritler şeklinde uzanır. Bu ovaların en önemlileri orta bölümdeki Teselya Ovası, Makedonya bölgesindeki Selanik Ovası ile Batı Trakya'daki Serez, Drama ve Meriç Ovaları'dır (Güner & Ertürk, 2013). Batı Trakya'nın doğu bölümü Rodop Dağları'nın uzantısı olan tepelik bir alanla iki kısma ayrılır. Ege Denizi kıyılarına dek uzanan ve makilerin bulunduğu bu tepelik alanın kuzeyindeki Dimetoka, Batı Trakya'dan ayrılır. Dimetoka'nın güneyinde, Meriç Nehri'nin denize döküldüğü yerde bataklıklar bulunmaktadır. Rodop Dağları'nın uzantısı sayılan tepelik alanlar ile Mesta Irmağı arasında kalan bölgede ise, Batı Trakya'nın en verimli ovalarının yer aldığı düzlükler bulunmaktadır (Yiğit, 2015). Bu düzlükler tarıma elverişli alanları meydana getirmektedir.

1.2. İklim Özellikleri

Yunanistan, coğrafi konum itibariyle orta kuşak bölgesinde yer aldığından ılıman iklim kuşağında bulunmaktadır. Ülke toprakları çok geniş olmamasına karşın denizlerin ayırdığı girintili çıkıntılı kıyı bölgelerinde, adalarda ve iç kesimlerde iklim yer yer değişip farklılaşan özellikler göstermektedir. Yunanistan'da genel itibariyle yaz mevsimi sıcak ve kurak geçerken kış mevsiminde ılık ve yağışlı Akdeniz iklimi etkin olmakla birlikte ülkenin coğrafi yapısına uygun olarak karasal iklim ve Alp iklimi de görülmektedir (Er, 2011). Kısa mesafelerde meydana gelen topoğrafik farklılıklar sebebiyle Doğu Yunanistan ve Attike'de iklim kurak özellikler gösterirken Kuzey ve Batı Yunanistan'ın

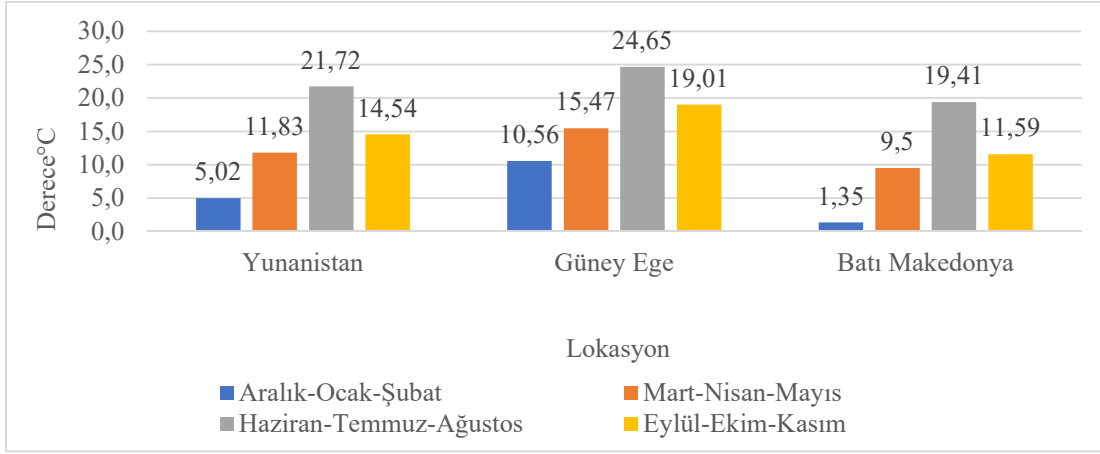
iklimi nemli özellikler göstermektedir (Το κλίμα της Ελλάδας, 2023). Adalarda, kıyılarda ve Halkidiki Yarımadası'nda Akdeniz iklimi hâkimdir. Dağlık bölgeler ile iç kesimlerde ise Akdeniz'in dağ iklimi görülmektedir. Yağış miktarı genel olarak düşüktür (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Ülkede iklimik açıdan bir yılı genel olarak iki mevsime ayırmak mümkündür: İlki ekim ayının ortasından mart ayının sonuna kadar süren soğuk ve yağışlı dönem olurken diğer mevsim nisan ayından eylül ayına kadar süren ılık ve yağışsız dönemdir. İlk dönemde en soğuk geçen aylar ocak ayı ve şubat ayı olup, ortalama minimum sıcaklık kıyı kesimlerin yakınında 5°C-10°C, anakara bölgelerinde 0°C-5°C aralığında değişirken, kuzeyde ise daha düşük değerler görülmektedir. En sıcak dönem, ortalama maksimum sıcaklığın 29°C-35°C aralığında olduğu Temmuz ayının son on günlük dönemi ve Ağustos ayının ilk dönemidir. Sıcak dönemdeki yüksek sıcaklıklar, ülkenin kıyı bölgelerindeki deniz meltemleri ve Etezyen rüzgârları olarak bilinen, esas olarak Ege'de esen kuzey rüzgârları tarafından azaltılır (Ελλάδα 2022, 2023). Bu rüzgârlar, Yunanistan'ın kıyı kesimlerinde serinletici etki yapmaktadır.

Aşağıda ise Yunanistan'ın belirli yıl aralığında, mevsimlere göre meydana gelen ortalama sıcaklık, minimum sıcaklık ortalaması ve maksimum sıcaklık ortalamasına ait verilerin tablolaştırılmış halini görmekteyiz.

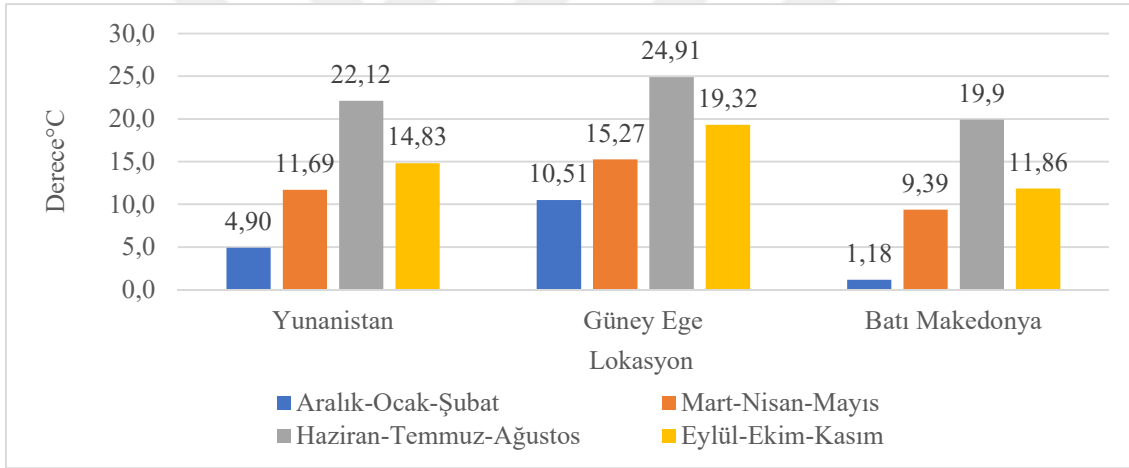
Grafik 1: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1991-2020 Yılları Arasında Ölçülen Ortalama Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

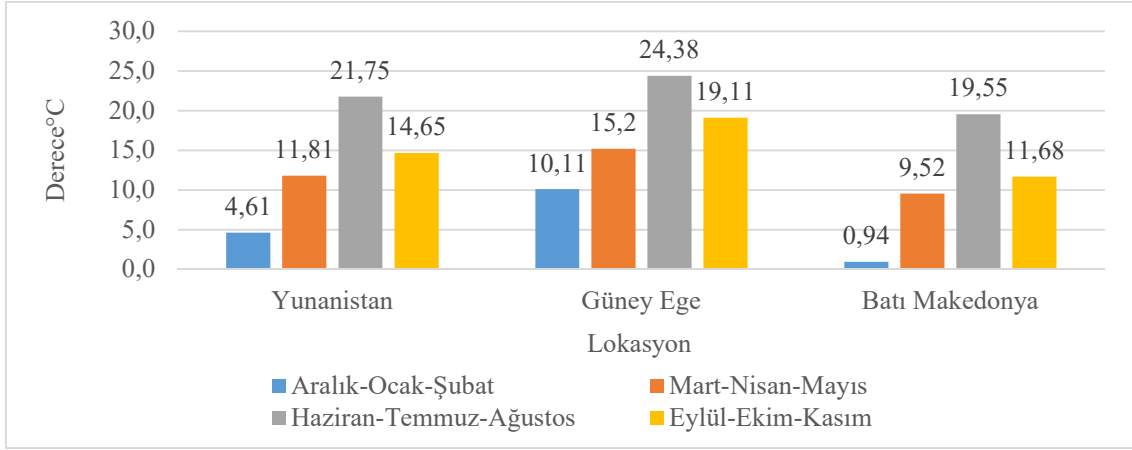
Grafik 2: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1961-1990 Yılları Arasında Ölçülen Ortalama Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

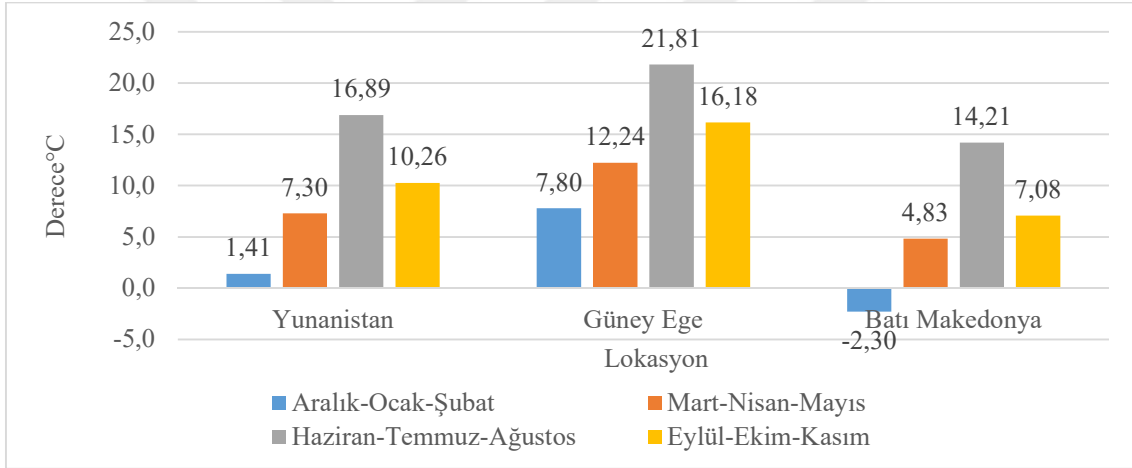
Grafik 3: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1931-1960 Yılları Arasında Ölçülen Ortalama Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

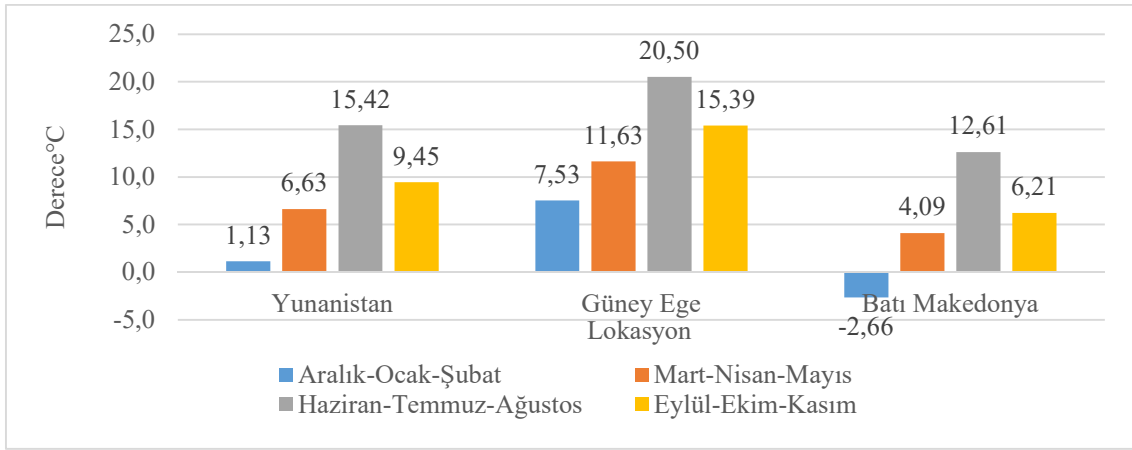
Grafik 4: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1901-1930 Yılları Arasında Ölçülen Ortalama Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

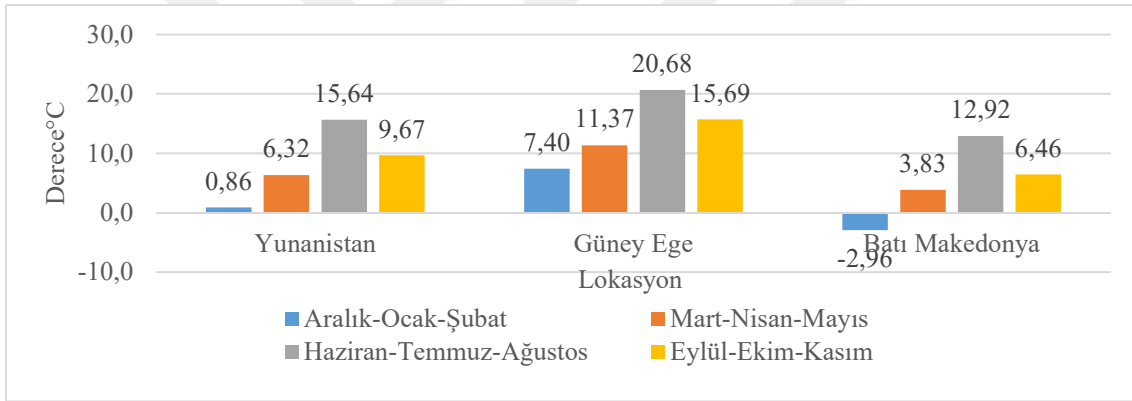
Grafik 5: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1991-2020 Yılları Arasında Ölçülen Minimum Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

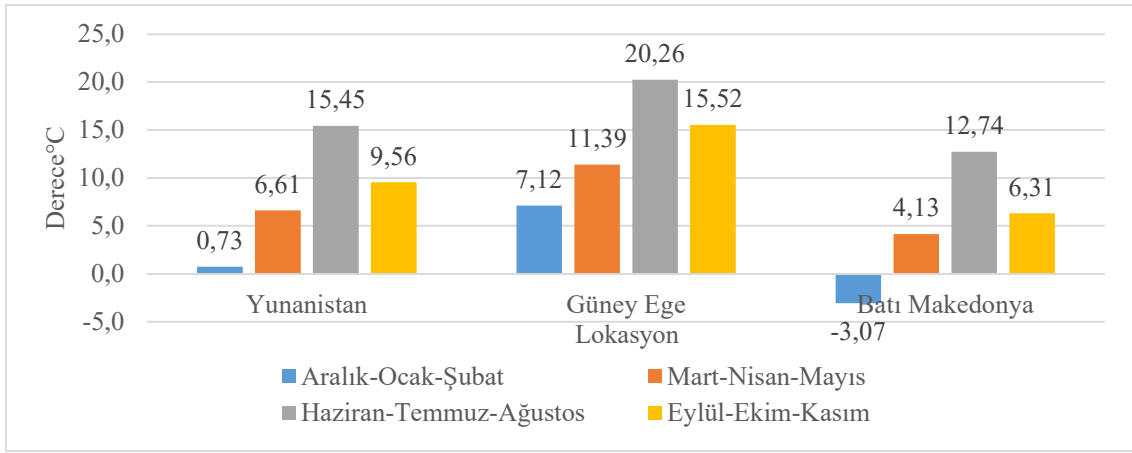
Grafik 6: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1961-1990 Yılları Arasında Ölçülen Minimum Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

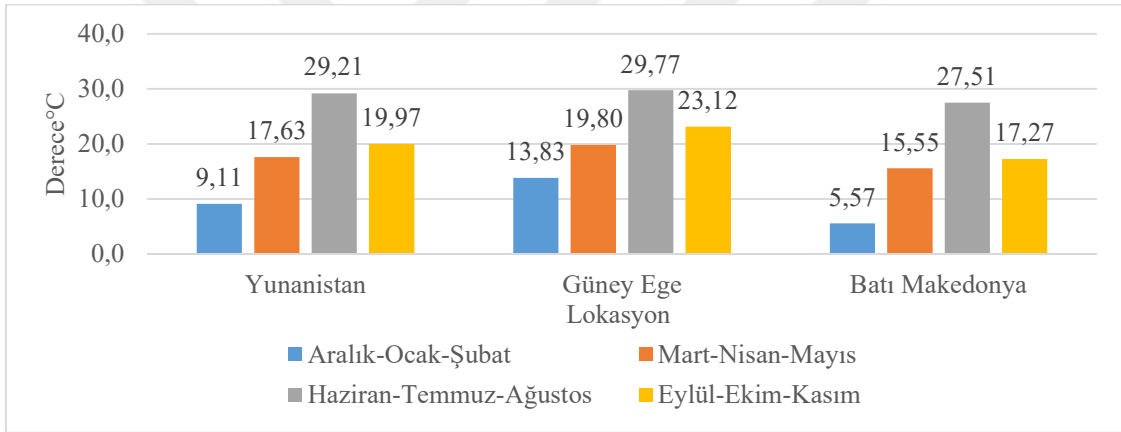
Grafik 7: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1931-1960 Yılları Arasında Ölçülen Minimum Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

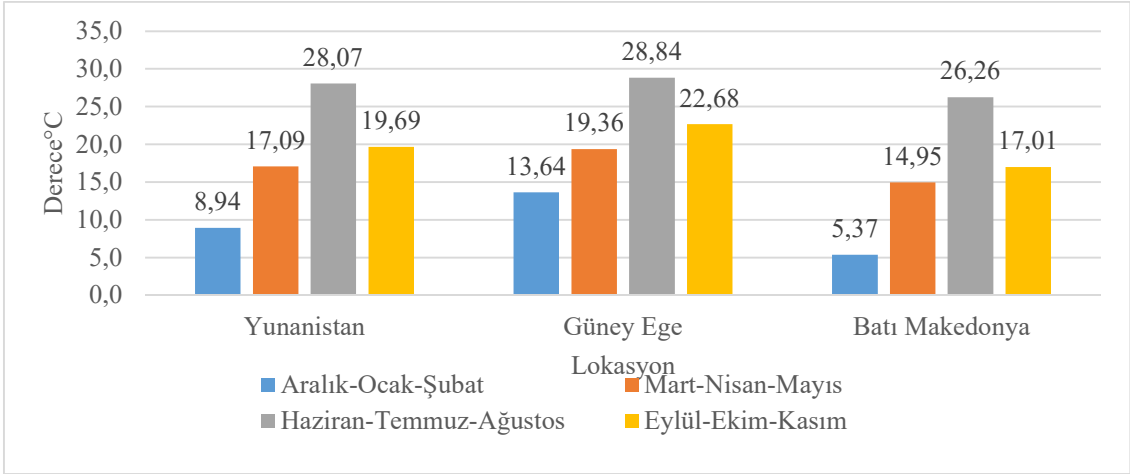
Grafik 8: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1901-1930 Yılları Arasında Ölçülen Minimum Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

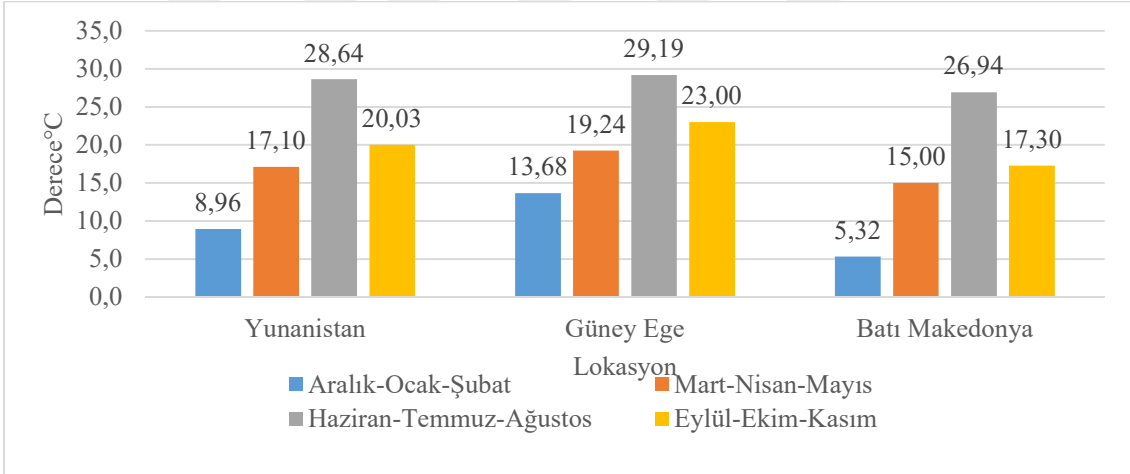
Grafik 9: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1991-2020 Yılları Arasında Ölçülen Maksimum Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

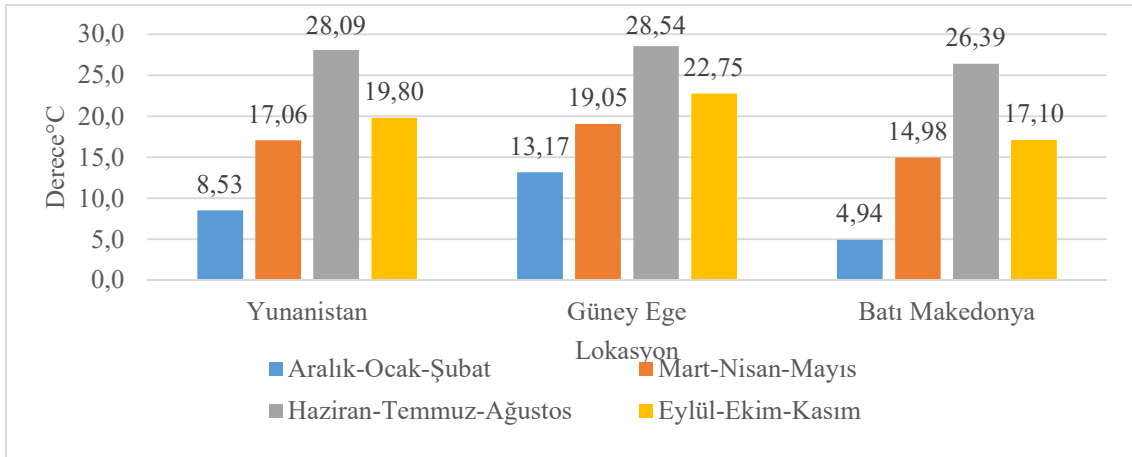
Grafik 10: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1961-1990 Yılları Arasında Ölçülen Maksimum Sıcaklıklar

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

Grafik 11: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1931-1960 Yılları Arasında Ölçülen Maksimum Sıcaklıklar

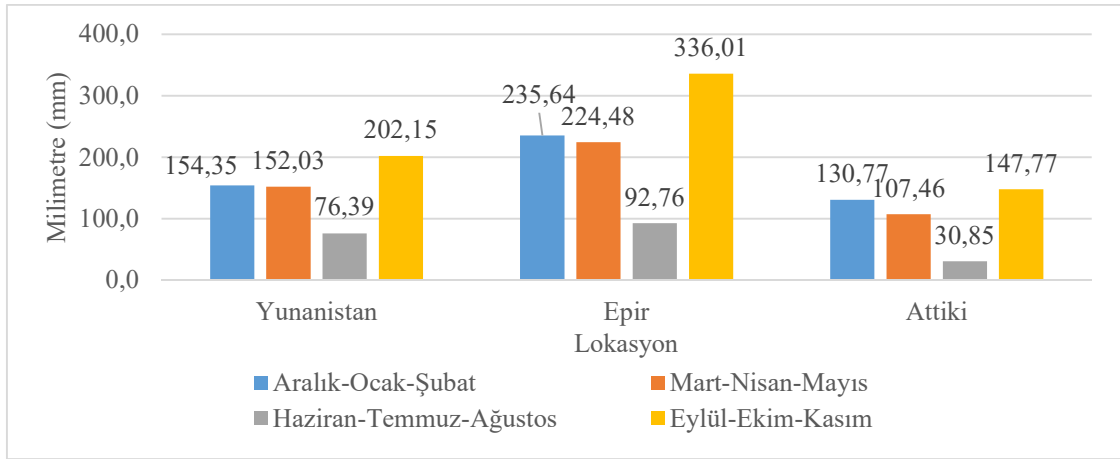
Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

Grafik 12: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1901-1930 Yılları Arasında Ölçülen Maksimum Sıcaklıklar

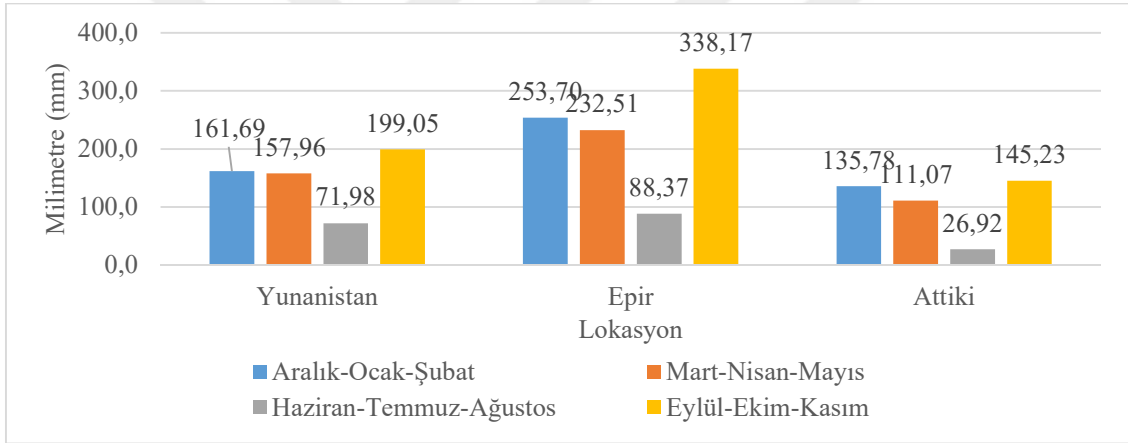
Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

Yunanistan’da yıllık ortalama yağış miktarı, batı kıyılardan doğuya ve güneye doğru gidildikçe azalış gösterir. Korfu Adası’nda 1320 mm’yi bulan yıllık yağış miktarı, Atina’da 400 mm’in altına düşer. Girit Adası’nda ise yeniden yükselerek 625 mm’ye kadar çıkar ve yüksek zirvelerde kar yağışı görülür (Güner & Ertürk, 2013). Batı kıyılarda esen güneyden gelen nem rüzgârları bol yağış getirir. Fakat dağlık alanlar bu rüzgârların ülkenin doğusuna geçmesine engel olmaktadır (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Yunanistan bütün bir yıl boyunca bol güneş ışığı alır ve buna bağlı olarak güneşlenme süresi de oldukça uzundur (Ελλάδα 2022, 2023). Aşağıdaki tablolar, Yunanistan’ın belirli yıl aralıklarını baz alarak mevsimlere dağılışına göre toplam yağış miktarını göstermektedir.

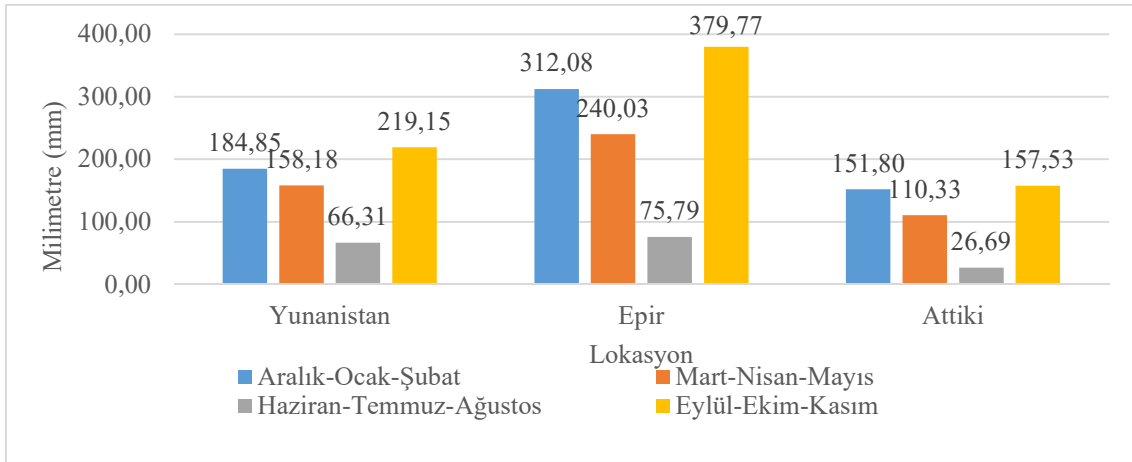
Grafik 13: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1991-2020 Yılları Arasında Ölçülen Toplam Yağış

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

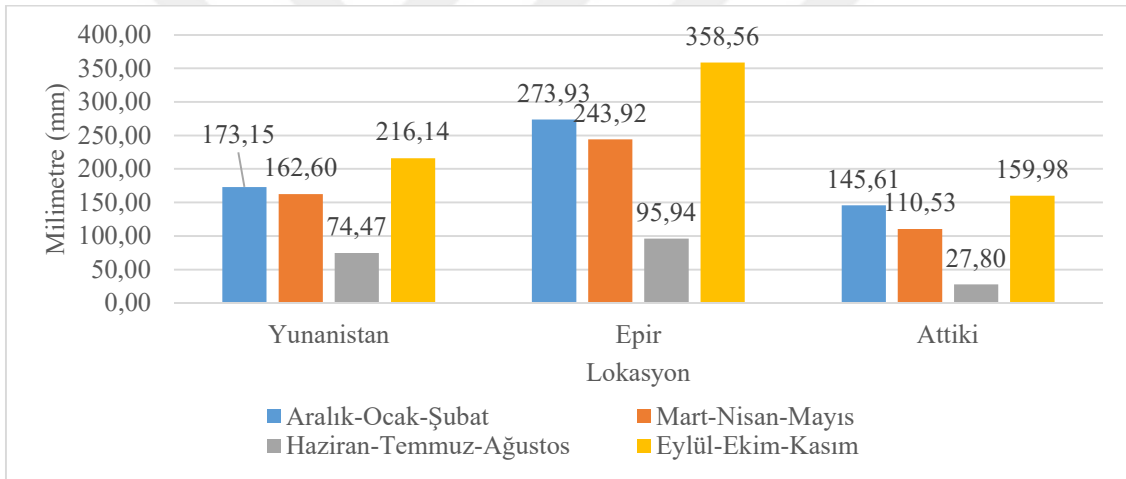
Grafik 14: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1961-1990 Yılları Arasında Ölçülen Toplam Yağış

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

Grafik 15: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1931-1960 Yılları Arasında Ölçülen Toplam Yağış

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

Grafik 16: Seçilmiş İstasyonlara Göre 1901-1930 Yılları Arasında Ölçülen Toplam Yağış

Kaynak: (Climate Change Knowledge Portal, 2023)

2021 yılında Yunanistan’da normalden daha sıcak koşullar hüküm sürmüştür. Normal sıcaklık değerlerinden pozitif sapmanın en büyüğü güneydoğu Ege ve On iki adalarda meydana gelmiştir. 2021 yılında Batı ve Kuzey Yunanistan’da aynı zamanda Doğu Makedonya ve Trakya’da normalden daha yağışlı koşullar hâkim olmuştur. Doğu Makedonya ve Trakya’da bulunan Dedeağaç istasyonu, aylık toplam yağış miktarını 408,6 mm, yani normal yağış değerlerinin 8-9 kat üzerinde kaydetmiştir. Bu duruma rağmen On iki ada, Güney Ege adaları ile Girit Adası’nda normalden daha kurak hava koşulları hüküm sürmüştür. 2021 Ocak ayı, kaydedilen en yağışlı Ocak ayı olmuştur.

Ocak ayında Yunanistan'ın ülke genelinde ortalamanın üzerinde sıcaklıklar ölçülmüştür. Doğu Makedonya, Trakya ve Kuzeydoğu Ege adalarında en az +2,5°- 3°C' lik ortalama üzeri sıcaklıklar meydana gelmiştir. 2021 yılının Şubat ayında başta orta ve güney kesimler olmakla birlikte birçok bölgede yağış açığı Trakya'da ise yağış fazlası olmuştur. Genel olarak Yunanistan'da kayda değer bir yağış zıtlığı meydana gelmiştir. Ocak ayından sonra Dedeağaç istasyonu yeniden 220,3 mm, yani 1981-2010 normal değerinin 4,5 katı yağış miktarı kaydetmiştir ve bu durum Şubat ayını kaydedilen en yağışlı Şubat ayı yapmıştır. 2021 Şubat ayında Yunanistan'ın genelinde ortalamanın üzerinde sıcaklık koşulları meydana gelmiştir. Bu ayda ortalamanın üzerindeki sıcaklık ölçümleri, en az +2°C ile Orta ve Doğu Makedonya, Trakya ve Güneydoğu Ege adalarında kaydedilmiştir. 2021 Mart ayında Attike'de ve ülkenin güney kesimlerine normale yakın ve ortalamanın biraz üstünde sıcaklıklar hâkim olurken başta Batı Makedonya olmakla beraber kuzey bölgelerde ortalamanın biraz altında sıcaklıklar meydana gelmiştir. Yağış şartları Batı ve Güney Yunanistan'ın büyük bir bölümünde 1971-2000 yılları ortalamasının biraz altında kalmıştır. Bu durumun aksine anakaranın orta ve kuzey bölümlerindeki birkaç bölgede ortalamanın üstünde yağış değerleri kaydedilmiştir. 2021 Nisan ayında Yunanistan'ın büyük bir bölümü, ortalamanın üzerinde daha kurak koşullara maruz kalmış olup; yağış, güneybatı bölgeleri ve On iki adalarda 1971-2000 yılları ortalamasının bir hayli altında kalmıştır. Sıcaklık değerleri bakımından Nisan ayı, Yunanistan'ın kuzey-kuzeydoğu bölgelerine göre ortalamadan biraz daha soğuk ve güney kısımlarına göre ortalamadan daha sıcak olarak kaydedilmiştir. 2021 Mayıs ayında Yunanistan'ın genelinde yağış düzeninde birtakım zıtlıklar yaşanmıştır. Yunanistan'ın büyük bir kısmı ortalamadan daha kurak koşullar yaşamıştır; Attike, Mora ve Güney Ege adalarında yağış miktarı normal değerlerin %50'sinden daha azını oluşturan 1971-2000 yılları ortalamasının oldukça altında kalmıştır. Bu durumun aksine Trakya'da toplam yağış, normal değerlerin 2,5 katı üzerine çıkmıştır. Sıcaklık bakımından, ülke genelinde ortalama üstü koşullar meydana gelmiştir. 2021 Haziran ayında aylık ortalama sıcaklık 24,9°C olup 1971-2000 yıllarının normal değerlerinin yaklaşık +0,8°C üzerine çıkmıştır. Haziran ayının sonlarında Yunanistan anakarasında sıcak hava dalgası koşulları hâkim olup birkaç istasyonda 42°C'nin üzerinde maksimum sıcaklıklar kaydedilmiştir. 2021 yılı Temmuz ayı ortalama +28,7°C ile 1971-2000 yıllarının normal değerlerinin yaklaşık +2,5°C üzerinde kaydedilen en sıcak geçen ikinci Temmuz ayı kabul edilmiştir. 2021 Ağustos'ta

ortalama $+28,8^{\circ}\text{C}$ sıcaklık ölçümüyle 1971-2000 yılları arasının normal değerlerinin yaklaşık $+2,9^{\circ}\text{C}$ üzerinde kaydedilen en sıcak Ağustos ayı olarak kabul edilmiştir. En büyük pozitif sıcaklık anomalileri, kuzey ve orta anakara ile Güneydoğu Ege adalarında meydana gelmiştir. En yüksek günlük maksimum sıcaklıklar, 1-5/8/2021 tarihlerinde gözlemlenmiş olup Yunanistan anakarasındaki istasyonlarda günlük maksimum sıcaklık 45°C 'den yüksek şekilde kaydedilmiştir. 2021 Eylül'de Yunanistan'da genel olarak ortalamanın biraz üzerinde sıcaklıklar yaşanmıştır. Güney Ege adaları ve Girit Adası'nda ortalama sıcaklık normal değerlerin $1-1,5^{\circ}\text{C}$ üzerine çıkmıştır. 2021 Ekim ayında Yunanistan'ın birçok yeri normalden daha fazla yağış almıştır. Özellikle İyon Adaları ve yağış miktarının normal değerlerin %250'sinden fazlasının meydana geldiği kuzey ve orta bölgelerde şiddetli yağmur yağışları ile gök gürültülü fırtınalar yaşanmıştır. Ekim ayı ortalama sıcaklıklara göre daha soğuk geçmiş olup $-1,5^{\circ}\text{C}$ 'nin altındaki en büyük negatif sıcaklık anomalileri, kuzey ve orta anakarada meydana gelmiştir. 2021 Kasım ayı bütün Yunanistan'da ortalamaya göre daha sıcak geçmiştir. Korfu ve Rodos Adalarında sıcaklık 1971-2000 yılları ortalamasının 3°C üzerine çıkmıştır. Kasım ayında birkaç sel afetinin meydana geldiği ve toplam yağışın 1971-2000 yılları ortalamasının %150'sinden fazlasını oluşturduğu anakaranın birkaç kesiminde olduğu gibi İyon adalarında da ortalamadan daha fazla yağış olmuştur. Ülkenin geri kalanında ise özellikle güney ve güneydoğu bölgeleri ortalamadan daha kurak geçmiştir. 2021 Aralık ayında ortalama sıcaklıklar normal değerlere yakın olup yalnızca Kuzey Yunanistan'da 1971-2000 yılları ortalamasının yaklaşık 1°C üzerinde ölçülmüştür. Yağış bakımından Yunanistan'ın birçok yeri 1971-2000 yılları ortalamasından daha fazla yağış almıştır. Normal değerlerin en az 1,5 katı olan en büyük anomaliler, Kuzey ve Batı Yunanistan, Girit ve birkaç Doğu Ege adasında meydana gelmiştir. Bununla beraber bazı bölgelerde ortalamanın altında yağış görülüp kurak koşullar oluşmuştur (Mamara, Chatziapostolou, & Karatarakis, 2023). Küresel iklim değişimlerinin etkisiyle meydana gelen ekstrem sıcaklık değerleri yıllar bazında Yunanistan'da da görülmektedir.

1.3. Hidrografik Özellikler

Yunanistan'ın engebeli arazi yapısı sebebiyle dağların zirvelerinden aşağı inen suların önemli bir kısmı dar boğazlarda kaybolmaktadır. Akarsular, denize yakın olması nedeniyle genellikle kısa olmakta birlikte kar erimeleri veya sürekli yağmurlardan sonra

yükselirken yaz aylarında ise sularının çoğunu kaybederek düzensiz akış göstermektedirler. Yunanistan'ın akarsuları, Makedonya ve Batı Trakya bölgesini sulayan Struma, Vardar ve Mesta Nehirleri, Ege Denizi'ne dökülmeden önce ovalarda akış gösterip kum ve döküntü malzeme taşımaktadırlar. Vistrica Nehri ve Vardar Nehri, Selanik Körfezi'ne dökülmektedir. Önemli akarsulardan biri olan Meriç ise Bulgaristan'da doğduktan sonra Türkiye ile Yunanistan arasında sınır çizerek Ege Denizi'ne dökülmektedir. Yunanistan'ın en büyük nehirlerinden olan Aliakmon, Pinios, Kalamaz, Arahtros Nehirleri, Pindus Dağları'ndan doğmaktadır. Göllerin büyük bir kısmı Makedonya bölgesinde bulunup boyut olarak küçüktürler. Vegoritis ve Volvi gölleri önemli göllerdendir. Prespa Gölü, Balkanlar'da yükseltisi en fazla olan tektonik göllerden olmakla birlikte 190 km²'si Kuzey Makedonya'da, 84,8 km²'si Arnavutluk'ta ve 38,8 km²'si Yunanistan'da bulunan tatlı su gölüdür. Aslında Prespa Gölü adında aynı bölgede iki göl bulunmaktadır. Büyük Prespa Gölü Yunanistan, Arnavutluk ve Kuzey Makedonya arasında yer alırken Küçük Prespa Gölü ise Yunanistan ile Arnavutluk arasındadır. Küçük Prespa Gölü'nün 43,5 km²'si Yunanistan'ın, 3,9 km²'si Arnavutluk'undur. Prespa Gölleri'nin suları, doğal yeraltı kanalları aracılığıyla kendisinden yaklaşık 10 km uzaklıkta bulunan yaklaşık 150 m daha alçakta bulunan Ohri Gölü'ne akar ve gölü besler. Doyran Gölü ise Yunanistan ve Kuzey Makedonya'nın arasında bulunur. Yüzölçümü 43,1 km² olan gölün 27,3 km²'si Kuzey Makedonya'ya, 15,8 km²'si Yunanistan'a aittir. Yuvarlak bir görünümü olan gölün kuzeyden güneye uzunluğu 8,9 km, batı-doğu arası genişliği ise 7,1 km'dir (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Göller genellikle tarımda sulama amaçlı kullanılmaktadır. Yunanistan'ın içme suyu problemi bulunmamakta, içme suyunu kendi kendine karşılayabilmektedir (Er, 2011). Büyük bir alanı denizler ile çevrili olan Yunanistan'da akarsu ve göl gibi su kaynakları çok zengin sayılmamaktadır.

1.4. Toprak Yapısı

Yunanistan'ın toprakları, jeolojik, topografik ve iklim koşullarının elverişsizliği nedeniyle bozulmalara karşı savunmasızdır. Toprağın organik madde miktarının oldukça düşük olması, yüzeyin büyük bir kısmını kaplayan dayanıksız jeolojik materyallere sahip arazi ve sıradağlar toprak bozulmasına sebep olmaktadır. Tarım arazileri en yüksek verimliliğe sahip arazilerdir. Mera arazileri orta verimlilikte olup orman arazileri ise daha

düşük verimliliğe sahiptir. Yüksek kaliteli topraklar 2.492.000 hektar, ortalama verimli topraklar 2.334.000 hektar ve düşük kaliteli topraklar 7.580.000 hektar civarında alan kaplamaktadır. Yunanistan'da, arızalı toprakların oluşumuna özellikle tuzlu toprakların oluşumuna kurak koşullar sebep olmaktadır. Çorak toprakların kategorileri şu şekildedir: a) tuzlu topraklar, b) alkali topraklar ve c) tuzlu-alkali topraklar. Bu toprakların ortaya çıkmasının sebebi olan faktörler (a) Ana materyal, (b) yüksek yeraltı suyu seviyesi, (c) deniz suyu ve acı su kullanımı, (d) yetersiz toprak drenajı ve (f) kurak iklim koşulları ve tuz birikiminin meydana gelmesidir. Özellikle Orta Yunanistan ve Selanik bölgelerindeki topraklarda bu durumun meydana gelme nedeni yetersiz drenajdır. İskeçe bölgesinde tuzlu topraklar görülebilirken Batı Yunanistan'daki Etolya-Akarnanya bölgesinde ise alkali topraklar görülebilmektedir. Çorak toprakların alanı şu şekildedir: Alkalileşmiş topraklar 34.916 ha, tuzlu topraklar 35.389 ha, alkali topraklar 17.818 ha olmakla beraber toplam 88.123 ha'dır. Tuz içeren sulama sularının kullanımı tuzlu ve alkali toprakların oluşmasındaki ana sebeplerden biridir. Tarımsal üretimde asitli topraklar kullanılsa da yüksek asitli topraklar bitki büyümesi için son derece elverişsiz koşullar oluşturmaktadır. Yunanistan topraklarının %15'inin asit pH değerine sahip olduğu tahmin edilmektedir. Ülkenin dağlık bölgelerinde asitli toprakların bulunması, asitli kayaların varlığıyla beraber yağış miktarının fazla olmasına ve az miktardaki buharlaşmaya bağlıdır. Alçak tepelik alanlardaki topraklar ise ilgili alanlardaki düşük yağışa rağmen, bu toprakların birçoğunun pH'ı 5,5'in altındadır, yani asidiktir (Paschalidis Ch., 2020). Bununla beraber tablo 1'de Kuzey Yunanistan'da bulunan asit topraklarına dair tahmini veriler bulunmaktadır.

Şehir	Alan (ha)	Şehir	Alan (ha)
Selanik	18,000	Pella	4,000
Kesriye	10,000	Serez	1,600
Halkidiki	12,000	Pierya	3,000
Florina	6,000	İskeçe	9,000
Kılıkış	50,000	Kozana	3,500
Kavala	3,000	Rodop	7,000
İmatya	2,500	Grebene	5,000
Drama	7,000	Evros	12,000

Tablo 1: Kuzey Yunanistan Bölgelerindeki Asidik Toprak Alanları

Kaynak: (Paschalidis Ch., 2020)

Tablo 1’deki veriler, Kılıkış’tan sonra en çok asidik toprak alanların Selanik bölgesinde bulunduğunu, Kuzey Yunanistan’daki toplam asitli toprak alanının 153.600 hektar olduğunu göstermektedir. Bu topraklar çoğunlukla, yıllık tarımsal ürünlerin ağırlıklı olarak yetiştirildiği eski ovalar ve alçak tepeler üzerindeki kırmızı topraklardır. Bu topraklar aynı zamanda yeni alüvyal birikintilerde de bulunabilmektedir. Yunanistan’da, %20 ile %80 arası bir oranda kalsiyum karbonat içeren kireçli toprak tipi de bulunur, bu da tarım ürünleri üretimini ve gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Yunanistan’daki kireçli topraklar genel itibarıyla organik madde miktarı açısından fakir fakat sulandığında verimi önemli miktarda artan topraklardır (Paschalidis Ch., 2020). Bu sebeple Yunanistan’da tarımın ağırlıklı olarak yapıldığını da görmekteyiz.

1.5. Bitki Örtüsü

Yunanistan’ın batı bölgelerinde doğu bölgelerine oranla daha fazla ormanlık ve ovalık alanlar mevcuttur. Ormanlık alanlar ülkenin yaklaşık %50’sini kaplamaktadır. Ülkenin kıyı bölgeleri ve adalarında genel olarak yabani zeytin, sakız ve çam ağaçlarına rastlanmaktadır. Kuzey bölgelerde ve genellikle dağlık kesimlerde ise büyük gövdeli ve çok yapraklı ağaç türleri daha fazladır (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Ülkenin orta ve güney kesimlerinde zakkum, defne, meşe, zeytin ve ardıç ağaçlarının da yetiştiği Akdeniz’e ait maki örtüsü hâkimken kuzeybatı kesimlerindeki yüksek alanlarda ormanlık alanlar yer almaktadır. Ormanlık alanlar ülke topraklarının yaklaşık 1/5’ini kaplamaktadır (Güner & Ertürk, 2013). Yunan florasındaki toplam tür sayısı 5700’dür, bu türlerin 740’ı endemik bitkidir. Taygetus, Chelmos, Olimpüs ve Athos Dağları endemik bitkiler açısından zenginliğiyle ünlüdür. Dağ florası bakımından Yunanistan sekiz bölgeye ayrılmıştır. Sekiz bölgedeki toplam dağ taksonu sayısı: Girit 217, Mora 540, Orta Yunanistan 751, Güney Pinduslar 609, Kuzey Pinduslar 780, Merkezin Doğusu 278, Merkezin kuzeyi 868, Kuzeydoğuda ise 665’tir. Girit, tür sayısı açısından oldukça fakirdir. Tipik orman türleri floraya dâhil edilmiş olup kayın ormanları, Yunanistan’ın kuzeyindeki dağlarda bulunup güneye doğru yani Orta Yunanistan’daki Sivriada’ya kadar uzanmaktadır. Kayın ağaçlarıyla beraber bulunan çalı ve bitkilerin çoğu, kayın ormanlarını takip etmektedir. Bu bitki örtüsü, belirgin bir şekilde Orta Avrupa karakterine sahiptir. Karaçam ve göknar türleri, Yunanistan anakarasında genellikle daha kurak yamaçlarda bulunup karışık ormanlarda yetişmektedir. Avrupa

göknarları, Bulgaristan sınırına yakın merkezi Rodop Dağları'nda bulunmaktadır. Yunanistan dağları boyunca güneye doğru gidildikçe, geniş yapraklı ormanların yerini iğne yapraklı ormanlar almaya başlamaktadır. Girit Adası ormanlarına karaçam ve Yunanistan göknarı türü hâkimdir; ayrıca Girit'te dağ ormanlarının kalıntıları ise Akdeniz servisi ve kızılçamlardan oluşmaktadır. Yunanistan'da bulunan taksonların %51 civarı Türkiye'de bulunmaktadır. Bu türler genellikle kireçsiz yüzeylerde yetişen çayır veya orman türleridir. Girit Adası'nda küçük bir Anadolu dağ takson grubu bulunur fakat bu takson grubu Yunanistan'ın farklı yerlerinde görülmemektedir. İtalyan bitki örtüsüne ait bitki türleri belirgin şekilde Pindus Dağları'nda bulunmaktadır. Yunan ve İtalyan dağ florasının benzer türleri ülkenin kuzeyindeki Adriyatik rotasını takip etmektedir. Yunanistan'daki endemik türler, Yunanistan'ın toplam dağ florasının %26,7'sini oluşturmaktadır. Endemizm sıklığı açısından ülkede bölgesel farklılıklar vardır (Strid, 1995).

Bölge Adı	Endemik Tür Yüzdesi %	Toplam Tür Sayısı İçindeki Endemik Tür Sayısı
Girit Adası	%41,9	(217'nin 91'i)
Mora Yarımadası	%26,5	(540'ın 143'ü)
Orta Yunanistan	%21,6	(751'den 162)
Güney Pinduslar	%10,0	(609'dan 61'i)
Kuzey Pinduslar	%8,2	(780'den 64'ü)
Merkezin Doğusu	%5,8	(278'in 16'sı)
Merkezin Kuzeyi	%8,3	(868'den 72)
Kuzeydoğu Bölümü	%6,3	(665'in 42'si)

Tablo 2: Sekiz Farklı Bölgedeki Endemik Türlerin Yüzdeleri

Kaynak: (Strid, 1995)

Bazı bölgeler arasında bitki örtüsünde benzerlikler oldukça zayıftır. Buna örnek olarak Girit Adası ve Mora Yarımadası verilebilir. Mora ve Orta Yunanistan arasındaki bitki örtüsü benzerliği çok daha güçlü olurken Korint Körfezi bitki örtüsü bakımından coğrafi bir sınır olarak görülmektedir. Ülkenin kuzeyinde ise Vardar Nehri vadisi, Kuzey-orta ve kuzey-doğu bölgeleri arasında oldukça güçlü bir fitocoğrafik bariyerdir (Strid, 1995). Ülkede dağlık ve ormanlık alanların bulunmasına karşın büyük vahşi hayvanlar pek bulunmamaktadır. Bununla beraber küçük ve çok çeşitli yabani hayvan türlerine ve sürüngenlere çokça rastlanmaktadır (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Kuzey kesimde ise ormanlık alanlarda yabankedisi, karaca, boz ayı, yaban domuzu, kurt

ve vaşak gibi hayvan türleri yaşamaktadır. Ayrıca pelikan, kırlangıç, leylek gibi kuş türlerini görme imkân bulunmaktadır (Güney, 2013). Genel olarak baktığımızda Yunanistan coğrafyası bitki ve hayvan çeşitliliği yönünden zengindir.

2. BÖLÜM: YUNANİSTAN'IN BEŞERİ COĞRAFYASI

Yunanistan, tarihsel olarak Akdeniz'in önemli medeniyetlerine ev sahipliği yapan bir ülkedir. Coğrafi olarak yüksek dağlar, zengin koylar ve körfezlerle çevrili olan Yunanistan tarih boyunca farklı kültürlerin etkisi altında şekillenmiş ve denizcilik, tarım ve ticaret gibi önemli faaliyetlerle tanınmıştır. Ülke yalnızca coğrafi konumuyla değil tarihi ve kültürel mirası ile de dikkat çekmektedir. Ekonomisi büyük ölçüde tarım, hayvancılık, sanayi ve turizm sektörlerine dayanmaktadır. Yunanistan'ın demografik yapısı, sosyal ve ekonomik özellikleri ülkenin gelişimini anlamak için önemli bir temel oluşturur. Stratejik konumu, doğal güzellikleri, tarihi mirası ve turizm altyapısıyla bölgesel ve küresel bazda önem arz etmektedir. Bu bölüm Yunanistan'ın nüfus yapısından ulaşımına, yeraltı zenginliklerinden turizm sektöründeki gelişmelere kadar ülkenin temel özelliklerini ele alarak ülkenin ekonomik ve sosyo-kültürel yapısını doğru şekilde anlamlandırmamıza yardımcı olacaktır.

2.1. Yunanistan'ın Tarihi Gelişimi

Antik Yunanistan'da yerleşimler diğer antik kültürler gibi coğrafya özelliklerinin etkisi altında kalmıştır. Yüksek dağlık alanlar, Yunan topluluklarını birbirinden ayırarak halkın birbirlerinden çok, yabancılar ile etkileşime geçmesine sebep olmuştur. Çok fazla koy ve körfeze sahip olunması Antik Yunanistan'da gemi yapımı, balıkçılık ve denizciliğin önemini arttırmıştır. Çiftçiler çok verimli olmayan engebeli arazilere rağmen kıyılar boyunca zeytin, üzüm, meyve ve fındık yetiştirmişlerdir. Yemek pişirmek, sabun yapmak ve lamba yakıtı olarak kullanmak amacıyla çok miktarda zeytinyağı üretmişlerdir. Sığırlar, Yunanistan'ın dik yamaçlarında otlayamadığından Yunanlar, koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvancılık yapmışlardır. Koyunlar giysi yapımında yün, keçilerse süt ve peynir üretimini sağlamakta olup zaman geçtikçe nüfus artış gösterdiğinden yiyecek üretimi yetersiz kalmıştır. Bu sebeple Yunanlar, ticaret kolonileri kurmak ve yeni yerleşme alanları kurmak amacı ile seyahatler yaparak denizlere açılmışlardır. MÖ 1000 yılından MÖ 650 yılına kadar ki 350 yıllık bir zaman süresince koloniler kurmuşlardır. İlk yerleşim grubu tarafından günümüz Türkiye'sinde İyonya isimli bir koloni kurulmuş olup daha sonrasında İspanya, Fransa, İtalya ve Afrika'da ve Karadeniz kıyılarında koloniler kurmuşlardır (Geography and the Settlement of Greece, 2023). Ülkenin iklim şartları,

Yunanların açık havada bir yaşam tarzı geliştirmelerine elverişli olmuştur. Yunan halkı vaktini agora denilen açık hava pazar alanlarında geçirmekte olup agora, Yunan şehirlerinin ortak bir özelliği olmuştur. Burada yerel sporcuların, önemli politikacıların ve bazen de tanrı ile tanrıça heykelleri bulunurken Yunan halkı, açık hava tiyatroları da kurmuştur. Yunanlar, o dönemde çoktanrılı bir inanç sisteminde bulunup tanrılarının birçoğunun Olympos Dağı'nda yaşadıklarına ve insanlara çok benzediklerine inanmışlardır. Onlara göre tanrıların insanlardan farkı ise ölümsüz olmaları ve özel güçlerinin bulunuyor olmasıdır (Pearson Education, 2023). En önem verdikleri tanrılar ise şunlardır:

- Tanrıların Kralı Zeus: Gökyüzünün ve gök gürültüsünün tanrısı,
- Zeus'un Karısı Hera: Evli kadınların tanrıçası,
- Güneş ve müziğin tanrısı Apollon,
- Av ve ay tanrıçası Artemis,
- Bilgelik tanrıçası Athena,
- Aşk ve güzellik tanrıçası Afrodite.

Yunanlar, Zeus'u onurlandırmak amacıyla dört senede bir atletizm yarışmaları düzenlemişlerdir. Bu yarışmalar yaklaşık 3500 yıl önce Olympia şehrinde organize edilmiş ve Olimpiyat Oyunları olarak adlandırılmışlardır. Modern Olimpiyatlar kaynağını bu eski Yunan oyunlarından almıştır (Greece: Geography and Culture 2000 B.C.E.-300 B.C.E, 2023). Yunan halkını yeryüzü şekilleri sebebiyle bir hükümet çatısı altında birleştirmek pek de mümkün olmamıştır. Bu nedenle insanlar birçok küçük, bağımsız topluluk geliştirmişlerdir ve bu topluluklar zamanla şehir devletlerine dönüşmüştür. MÖ 2000 yıllarında birtakım insan toplulukları Yunan anakarasına göç etmiştir. Bu topluluklar önce şehirlere, daha sonra ise şehir devletlerine dönüşmüştür. İlk şehir devletlerinin en büyüğü Miken Uygarlığı olmuştur. Atina şehir devleti ise Yunan demokrasisinin en iyi örneği olmuştur. Altın Çağa girdiği dönemde Atina halkı yeni tapınaklar, heykeller ve anıtlar yapmışlardır. Atina, Altın Çağı süresince en güçlü Yunan şehir devleti olmuştur (Pearson Education, 2023). MÖ 2000-146 tarihleri arasında Eski Yunan devirleri dört bölümden oluşmaktadır. MÖ 2000-500 dönemi kahramanlık ve ilk olimpiyat yıllarıdır. MÖ 500-400 dönemi İran Savaşları ve medeniyetin yaşandığı yıllardır. MÖ 400-300 dönemi Eski Yunanların gerileme dönemidir. MÖ 300-146 tarihli dördüncü ve son döneme Helenistik dönem de denmektedir. Romalılar MS 395'te ikiye

ayrılınca Yunanların orta dönem ve Bizans tarihi başlamıştır. Bizans İmparatorluğu'nun ilk hükümdarı Konstantin MS 330 yılında Doğu Roma'nın Bizans şehrini alarak ismini Konstantiniye şeklinde değiştirmiş Konstantin'in ölümüyle birlikte imparatorluğun gerileme dönemi başlamıştır. Gerileme dönemi Fatih Sultan Mehmet Han'ın 1453 yılında Kostantiniye'yi alarak İstanbul yapması ile sona ermiştir (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Sonrasında 1461'de Trabzon alınmış bu duruma eş zamanlı olarak Atina Dukalığı ele geçirilmiş ve Mora'nın fethedilmesi ile birlikte birçok ada Osmanlı yönetimine geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin ilerleyişi devam ederek 1522 yılında Rodos, 1566 yılında Sakız ve Naksos, 1571 yılında Kıbrıs, 1577 yılında Sisam ve son olarak 1669 yılında Girit Adası alınarak, Ege ve Doğu Akdeniz'deki Ortodoks Rum varlığı 370 yıl boyunca Türk egemenliğinde yaşamıştır (Turan, 2016). Yunan İsyanı, 1821 yılında başlamış ve hemen sonra adalara sıçramıştır. Bunun sonucunda Mora'da ve adalarda Rum isyanının çıkmasıyla beraber Osmanlı İmparatorluğu'nun karşısına yeni bir egemenlik çıkmış ve böylece uzun yıllar Ege Denizi'nde süregelen Türk-Yunan egemenlik savaşı yani Ege Sorunu başlamıştır. İsyan, 1827'de bastırılabilmiştir. Yunanistan'ın batısında, Adriyatik Denizi'nden Akdeniz'e kadar uzanan Korfu, Paksos, Lefkada, İthaka, Kefalonya, Zanta ve Çuha Adaları ve bu adalara bağlı bütün adalar, Yedi Ada olarak isimlendirilmişlerdir. 21 Mart 1800 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bağlı ve vergi veren Yedi Ada Birleşik Cumhuriyeti kurulmuştur. 1807 yılında Rusya ve Fransa arasında imzalanan Tilsit Antlaşması'yla Osmanlı Devleti'nin Yedi Ada üzerindeki hakimiyeti sona ermiş olup 1815'te bu adalar İngiltere'nin hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra İngiltere, Fransa ve Rusya arasında 29 Mart 1864'te imzalanan antlaşma ile Yedi Ada Yunanistan'a devredilmiştir. İngiltere, Fransa, Rusya ve Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında 8 Nisan 1865 tarihinde İstanbul'da imzalanan katılma senediyle Osmanlı Devleti, adalar üzerindeki Yunan hâkimiyetini tanımıştır. Yunanistan, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda imzalanan Berlin Antlaşması'na bir madde koydurarak, Osmanlı Devleti'nden toprak kazanmış ve Girit Adası başta olmak üzere adalar üzerinde yayılmacı siyaseti sürdürmeye devam etmiştir (Ferudun, 2009). Osmanlı Devleti'nin bütün uyarılarına karşın çete faaliyetlerine devam eden Yunanistan'a savaş ilan edilmesi ile Türk-Yunan Savaşı başlamıştır. Sonrasında ise 20 Mayıs'ta ateşkes, 20 Eylül 1897'de İstanbul Barış Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmayla Teselya Yunanistan'a verilirken, Osmanlı Devleti'ne belli başlı yerler bırakılmıştır. 1911'de Osmanlı Devleti'nin Kuzey

Afrika ve On iki adalardaki sorunlarından yararlanan Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ birleşerek Osmanlı Devleti'ne karşı olmuşlardır. Yunanistan, 19 Ekim'de savaşa girerek Selanik, Bozcaada, Limni, Semadirek ve Taşoz'u almıştır. 14 Kasım 1913'te Atina Antlaşması'yla Girit Adası kesin olarak Yunanistan'a bırakılmıştır (Turan, 2016). Yunanistan, Helen İmparatorluğu'nu yeniden kurmak amacıyla 15 Mayıs 1919'da İzmir ve Batı Anadolu topraklarını işgal etmiş, 1922 yılında ise geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu yenilginin sonucunda ülkede iç karışıklıklar başlamıştır. 1923'te halk oylaması ile Yunanistan'da cumhuriyeti ilan edilse de 1926 yılında General Theodoros Pangalos diktatörlüğünü duyurmuştur. 1935 yılında monarşi idare tekrardan ortaya çıkmış, Helen Kralı George II tahta geçmiştir. İkinci Dünya Savaşı başlayınca Yunanistan; Alman, İtalyan ve Bulgarlar tarafından işgal edilmiş olup 1944 yılındaysa işgal kuvvetleri Yunanistan'dan çekilmiştir. Sovyet yanlısı muhalifler 1947-1949 yılları arasında tekrar karışıklıklar çıkarmalarına rağmen ABD'nin yardımıyla bastırılmışlardır. 1963 yılına kadar ülke Karamanlis hükümeti tarafından yönetilmiştir. 1967 yılında Albay Papadopoulos ihtilal yaparak ülkeyi ele geçirmiş olsa da 1973 yılında General Demetrius'un yeni ihtilali ile el değiştirmiştir. 1974 yılında Kıbrıs Sorunu ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin yaptığı Kıbrıs Barış Harekâtı Yunanistan'da iktidar değişikliğine neden olmuştur (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). 1975 yılında Yunanistan, Avrupa Topluluğu'na üyelik başvurusunda bulunmuş ve 1 Ocak 1981 tarihinde üyeliği onaylanmıştır. 1990 yıllarında Yugoslavya'nın parçalanmasından dolayı Balkanlar'da sıkıntıların yaşandığı dönemde Yunanistan dünya kamuoyunun tersine Sırbistan'a destek verip Makedonya Cumhuriyeti'nin tanınmasını engellemek için çabalamıştır. 1996 yılının başlarında Türkiye ile Ege Denizi'nde Kardak Adası nedeniyle büyük anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Türk-Yunan sorunları kesin olarak çözümlenemese de savaş tehdidi ortadan kaldırılmıştır. 2010-2012 yıllarında ise Yunanistan'da ağır bir ekonomik kriz baş göstermiştir (Hacısalıhoğlu, 2023). 2017 yılında Yunanistan, Avrupa Birliği içerisinde Maastricht Kriterleri ve mali disiplin anlayışına göre hareket etmesine rağmen ciddi bir kriz yaşamış, krizin öngörülememesi sıklıkla tartışılmış ve bu durumla başa çıkma görevi de mevcut Syriza Hükümeti'ne ve Aleksis Çipras'a yüklenmiştir (Atakişi & Mehmet, 2018). Günümüzde ise Yunanistan, eski Yunanistan başbakanı Konstantinos Miçotakis'in oğlu Kiriakos Miçotakis tarafından yönetilmektedir.

2.2. İdari Coğrafya Özellikleri

Harita 3: Yunanistan'ın İdari Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yunanistan idari yapısı 13 vilayet, 74 bölgesel birim ve 325 belediyeden oluşmaktadır. Ayrıca bu belediyeler kendi içinde belediye birimleri, belediye toplulukları ve yerel birimler olarak ayrılmaktadır (Lorenzini & Ambrosino, 2023). Genel olarak baktığımızda nüfusun 1/3'üne yakın kısmı Atina ve çevresinde yaşarken nüfus bakımından diğer önemli bölgeler Selanik, Pire, Patra, Kandiye, Tırhala, Serez, Yanya, Kırkara, Lefkada, Ahaya, Attiki, Iraklia ve Kavala'dır. Atina, 4 milyona yakın nüfusu ile Yunanistan'ın en büyük şehridir. Yunan medeniyetinin merkezi olarak kabul edilen şehir, Antik Çağlar'da da önemli bir ticaret ve kültür merkezidir. 1832 yılından beri ülkenin başkenti olan Atina'nın günümüzdeki hali eski şehrin küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Selanik,

ülkenin ikinci büyük şehri olup nüfusu 815 bin civarındadır. Selanik, uzun bir süre Osmanlı şehri olarak kaldıktan sonra, 1924 nüfus mübadelesi sebebiyle nüfus yapısı tamamen değişmiştir. Patra, Atina ve Selanik'ten sonra üçüncü büyük şehirdir. Atina'nın batısında Korint Körfezi ile Akdeniz'in birleştiği konumda bulunmaktadır (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Ülkenin dağlık ve engebeli yapıya sahip olması sebebiyle yerleşmeler çok dengeli dağılışı gösterememiştir. Anakara hariç birçok adaya sahip olan ülkede adaların bazıları yerleşmeye açıkken bazılarında ise yerleşim bulunmamaktadır.

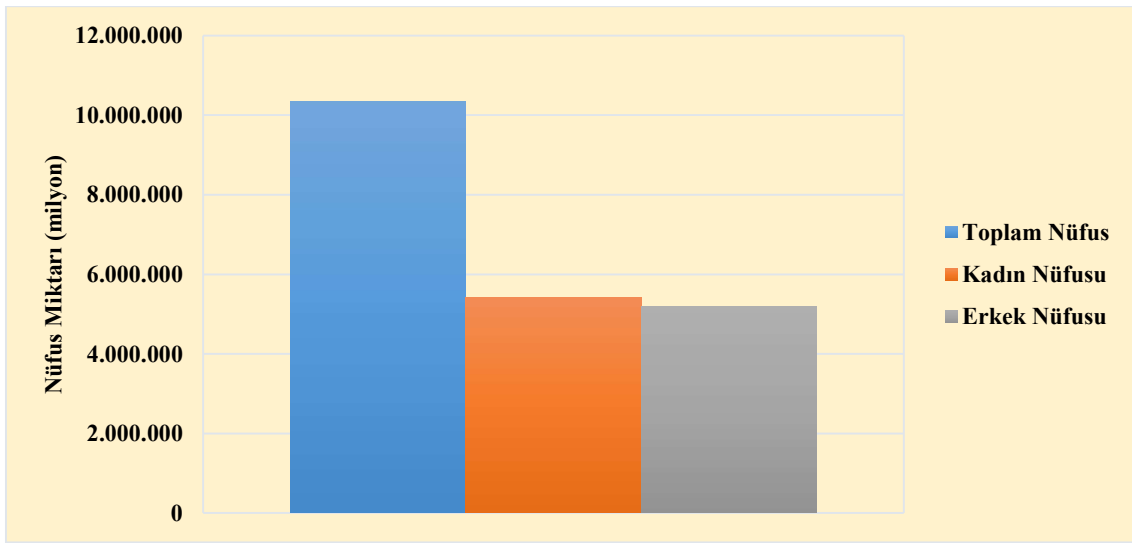
Yunanistan'da bulunan adalar toplam kara alanının %19'unu meydana getirirken ada ve adacıkların birçoğu bu sınıflandırmaya dâhil edilmemiştir (Rafet Can, 2021). Ege Denizi'ndeki adalar genel olarak 5 grupta incelenmektedir. Bunlar; Boğazönü Adaları, Saruhan Adaları, Menteşe Adaları, Kuzey Sporad Adaları, Kiklat Adaları'dır. Boğazönü Adaları: Semadirek Adası, Limni Adası, Bozbaba Adası, Gökçeada, Taşoz Adası, Bozcaada ve Tavşan Adası'dır. Türkiye için güvenlik bakımından son derece önemli olan bu adalardan Taşoz, Limni, Semadirek ve Bozbaba Adaları Yunanistan'ın egemenliğindedir. Taşoz Adası, 450 yılı aşan bir süre Osmanlı egemenliğinde kalıp 30 Ekim 1912 tarihinde Yunan işgaline uğramıştır. Taşoz ve Prinos Limanları bulunan adanın yüzölçümü 383,6 km²'dir. Semadirek Adası, Ege Denizi'nin kuzeyinde, Saros Körfezi'nin ağız kısmında bulunan Boğazönü Adaları'ndan biridir. Ada, Lozan Barış Antlaşması'yla Yunanistan egemenliğine girmiştir. Yüzölçümü 180 km² olan adanın Gökçeada'ya uzaklık mesafesi 24 km'dir. Bozbaba Adası, 31 Ekim 1912 tarihinde Yunanistan tarafından işgal edilmiştir. Bozbaba Adası'nın yüzölçümü 43 km² iken etrafında da küçük adacıklar, kayalıklar ve resifler bulunmaktadır. Limni Adası, Türkiye ve Yunanistan arasında geçen, Doğu Ege Adaları'nın Silahlandırılması Sorununun merkezinde bulunup günümüzde de önemini korumaktadır. Çanakkale Boğazı'na 62 km mesafede bulunmaktadır. Saruhan Adaları: Midilli, Sakız, Koyun Adaları, İpsara, Antiipsara, Sisam, Ahikerya, Hurşit ile Forno Adaları'ndan meydana gelmektedir. Midilli Adası, Edremit Körfezi'nin uzantısı ve girişi üzerinde yer almakla beraber kuzeyde Müsellim Boğazı, doğuda ise Midilli Kanalı'yla Anadolu kıyılarından ayrılmaktadır. 1636 km² olan yüzölçümü ile Ege Denizi'nin Girit ve Eğriboz Adaları'ndan sonra en büyük adasıdır. Yunanistan egemenliğindedir. Sakız Adası, Karaburun Yarımadası'nın batısında Sakız, İpsara ve Koyun Adaları'ndan meydana gelen

adalar grubunda bulunmakta ve İzmir Yarımadası'nın uzantısı halindedir. 831 km² yüzölçümü ile ada, Yunanistan'ın beşinci büyük adası olup Lozan Barış Antlaşması'yla Yunanistan'ın egemenliği altına girmiştir. Koyun Adaları, 14,202 km² yüzölçümü ile Sakız Adası'na yakın mesafede bulunmaktadır. Ada'nın etrafında çok sayıda ada, adacık ve kayalıklar mevcuttur ve egemenliği tartışmalı olan adalardan biridir. İpsara Adası, yüzölçümü 40 km² olup Sakız Adası'na yaklaşık 18 km mesafededir. Ada 4 Kasım 1912 tarihinde Yunanistan tarafından işgal edilmiştir. Antiipsara Adası, İpsara Adası'na yaklaşık 3 km mesafede bulunurken adada yerleşim yoktur. Türkiye tarafından egemenliğinin Yunanistan'a verilmediği iddia edilmektedir. Sisam Adası, konum itibarıyla Kuşadası Körfezi'nin güneybatısında ve Dilek Yarımadası'nın kuzeybatısında bulunmaktadır. Yüzölçümü 476 km² olmakla beraber Sisam, Ahikerya, Hurşit ve etrafındaki adaların oluşturduğu Sisam vilayetinin merkezidir. Nüfusun tamamı Rum olan Sisam, Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan'a verilmiştir. Ahikerya Adası, Dilek Yarımadası'na 57 km, Yunanistan anakarasına ise 172 km uzaklıkta konumlanmaktadır. Adada 8 ana yerleşim yeri ve 48 köy yer almaktadır. Hurşit Adası, 30 km² yüzölçümüne sahip olan ve Sisam ve Ahikerya Adaları arasında bulunan bir adadır. Adada iki köy bulunmaktadır. Türkiye tarafından egemenliği devredilmemiş olan adanın etrafında, aynı hukukî statüde olan 24 adet ada, adacık ve kayalık da bulunmaktadır. Menteşe Adaları: Batı Anadolu kıyılarının güneyinde, kıyılara çok yakın mesafede bulunan adalara denmektedir. Yunanlar ise bu adaları On iki ada olarak adlandırmaktadır (Ferudun, 2009). On iki adada 4 bölgesel birim ve 15 belediye bulunmaktadır. 55 adeti yerleşik adadan oluşan 79,332 km²'lik bir alan kaplayan bu ada grubu Yunanistan'ın toplam kara alanının %60,12'sini meydana getirmektedir. Başkenti Rodos Adası olan On iki ada, Ege'nin güneydoğu ucunda yer alırken Güneydoğu Avrupa'nın ise en uzak sınırını oluşturmaktadır (Rafet Can, 2021). Rodos Adası, Menteşe Adalar zincirinin güneydoğu ucunda bulunan ve en büyük olan adadır. Bozburun Yarımadası'na 17 km, Marmaris Limanı'na 42 km ve Girit Adası'na 146 km uzaklıkta bulunmaktadır. Kerpe Adası, Menteşe Adaları içinde Rodos Adası'ndan sonra ikinci büyük adadır. Nüfusunun tamamına yakını Rumlardan meydana gelmek olup adanın güney kısmındaki dokuz köyde yaşamaktadırlar. İstanköy Adası, Menteşe Adaları'nın 3. büyük adasıdır. Bodrum Yarımadası'na 4,5 km, Datça Yarımadası'na 14 km, Yunanistan anakarasına ise 280 km mesafede bulunmaktadır. Ada halkı geçimini turizm ve tarım yaparak sağlarken nüfusun

%60'ı şehir ve kasabalarda, %40'ı ise köylerde yaşamaktadır. İstanbulya Adası, İstanköy Adası'na 41 km uzaklıkta bulunurken Bodrum Yarımadası'na olan uzaklığı 83 km'dir. Sömbeki Adası, Türkiye'ye olan uzaklığı yaklaşık 7 km iken Yunanistan anakarasına 350 km'dir. Adanın etrafında toplam 15 ada, adacıklar ve kayalıklar bulunmaktadır. İncirli Adası, 41 km² yüzölçümüne sahip olan volkanik dağ kayalarından oluşan bir adadır. Uzun zaman önce patladığı bilinen bir krater de bulunmaktadır. Keçi Adası, İstanköy Adası'nın kuzeyinde bulunurken yüzölçümü ise 14,6 km²'dir. Bodrum Yarımadası'na 18 km, kıta Yunanistan anakarasına ise 277 km uzaklıkta bulunmaktadır. Egemenliği tartışmalı adalar arasındadır. Kelemez Adası, 69,3 km² yüzölçümüne sahip olmasıyla birlikte Türkiye'ye olan mesafesi 17,5 km, Yunanistan anakarasına ise yaklaşık 265 km'dir. İleryoz Adası, Türkiye'ye olan mesafesi yaklaşık 30 km, Yunanistan anakarasına ise 248 km'dir. Bulamaç Adası, egemenliği Yunanistan'a devredilmemiş adalardandır ve adada mevcut nüfus bulunmamaktadır. Batnoz Adası, Türkiye'ye olan mesafesi yaklaşık 51 km olurken Yunanistan anakarasına 226 km mesafede bulunmaktadır. Eşek Adası, Türkiye'ye yakınlığı ile dikkat çeken egemenliği tartışmalı adalardandır. Meis Adası, On iki adalar içinde Anadolu kıyılarına en yakın lokasyonda bulunurken yerleşim alanları adanın Anadolu'ya bakan tarafında oluşturulmuştur. Yunanistan'ın egemenliğindedir. Girit Adası, Ege Denizi ile Akdeniz sınırında yer alan 8261 km² yüzölçümüne sahip olması sebebiyle bölgedeki en büyük adadır. Konumu nedeniyle Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki jeostratejik önemini arttırmaktadır (Ferudun, 2009). Girit Adası dört bölgeye ayrılmıştır. Bunlar: Hanya, Resmo, Kandiye ve Lasithi'dir. Ayrıca İyon Denizi'nde de adalar bulunmaktadır. Başlıca İyon Adaları; Zanta, İthaka, Korfu, Kefalonya, Lefkada, Paksos ve Çuha'dır. Kiklat Adaları, 9 bölgesel birim ve 19 belediyeden oluşurken aynı zamanda 24 yerleşim adası ve birçok ıssız adadan meydana gelmektedir. Nakşa Adası ile Andre Adası, Kiklatların en büyük adaları olurken toplamda 56 adadan oluşmaktadır (Rafet Can, 2021). Genel hatlarıyla bilgilerini verdiğimiz bu adaların bir kısmının egemenliği Türkiye ve Yunanistan arasında tartışmalı bir durumdadır. Egemenliği Yunanistan'a ait olan adaların konumlarını incelediğimizde birçoğunun Türkiye'ye Yunanistan anakarasına göre daha yakın olduğunu görmekteyiz.

2.3. Nüfus Coğrafyası Özellikleri

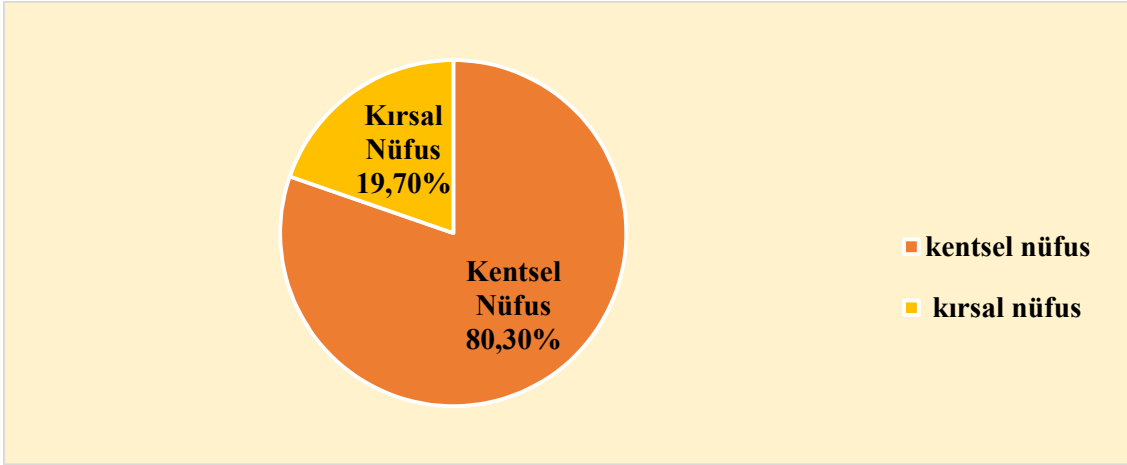
Yunanistan, 131,957 km² yüzölçümüne sahip bir Avrupa ülkesidir. Nüfusu 10,3 (World Population Dashboard Greece, 2023) milyonken ülkede km² başına düşen kişi sayısı 80 kişidir. Toplam nüfusun % 50,9'u kadinken, % 49,1'i erkektir. Yunanistan'da nüfusun ortalama yaşı 46,4'tür (Kemp, 2023). Ortanca yaşa baktığımızda nüfusun pek genç olmadığını görülmekte olup genel olarak Avrupa ülkelerinde de genç nüfusun azaldığı bilinmektedir. Kadın ve erkek nüfus miktarlarına baktığımızda ise dağılımın dengeli olduğunu söyleyebiliriz.

Grafik 17: Yunanistan'ın Toplam ve Cinsiyete Göre Nüfus Miktarları 2022

Kaynak: (Kemp, 2023)

2022 yılının başında kentsel nüfus oranı %80,3 iken kırsal nüfus oranı ise %19,7'dir. Dünya geneline baktığımızda da kent nüfusunun kır nüfusuna göre çok fazla olduğu bilinmektedir. Bunun birçok nedeni bulunmaktadır. Şehirlerin çekici özellikleri nüfusu şehirlere çekmektedir. Çekici faktörlere eğitim olanakları ve sağlık olanakları örnek olarak verilebilir. Kırsal kesimdeki itici faktör olarak ise arazilerin küçük parçalı olması, ulaşımın zorluğu ve sosyal yaşamın eksikliği söylenebilir. Bunun dışında sanayinin gelişmesiyle birlikte nüfusun artması, kırsal yerleşmelerin büyüüp şehirleşmesine imkân sağlamıştır. Bu da şehirleri ve şehir nüfusunu arttıran durumlardandır.

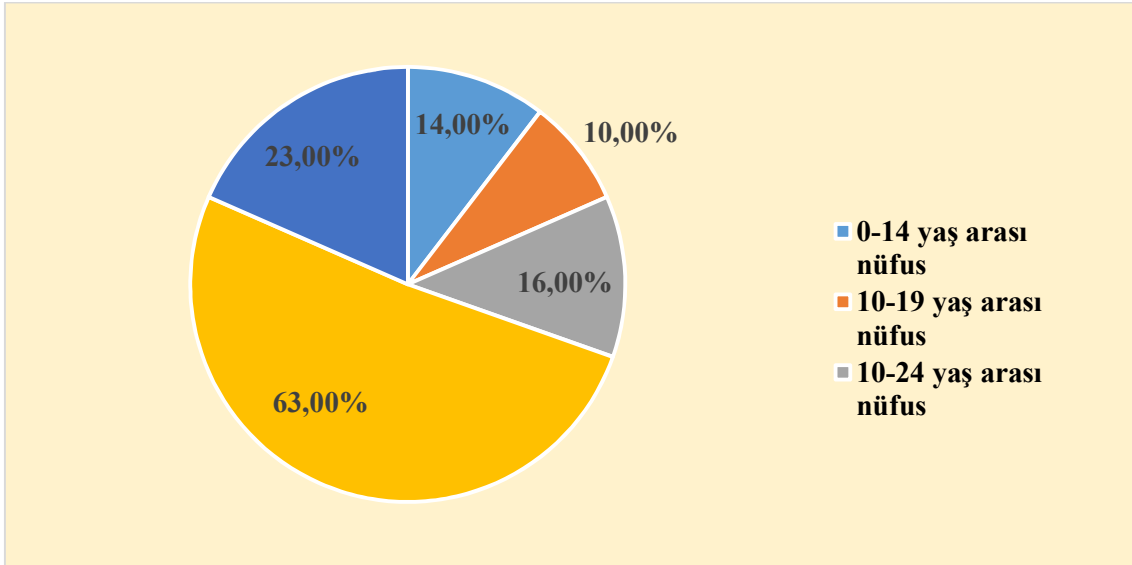
Grafik 18: Yunanistan'ın Kırsal ve Kentsel Nüfus Dağılışı 2022

Kaynak: (Greece - Female Population, 2023)

Nüfusun Yaş Grubu	Yüzde (%)
0-14 yaş arası nüfus	14,00
10-19 yaş arası nüfus	10,00
10-24 yaş arası nüfus	16,00
15-64 yaş arası nüfus	63,00
65+ yaş nüfus	23,00

Tablo 3: Yunanistan Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 2023 (%)

Kaynak: (World Population Dashboard Greece, 2023)

Grafik 19: Yunanistan Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 2023 (%)

Kaynak: (World Population Dashboard Greece, 2023)

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında 0-14 yaş arası grubun oranı 65 yaş üstü gruba göre oldukça azdır. Bu durum bize Yunanistan nüfusunun ileriki yıllarda yaşlanacağının sinyalini vermektedir.

Ülkede yıllık nüfus artışı % -0,5 iken kentsel nüfus artışı % -0,1'dir. Kırsal nüfus artışına baktığımızda ise bu oranın yıllık %-2,1 olduğu görülmektedir (Greece, 2023). Değişen yaşam şartları, şehir yaşamı, kadınların iş hayatındaki aktif rolünün son derece artması nedeniyle nüfus artışı eksilerde seyretmektedir. Ayrıca ekonomik dalgalanmalar da nüfus artışını olumsuz yönde etkilemektedir.

Yunanistan'da 2023 yılında toplam doğurganlık hızı %1,4 olmakla beraber beklenen ortalama yaşam süresi kadın için 84 yıl, erkek için ise 80 yıldır. 2020 verilerine göre anne ölüm oranı 100.000 canlı doğumda 8'dir (World Population Dashboard Greece, 2023). Yunanistan'da nüfusun %95'i Yunanlardan oluşurken %5'lik kısmı ise Makedonlar, Türkler, Arnavutlar, Bulgarlar, Ermeniler ve Çingeneler gibi azınlıklardan meydana gelmektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Arnavutluk, Türkiye ve ayrıca Avrupa, Kuzey ve Güney Amerika ile Avustralya'da oldukça büyük oranda Yunan nüfusu barınmaktadır. Ülkede yaygın inanç olan Hristiyanlığa mensup nüfusun büyük bir kısmı Rum Ortodoks Kilisesi'ne bağlı bulunmaktadır. Hristiyanlık dini haricinde, İslam dini Türk azınlıkta yaygın olarak görülmektedir. Yunanistan'ın resmi dili Yunancadır. Ayrıca ülkede Arnavutça, Türkçe ve Makedonca gibi diller konuşulmaktadır (Güner & Ertürk, 2013). Batı Trakya bölgesinde önceden nüfusun büyük bir kısmını oluşturan Türkler, daha sonrasında bölgeye yerleştirilen Yunan nüfusundan dolayı çoğunluk olma özelliğini kaybetmiştir. Güney Makedonya, eski Türk yurdu olmakla birlikte bu bölgede yaşayan Türk nüfusunun neredeyse tamamı Yunanistan ile yapılan nüfus mübadelesinde Türkiye'ye getirilmiş ve verimli ovalar üzerinde Selanik, Kavala, Serez, Drama ve Karaferye şehirleri kurulmuştur. Yunanistan'da Türk nüfusunun mevcut olduğu diğer bölge, Rodos ve İstanköy Adaları'dır (Yiğit, 2015). Ovaların denize kıyısı olması, iklim şartlarını ve ulaşımı elverişli kıldığından kıyı ovaları nüfusu kendine çekmektedir.

Şehir	Nüfus	Şehir	Nüfus	Şehir	Nüfus
Atina	664,046	Volos	86,048	Arta	21,895
Selanik	354,29	Serez	58,287	İstanköy	19,244
Patra	168,034	Rodos	56,128	Preveze	17,283
Pire	163,688	Kavala	54,027	Sparta	16,239
Larisa	144,651	Iraklia	49,642	Drapeçona	13,968
Peristeri	139,981	İskeçe	48,221	Kelemez	12,324
Kandiye	137,154	Drama	44,823	Zanta	11,541
Kalitta	100,641	Kozana	36,481	Likovrisi	9,65
Aharnes	99,346	Korfu	27,003	Ferecik	5,403
Kalamarya	91,617	Kılıkış	22,914	Taşoz	3,234
Volos	86,048	Argos	22,209	Kassandra	2,775

Tablo 4: Yunanistan'daki Şehirlerin Nüfusları 2023

Kaynak: (Review, 2023)

Yunanistan eğitim-öğretim konusunda iyi bir düzeyde olup okullaşma oranları da yüksektir.

İlköğretim Kademesi	99
Ortaöğretim Birinci Kademesi	97
Lise Öğrenim Kademesi	99

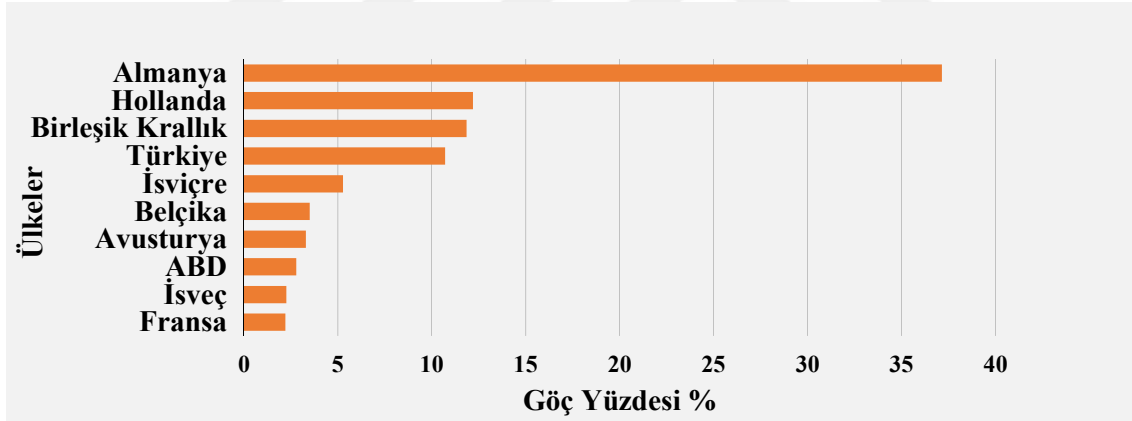
Tablo 5: Yunanistan'da Toplam Net Okullaşma Oranı 2010-2020 (%)

Kaynak: (World Population Dashboard Greece, 2023)

Tabloya baktığımızda ise Yunanistan'ın eğitim-öğretim konusunda iyi bir düzeyde olduğu ve okullaşma oranlarının da yüksek olduğu görülmektedir.

Yunanistan, diğer Avrupa Birliği ülkelerine göre eğitime daha az harcama yapmaktadır. Üniversiteler diğer eğitim kademelerine göre ekonomik olarak daha fazla desteklenmektedir. İlk ve ortaöğretim kademelerine yapılan harcamalar ise Avrupa Birliği ortalamasının altında kalmaktadır. 2020-2021 yıllarında meydana gelen pandemi krizi de mevcut eğitim kalitesindeki sorunları daha da arttırmıştır. Yunanistan, gelir eşitsizliği veya yoksulluk bakımından kötü bir performans sergilemektedir. Yaşam şartlarından memnuniyette ise OECD ülkeleri arasında en düşük memnuniyet seviyesindekiler arasında bulunmaktadır. Bu durumun sebebi de ülkede önemli bir sorun olan işsizliktir. Genel olarak göçmenler, Yunanistan'a adaptasyonda sıkıntı yaşamışlardır. Meydana gelen bu sıkıntı genellikle kültürel ve dini yöndedir. Atina'daki

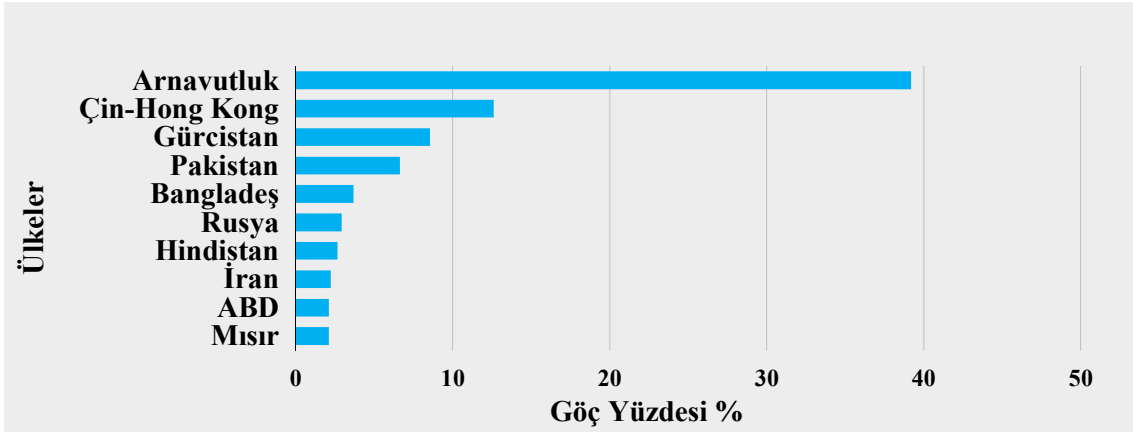
Müslümanlar için resmi bir cami 2019’da açılmıştır. Roman azınlık da ülkenin yasal korumalarına rağmen ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Yunanistan’da devam eden beyin göçü, ekonomik gelişmeyi ve işgücü piyasasını ciddi anlamda olumsuz etkilemektedir. Yurtdışında sunulan iş fırsatları Yunanistan’da sunulan şartlara göre cazip olduğundan, genç araştırmacıların beyin göçü günümüzde de devam etmektedir. UNHCR verilerine göre 2021 yılında 4.109 kişi Türkiye’den Yunan adalarına geçmiştir. Bu sayı 2019 ve 2020 yıllarındaki göçmen sayısının altında kalmıştır. Göçmen ve mültecilerin sayısı düşüş yaşarken Yunanistan, Orta Doğu ve Afrika’dan gelen akışı olması gerektiği şekilde yönetememektedir. Göçmenlerin barınma alanlarının şartları çok iyi bir düzeyde değildir. 2020 yılından sonra ise yeni ve daha donanımlı kamplar inşa edilmiştir. Covid-19 salgınının yaşanmasıyla beraber göçmen ve mülteciler için yaşam daha da zorlaşmıştır (Sotiropoulos, Huliaras, & Karadag, 2022). Günümüze baktığımızda Yunanistan’ın göçmen ve mültecilerin gelişi ile ilgili sorunlar yaşadığını görmekteyiz. Fakat Yunanistan’ın mültecilere uyguladığı sert yaptırımlar dünya kamuoyunun tepkisini çekmektedir.

Grafik 20: Yunanistan Vatandaşlarının OECD Ülkelerine Göçü 2020 (%)

Kaynak: (Greece, 2023)

Yunanistan’dan yapılan göçlere baktığımızda en çok Almanya’ya göç edildiği görülmektedir. Almanya, sahip olduğu yaşlı nüfusu sebebiyle aktif işgücüne ihtiyaç duyduğundan göç almıştır.

Grafik 21: Yunanistan'ın Göç Aldığı 10 Ülke 2020

Kaynak: (Greece, 2023)

Yunanistan, en çok göçü sınır komşusu olan Arnavutluk'tan almıştır.

2.4. Bitkisel ve Hayvansal Üretim

2.4.1. Bitkisel Üretim

Yunanistan'da ekonominin temelini tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Buğday, mısır, arpa, yulaf, pamuk, tütün üretimi yaygın olarak yapılan tarımsal faaliyetlerdir (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Tarım üretimi için iklim açısından elverişli olarak kabul edilen Batı Yunanistan'da verimli topraklar ve önemli su kaynakları bulunmaktadır. Ilıman iklimin etkisiyle ülkenin özellikle güney bölgelerinde, tarımsal ürünler diğer bölgelere göre daha erken üretilmektedir (Paschalidis Ch., 2020). Yapılan tahıl tarımı ülke ihtiyacının ancak yarısından azını karşılamaktadır. Birim alandan alınan verim ise düşüktür. Tahıl tarımının yetersizliğine karşın Akdeniz türleri geniş yer tutmaktadır. Geniş yer kaplayan zeytinliklerde verim düşüktür. Endüstri ürünlerinden şeker pancarı, pamuk ve tütün üretimi diğer bölgelere göre Batı Trakya'da çok daha fazla yapılmaktadır (Güner & Ertürk, 2013). Kiklat Adaları ve On iki ada için tarım ve hayvancılık geleneksel ekonomik faaliyetlerdir. Adaların %16,7'sinde tarımsal faaliyetler, %51,6'sındaysa hayvancılık yapılmaktadır. Orman arazileri, toplam alanın %13,2'sini oluştururken bu alanın %1,7'si Kiklat Adaları'nda bulunmaktadır. Güney Ege Bölgesi'nde tarım alanları yüzde olarak düşüktür. Bitkisel üretimde genel olarak tahıl ve sebze, meyve yetiştirilirken zeytin, turuncgiller üretimi ve bağcılık da yapılmaktadır. Zeytin ve üzüm geçmişten beri adalarda önemini korurken zeytincilik adaların büyük çoğunluğunda yapılmaktadır. Buna bağlı olarak zeytinyağı da üretilmektedir.

Günümüzde Sakız Adası'nda sakız üretimi, EGINE Adası'nda fıstık üretimi, Sisam Adası'nda çeşitli meyve ağaçları, İdra, Niyoz, Kelemez, İstanbul Adaları'nda soya üretimi, Çuha Adası'nda tütün, Simi Adası'nda ise bağcılık yaygın olarak yapılmaktadır (Rafet Can, 2021). Rodos Adası ise verimli arazilere sahip dağlık bir ada olması sebebiyle geniş zeytinliklere, üzüm bağlarına ve turuncgiller bahçelerine sahiptir (Yiğit, 2015). Yunanistan, yüksek oranda ağaç mahsulü bulunan birkaç Avrupa Birliği ülkesinden biridir. Ayrıca ekilebilir arazinin %56'sı ovalarda geri kalanı ise dağlık veya yarı dağlık bölgede bulunmaktadır. Bu arazilerin 1/3'ü sulanmaktadır. Ekilebilir arazi alanı çok değişim göstermese de sulanan araziler yaklaşık üç katına çıkmıştır. Yunanistan'ın tarımsal potansiyeli; çorak toprakların varlığı, yetersiz yağışlar ve verimsiz küçük çiftlikler nedeniyle gelişmemektedir. Tarım alanlarının yapısına uygun kullanılmaması ve mülkiyet durumlarından dolayı küçük, parçalı araziler meydana gelmiştir. Yunanistan'da son yıllarda kullanılan akıllı tarım teknolojisi daha yüksek verim elde etmek ve geleneksel şartlara bağlı kalmamayı amaçlamaktadır. Kullanılan teknolojiyle beraber gübre kullanımını ve sulama azaltılmıştır. Buna rağmen Yunanistan'ın akıllı tarım uygulamasında Avrupa ülkelerinin gerisinde kalmaktadır. Çünkü genel olarak çiftçiler yeni teknolojiler yerine geleneksel tarım yöntemlerini kullanmayı tercih etmektedir (Kyriakoulis & Colliopoulou, 2023). Geleneksel tarıma bağlı kalınmasının nedenlerinden biri de ekonomik şartların yetersizliği şeklinde çalışmalara yansımaktadır.

2.4.2. Hayvansal Üretim

Yunanistan'da hayvancılık sektörü ülkenin dağlık kısımlarında önemli bir geçim kaynağıdır. Ülke genelinde daha çok koyun, inek ve kümes hayvanları yetiştirilmektedir. Yunanistan topraklarının yaklaşık %40'ını kapsayan çayır ve otlakların büyük bir kısmı taşlık ve kullanıma elverişsiz alanlardır. Bu sebeple koyun, keçi ve sığır besiciliği önemli ölçüde kısıtlanmaktadır. Fakat günümüzde hayvancılık, geleneksel yöntemler yerine modern olarak yapılmaya başlanmıştır. Bu sebeple özellikle besi hayvancılığında gelişmeler meydana gelmiştir. Uzun kıyı şeridi ve çok sayıda adanın varlığından dolayı balıkçılık önemli bir geçim kaynağıdır. Balıkçı filoları genellikle Akdeniz sularında avlanmaktadır (Güner & Ertürk, 2013). Yunanistan'daki adaların hayvancılık faaliyetlerine baktığımızda ise genel olarak küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Adaların genelinde koyun yetiştiriciliği yapılmaktadır. Arıcılık da adalar için önemli bir

ekonomik faaliyetler. Güney Ege Bölgesi adalarında yılda 1050 ton üretim yapılırken üretimin büyük bir kısmı On iki adalarda yapılmaktadır. Adalar nüfusunun önemli bir kısmı balıkçılık faaliyetleriyle geçimini sağlamaktadır (Rafet Can, 2021). Yunanistan konumu itibarıyla denizciliğin yoğun yapıldığı bir ülkedir. Yalnızca balıkçılıkla kalmayıp özellikle adalar çevresinde sünger çıkarımı da yapılmaktadır. Eskisi kadar rağbet olmasa da çıkarım yapılmaya devam edilmektedir.

2.5. Sanayi Yapısı

Yunanistan'da sanayi sektörü, ülkenin 1981 yılında Avrupa Birliği'ne girmesiyle artan dış yardımlar sayesinde gelişme sağlamaktadır (Güner & Ertürk, 2013). Merkezinin Atina olduğu Yunanistan sanayi endüstrisinin gelişmesiyle beraber ülkede birçok yenilik meydana gelmiştir. Sanayinin gelişimi, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın sağlanmasında belirleyici bir faktördür. Savaş sonrası yıllarda ve 1970'lerin sonunda imalat, sanayinin etkisiyle genişlemeye başlamıştır. 1980'li yıllardan günümüze kadar dünya ekonomisindeki teknolojik gelişmeler ve ülkenin Avrupa ekonomi pazarına dâhil olmasıyla üretimde önemli dönüşümler ve gelişmeler yaşanmıştır (Linardos & Robolis, 2023). Yunanistan'da sanayileşme üç döneme ayrılmaktadır. İlk dönem, 1867 yıllarında sanayileşmenin ilk işaretleri başlamıştır. Küçük çaplı tekstil fabrikaları, kurulan ilk fabrikalar olurken gelişmeler devam etmiştir. Atina'daki gaz fabrikaları ve Milos Adası'ndaki madenler, ağır sanayiye başlatmıştır. İlk ağır sanayinin ortaya çıkışının ardından 1873 yılında Viyana'da meydana gelen ekonomik kriz ve 1900 yılına dek süren sorunlar sektörün gelişimini sekteye uğratmıştır. 1922 yılından 1938 yılına kadar süren sanayileşmenin ikinci aşaması ise daha dinamik olmakla beraber Yunan-Türk Savaşı sırasında ve sonrasında ülkeye gelen eğitimli ve yetenekli mülteci akınıyla daha da gelişme kazanmıştır. 1930'lu yıllardan sonra Yunanistan'da sanayileşme tekrar duraklamıştır, dönemin hükümeti sanayi sektörüne gereken önemi vermeyip tarıma odaklanmıştır. Hammadde ithalatının devlet tarafından sınırlandırılması, üretimi ve dolayısıyla ağır sanayiye olumsuz etkilemiştir. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'nın meydana gelmesiyle endüstriyel üretim oranı %50'den fazla düşüş yaşayarak sanayi sektörünün üretim alanlarının yarısı kapanmıştır. Savaştan sonra Avrupa ülkeleri ve Yunanistan, mevcut düzeni yeniden inşa etmek adına Birleşmiş Milletler'den ve ABD'den mali yardım almıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayıp 1973 yılında Yunan Askeri

Cuntasının sona ermesiyle biten Üçüncü Dönemde mevcut hükümet, ilk kez sanayi sektörünü desteklemek için stratejik bir plan uygulamıştır ve kimya, çelik ve petrol gibi ağır sanayi kolları kurulup gelişmiştir. Yunanistan, Avrupa'nın geri kalanıyla karşılaştırıldığında süresiz ve dengede olmayan bir sanayileşme yaşamıştır. Ülkenin siyasi durumundaki sürekli değişiklikler de dengesiz sanayi gelişime neden olmuştur. Sanayi alanlarının karayollarına, tren ve limanlara yakın alanlara kurulmasından dolayı şehir merkezlerinin çevresinde bulunması Atina, Patra ve Selanik gibi büyükşehir merkezlerinin genişlemesine sebep olmuştur. Yunanistan, Avrupa'nın endüstriyel gelişimine yetişmeye çalışsa da çoğu zaman geri kalmaktadır. Yaşanan siyasi başarısızlıklar, sosyal ve kültürel kopukluklar gibi nedenlerden dolayı Akdeniz'de güçlü bir sanayi gücü haline gelememiştir (Koukouvelou, 2022). Genel olarak baktığımızda Yunanistan birçok sanayi kolunda faaliyet göstermiştir. Aşağıdaki tabloda da mevcut sanayi alanları görülmektedir.

Gıda Sanayi
Tütün Ürünleri Endüstrisi
Tekstil Sanayi
Deri ve Deri Ürünleri Sanayi
Ağaç Endüstrisi ve Ağaç Ürünleri İmalatı
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri İmalatı
Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri Sanayi
Metal Ürün İmalatı
Bilgisayar, Elektronik ve Optik Ürün İmalatı
Elektrikli Teçhizat İmalatı
Mobilya İmalatı
Kimyasalların ve Ürünlerinin İmalatı
Temel Farmasötik Ürünlerin İmalatı
Kauçuk ve Plastik Sanayi
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı
Motorlu Taşıt, Römork ve Yarı Römork İmalatı

Tablo 6: Yunanistan'ın Başlıca Sanayi Kolları

Kaynak: (ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ: Φεβρουάριος 2023, ετήσια αύξηση 5,2%, 2023)

Yiyecek ve içecek sanayi, ülkenin en önemli sanayi koludur. Beş alt sektörden oluşmaktadır. Bunlar: Unlu mamuller, çeşitli gıda ürünleri, süt ürünleri, meyve-sebze ve et ve et ürünleridir. Kâğıt sanayi, kâğıt hamuru imalatı ve kâğıt-karton imalatı alt sektörlerinden meydana gelmektedir. Kok kömürü ve petrol ürünleri sanayi, kok fırını ürünleri imalatı ve rafine petrol ürünleri imalatından oluşmaktadır. Kimya alanındaki istihdamın büyük bir kısmı sabun-deterjan imalatındayken boya, vernik imalatında da istihdam sağlanmaktadır. Seramik ve çimento sanayi birçok alt koldan oluşurken, demir

ve elik sanayi; basit demir-elik ve ferro alaşımların imalatı, çelikten tp, içi boş profil ve ilgili bağlantı parçaları imalatı kollarından meydana gelmektedir. Diğer metaller sektörü ise bakır, kurşun, çinko, kalay ve alüminyum gibi temel metallerin imalatını içermektedir. Makine sanayi, makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünlerin imalatı, bilgisayar, elektronik ve optik ürünlerin imalatı, elektrikli teçhizat imalatından meydana gelen birçok alt dalı bulunan bir sektördür. Avrupa lkeleri ile kıyas ettiğimizde Yunanistan'ın imalat sanayinin boyutu oldukça küçük olup ülke sanayisi çeşitli alanlara sahip olduğu halde ekonomiye katkısı çok değildir (Analysis Of The Industrial Sectors In Different Countries: Greece, 2023).

2021 yılında hükümet bir ulusal sanayi stratejisi başlatmıştır. Yunan imalat sanayinin; uluslararası gelişmeleri takip etmesi, modern teknolojilere, gelişmiş bilgi sistemlerine ve otomasyona yatırım yapması gerekmektedir. Mevcut sanayi modelinin yeniden yapılandırılması ve nitelikli iş gücü becerilerinin arttırılması sağlanmalıdır. Ayrıca internet altyapısını geliştirmek, teknolojik yenilikler için işbirlikçi platformlar oluşturmak da amaçlar arasındadır (Ελλάδα 2022). Küresel yeniliklere uyum sağlamak, Yunan sanayisinin hem üretim aşamasında hem de ticari faaliyetleri aşamasında katkıda bulunacaktır.

2.6. Ulaşım zellikleri

Yunanistan, ulaşım planlaması ve çalışmaları için Avrupa Birliği fonlarından yararlandığından dolayı ulaşım politikası hedefleri Avrupa Birliği'nin öncelikleriyle uyumlu bir durumdadır. Ülkenin genelinde ulaşımı iyileştirmek ve Yunanistan'ı Doğu Akdeniz için önemli bir ulaşım düğümü haline getirmek amacıyla Trans-Avrupa koridorlarına ağırlık verilerek ulusal ulaşım sisteminin tamamlanması temel amaç haline gelmiştir (Sustainable Development, 2023). Genel olarak baktığımızda Yunanistan'daki genel yol ağı, Avrupa Birliği ortalamasına kıyasla daha düşük yoğunluğa sahiptir (Schoeters, 2023). Avrupa Birliği'ndeki en işlek 10 deniz yolcu limanından 3' Yunanistan'ın limanlarıdır. 2021 yılında Avrupa Birliği lkelerinde toplam 268 milyon yolcu deniz taşımacılığı ile taşınırken bu yolcu sayının 52,3 milyonu Yunanistan'a aittir. Aynı yıl kara taşımacılığının payı Yunanistan'da %64,5 iken yapılan yük taşımacılığının %0,7'si demiryolu üzerinden yapılmıştır. Ayrıca demiryolu yük taşımacılığı performansı, 2011 ile 2021 arasında %64,5 artış göstererek Avrupa Birliği lkeleri arasındaki en hızlı

artış yaşanmıştır. Yunanistan'da, diğer Avrupa Birliği ülkelerine göre demiryolu hatlarının yoğunluğu daha düşüktür (Key Figures on European Transport, 2022).

Balkan ülkeleri ile olan ulaşım hattının ve Avrupa bağlantılı limanlara ulaşımı sağlayacak karayollarının geliştirilmesi için özel önem verilmiştir (Yunanistan Cumhuriyeti Ülke Raporu, 2009). Büyük bir kısmı kıyı bölgesinde bulunan 130.000 km'lik kara karayolu ağı bulunmaktadır (Güner & Ertürk, 2013). Ülkede kara yolcu taşımacılığının maliyeti yüksek olup şehirlerarası otobüsle yolculuk yapmanın maliyeti diğer Avrupa Birliği ülkelerine göre daha fazladır (Final Transport Plan Report, 2019). Otoyolların uzunluğu ise 2311 km'dir. Egnatia Otoyolu, Yunanistan'ın batısındaki Igumenitsa ile doğuda Dedeağaç'ı birbirine bağlayan Avrupa E90 otoyoludur. Olympia Otobanı, E65 Avrupa yolunun bir parçası olmakla beraber Atina'dan başlar, Korint üzerinden geçerek Patra'da sona ermektedir. Avrupa E951'in bir parçası olan İyonya Karayolu, Yanya ve Patra'yı birbirine bağlar ve 196 km uzunluğundadır. Attiki Otoyolu, Atina Havalimanı'nı Pathe ve Olympia otoyollarına bağlamaktadır (Yunanistan, 2023). Ülkede ulaşımı kolaylaştırmak adına köprü, tünel ve geçitler kullanılmaktadır.

Plaka Tarihi Köprüsü, Yunanistan'ın batısında Arachthos Nehri'ne inşa edilen ve yapılış tarihi tam olarak bilinmeyen tek kemerli köprüdür. Yapımından sonra belli zamanlarda yıkılmış olup sonrasında restore edilmiştir. Son olarak 2015 yılında yoğun yağışlar ve sel sebebiyle yıkılmıştır. Plaka Köprüsü; tarihi, mimari ve sosyal değerlere sahip olup Balkanlar'daki en büyük tek kemerli taş köprü olarak kabul edilmektedir (Tsakanika, Maistrou, Efesiou, & Balodimu, 2017). 2004 yılının Ağustos ayında trafiğe açılan Rion-Antirion Köprüsü, Korint Körfezi'nin üzerinde yer alan kablo gergili askılı bir köprüdür (Combault, 2011). Tsakona Kemer Köprü, Yunanistan'ın güneyinde deprem riskinin yüksek olduğu bir bölgede meydana gelebilecek heyelana göre tasarlanmış bir köprüdür (Stathopoulos, ve diğerleri, 2014). Yunanistan'da kent otoyol trafiğinin azaltılması için farklı ulaşım araçlarının kullanımı teşvik edilmektedir. Ülke içi ulaşım ve uluslararası ulaşım da birbirine entegre olmuş sistemlerin kullanılması hedeflenmektedir. Atina ve Selanik gibi büyükşehirlerde metro ulaşım sistemi yapımı ve kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bedensel engelli vatandaşlar için ise özel minibüs hizmeti sunulmaktadır. Ayrıca bisiklet kullanımını teşvik etmek ve bisikleti alternatif bir araç olarak ulaşım sistemine dâhil etmek amaçlanmış konu ile ilgili projeler yapılmaya başlanmıştır (Sustainable Development, 2023). Ayrıca Avrupa Birliği komşularıyla ve

Batı Balkan ülkeleriyle yaptığı yük ticaretinde karayolu ve demiryolu ulaşımını kullanmaktadır (Final Transport Plan Report, 2019).

Yunanistan, ulusal demiryolu ağını hayata geçirmekte gecikmiştir. Yunan Demiryolları Örgütü 1970 yılında kurulmuş olup geçmişi 1884'e kadar uzanan birçok demiryolunu birleştirmiştir. Yunanistan'daki mevcut demiryolu ağları yaklaşık 2500 km uzunluğa sahiptir. Demiryolu ağlarının sağladığı avantajlara Yunanistan nüfusunun yarısından fazlasına hizmet veren Atina-Selanik güzergâhındaki çift hatlar, gelişmiş önlemsel kontroller ve hızlı trenler örnek verilebilmektedir. Ağın dezavantajları arasında ise çok sayıda tek hatlı hattın bulunması, hat genişliğinin homojen olmaması, verimsiz hizalamalar, modlar arası bağlantıların bulunmaması ve birçok hemzemin kavşağın bulunması yer almaktadır. Demiryolu ağı iyileştirme çalışmaları, Trans Avrupa Ağı'nın çekirdek koridorlarına odaklanmaktadır. Yapılan projeler, Avrupa Fonları aracılığıyla finanse edilmektedir. Atina-Patra, Atina-Selanik, Selanik-İdomeni-Kuzey Makedonya, Selanik-Florina-Kuzey Makedonya Demiryolu hatları yenilenen ve yenilenecek olan demiryolu projeleri arasında yer almaktadır (Paravantis & Prevedouros, 2001). Ülkenin arızalı arazi yapısına sahip olması demiryolu ulaşımının gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.

Yunanistan'da konum itibarıyla deniz ulaşımı çok gelişmiştir. Kıyılar ve adalar arasında deniz ulaşımı vapur ve feribot seferleri ile sağlanmaktadır (Güner & Ertürk, 2013). Bununla beraber çok sayıda limana sahiptir. Son yıllarda ise yolcu ve yük taşımacılık hacmi de önemli ölçüde artış göstermiştir. Yunanistan hem Süveyş Kanalı'na yakın hem de Güneydoğu Avrupa'da önemli bir lokasyona sahiptir. Bu durum ülkeye Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle yapılan taşımacılıkta avantaj sağlamaktadır. Lojistik ve kombine taşımacılık yatırımları birincil role sahiptir. Yunanistan limanları stratejik bir konuma sahip olmasından dolayı Asya'dan Avrupa'ya giden ürünler için kolayca bölgesel lojistik merkezlere dönüştürülebilir durumdadır. Pire, Selanik, İğumenitsa ve Patra, Trans-Avrupa Ulaşım Ağı için ana limanlardır (Kefalogiannis, 2019). Deniz taşımacılığında da projeler yapılmakta ve bu projeler AB Fonları aracılığıyla finanse edilmektedir. Yeni Patra Limanı, Pisaetos Limanı, Korfu, Erikousa Limanı, Yeni İğumenitsa Limanı, Kamares Limanı, Yeni Eskino Limanı, Fourni Limanı çalışmaları en önemli sayılan projeler arasındadır. Projeler genel olarak limanların yenilenmesi, genişletilmesi, çeşitli ada limanlarında depremlerin neden olduğu hasarların restorasyonu,

kıyı şeridi boyunca meydana gelen korozyon nedenli çalışmaları içermektedir (Final Transport Plan Report, 2019). 1 Ocak 2022 tarihiyle beraber hem ölü ağırlık tonajı hem de ticari değer açısından en çok gemi sahibi olan ülkelerden biri önceki yıllarda olduğu gibi Yunanistan'dır. Tonaj açısından da Yunanistan başı çekmektedir (Review Of Maritime Transport 2022). Ülkenin konumunun bu duruma etkisi büyüktür. Aşağıdaki tabloda ise Yunanistan'ın ticari değere göre dünya filosundaki mülkiyeti gösterilmektedir. En fazla ticari değer toplu taşıyıcılara aittir.

Ana Gemi Türleri	Milyon Dolar
Konteyner gemiler	30 051
Toplu Taşıyıcılar	55 797
Petrol Tankeri	35 608
Açık Deniz Gemiler	228
Feribotlar ve Yolcu Gemileri	2 280
Gaz Taşıyıcılar	22 432
Genel Kargo gemiler	297
Kimyasal tankerler	932
Diğer	533
Toplam	148 157

Tablo 7: Ticari Değere Göre Sıralanmış Dünya Filosu Mülkiyeti-Yunanistan 2022

Kaynak: (Review Of Maritime Transport 2022)

Yunanistan'ın hava ulaşımı incelediğimizdeyse hava taşımacılığı ülkenin rekabet gücünün en düşük noktalarından biridir. Bunun nedeni ise kısıtlayıcı Avrupa Birliği vize kurallarının hava taşımacılığını olumsuz yönde etkilemesidir. Yunanistan, hava taşımacılığına yönelik gümrük ve sınır süreçleri bağlamında Avrupa ortalamasının altında kalmaktadır. Yüksek yolcu ücretleri ve vergiler, Yunanistan için hava yolu ile seyahat etmenin maliyetini arttırmaktadır. Yunanistan altyapı konusunda da gelişim bakımından geri kalmaktadır. Mevcut havalimanlarının genişletmesi ve gerekli iyileştirmelerle hem pist hem de terminallerin yüksek kapasite kullanımının sağlanmasıyla hava ulaşımında hareketlilik meydana gelmiştir. Havayollarındaki gelişmeler Yunanistan'a ekonomik artış sağlamıştır. Buna bağlı olarak önümüzdeki 15 yılda Yunanistan'da havayolunu kullanan yolcu sayısı %33,1 oranında artış gösterecektir (Air Transport Regulatory Competitiveness Indicators Greece, 2019). Ülkedeki uluslararası havaalanlarından en

işlek olanları Atina, Selanik, Kandiye ve Rodos'ta bulunmaktadır (Güner & Ertürk, 2013).

2001'e kadar Atina Hellenikon Havaalanı hava trafiğinin önemli bölümünü üstlenmiştir. Atina'nın güneydoğusunda ikiz pistli havaalanı bulunmaktadır. Selanik havaalanı büyük uçakları çekme kapasitesine sahip değildir (Yunanistan Cumhuriyeti Ülke Raporu, 2009). Bununla beraber Yunanistan'da yapılan 20'den fazla havacılık projesi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları ise Kandiye/Girit'teki ihale edilen yeni havalimanı projesi, 14 bölgesel havalimanının iyileştirilmesi projesi, Mikonos, Midilli, Sisam, Santorini, Rodos ve İskados, Sakız Adaları havalimanı yükseltilmesi projesi, Siroz Ulusal Havaalanı pistinin genişletilmesi projesidir (Final Transport Plan Report, 2019). Günümüzde havayolu ulaşımının birçok avantajının bulunması sebebi ile dünya genelinde yoğun olarak kullanılmaktadır. Yunanistan'da daha hızlı ve yoğun ulaşımı sağlamak için havayolu projelerine hız vermiş görünmektedir.

2.7. Yeraltı Kaynakları

Yunanistan, çeşitli mineraller ve cevherlerden oluşan bir maden zenginliğine sahiptir. Ülkede mevcut olan minerallerin yüksek kalitesi ve kullanım alanları ülke ekonomisine avantajlar sağlamaktadır. Madencilik sektörü, Yunanistan endüstrisinin en önemli sektörlerinden biridir. Boksit, alüminyum, nikel, manyezit, ham manyezit, ponza, silika ve süs taşları gibi ürünler küresel pazar için önemli ürünlerdir. Yunanistan, başta bentonit, manyezit ve perlit olmak üzere birçok önemli endüstriyel mineralin önemli bir küresel tedarikçisidir. Önemli miktarda kil, kireçtaşı, arduvaz, alçıtaşı, kaolin, kurşun, çinko, olivin, kuvars, manganez, krom, uranyum, altın, petrol, zımpara, tuz gibi ürünlerin çıkarımı yapılmaktadır (Sustainable Development, 2023). Helikon, Parnassos, Giona, İda Dağları bölgesinde boksit ve alüminyum rezervleri, Halkidiki'de kurşun ve çinko rezervleri bulunmaktadır. Galen, ferronikel ve krom üretimi yapılmaktadır. Halkidiki ve Meriç dolaylarında altın ve gümüş rezervleri bulunmaktadır (Tsirambides & Filippidis, 2012). Kuzey Yunanistan'ın birçok bölgesinde kurşun, çinko, bakır içeren gümüş, altın yatakları mevcuttur. Ege Denizi'ndeki Midilli, Sakız, Semadirek, Dedeagaç, Milos, Santorini ve İncirli gibi volkanik adalar jeotermal alanlara sahiptir (Greek Extractive Industry International Environment Profile – Prospects, 2015).

Linyit: Ülkede çıkarımı yapılan en önemli madenlerden biridir. Dünya ve Avrupa ülkeleri arasında ön sıralarda bulunmaktadır.
Ferronikel: Paslanmaz çelik endüstrisinde kullanılmaktadır. Çıkarımı yapıldıktan sonra Avrupa ülkelerine ihraç edilmektedir.
Boksit: Ülkede üretimi bakımından ön sıralarda gelen madenlerden biridir. Alümina ve alüminyumun ana maddesidir. Yunanistan ekonomisi için özel bir öneme sahiptir.
Mermer: Yunanistan'ın mermer ürünleri uluslararası bir üne sahiptir. Ayrıca uluslararası pazarda mermer çıkarımı yönünden önemli bir konumdadır. Özellikle kırsal kesimde yılda 1 milyon ton civarında mermer üretimi yapan yaklaşık 190 taş ocağı bulunmaktadır. Mermer çıkarımı genel olarak Drama, Kavala, Kozana, Yanya, Magnesia, Livadya, Evia, Argolis, Arkadya ve Kiklat şehirlerinde yapılmaktadır.
Agrega: Beton üretiminde kullanılan kum, çakıl, ufalanmış kayaç parçaları gibi malzemelerin genel ismidir. Çimento endüstrisi ve inşaat sektörü için gerekli olup üretimi bölgesel kalkınmaya büyük katkı sağlamaktadır.
Manyezit: Yunanistan manyezit ihracatı açısından Avrupa Birliği ülkeleri arasında en üst sıralarda yer almaktadır.
Perlit: Dünya çapında en fazla üretiminin yapıldığı ülkelerden biri Yunanistan'dır.
Bentonit: Çeşitli endüstriyel kullanım alanlarına sahip olan bir madendir. Avrupa'da ve dünya çapındaki en büyük üretici ülkelerden biri Yunanistan'dır.
Metalik Madenler: Uluslararası endüstri ve Yunanistan endüstrisinin ihtiyaçlarına karşılık gelen ürünler şunları içerir: feldspatlar, boksit, manyezit, kurşun, çinko, demir, pirit. Bu ürünlerin ülkedeki çıkarım faaliyetleri daha çok Selanik, Fokida, Livadya, Ftiotis, Evia ve Halkidiki şehirlerinde yapılmaktadır.
Endüstriyel Madenler: Yunanistan endüstriyel madenleri, yerel endüstrinin ihtiyaçlarını ve uluslararası talebi karşılamaktadır. Çıkarımını yapılan bu ürünlerin birçoğu dünya çapında en önemli ürünler arasında bulunmaktadır. Çıkarım faaliyeti daha çok Grebene, Selanik, Aitolia ve Akarnania, Zanta, Kefalonya, Larisa, Halkidiki, Attike şehirlerinde ve Girit, Kuzey ve Güney Ege bölgelerinde yapılmaktadır.

Tablo 8: Yunanistan'da Çıkarımı Yapılan Madenler

Kaynak: (Greek Extractive Industry International Environment Profile – Prospects, 2015)

Yunanistan, birçoğu ithal edilen fosil yakıtlara yüksek oranda bağımlıdır. Son yıllarda rüzgâr enerjisi ve doğalgazdan elde edilen elektrik, linyitten elde edilen elektrik miktarından fazla olmaktadır. Elektrik sektöründeki karbon yoğunluğu, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artmasıyla önemli ölçüde azalmaktadır. Covid-19 salgınının olumsuz etkilerinin 2021 yılında azalmaya başlamasıyla ham petrol fiyatları yükseliş göstermiştir. Yunanistan'ın son yıllarda petrol üretiminin düşmesiyle Rus petrolüne kayda değer bağımlılığı daha da göze çarpmaktadır. Yunan makamları tarafından petrol ve doğalgaz arama çalışmalarının hızlandırılmasına yönelik bir program da açıklanmıştır. Rusya-Ukrayna savaşı, jeopolitik güç dengelerinde ve Avrupa enerji politikasında köklü değişikliklere neden olmuştur. Enerji tedarik ve tüketme yöntemlerindeki değişimler nedeniyle Yunanistan konumu itibarıyla önem kazanmıştır (Sfetsioris, ve diğerleri, 2022). Doğu Akdeniz'deki enerji varlığı da Yunanistan'ın önemini arttıran durumlardan biridir.

2.8. Turizm Özellikleri

Destinasyon, çeşitli turistik değerlere, özelliklere sahip ve turistin seyahati boyunca ihtiyaç duyabileceği turistik ürünlerin tamamını veya bir kısmını sunabilen coğrafi mekân olarak tanımlanabilmektedir (Atay, 2003). Özgüç'e (2017) göre turizm, bireylerin geçici olarak başka bir yere seyahat ederek çeşitli aktivitelerde bulunmalarını ifade eden geniş bir kavramdır. Turizm faaliyeti insanların yaşam standartlarını iyileştirme, farklı kültürleri keşfetme, eğlenme ve dinlenme gibi farklı amaçlarla gerçekleştirilen hareketliliği kapsamaktadır (Özgüç, 2017). Yunan tatil beldelerinin farklı ürün ve pazar profilleri bulunmaktadır ve bu durum ülkeyi çeşitli turizm talebini karşılayabilir hale getirmiştir. Yılda ortalama 300 güneşli gün, benzersiz bir bitki örtüsü ve hayvan varlığı, ılıman kışları ve ılık yazları doğal çekiciliklerinden bazıları olurken turizm endüstrisi, özellikle adalarda ve tarihi anıtların bulunduğu bölgelerde hızla büyüme göstermiştir. 3500 yılı geçkin Yunan uygarlığı da ülke genelinde bol miktarda kültürel miras sağlamıştır (Buhalis, 2001). Ülkede UNESCO Dünya Miras Listesi'ne giren birçok varlık bulunmaktadır.

Bassae'deki Apollon Epicurius Tapınağı (1986)	Pythagoreion ve Samos Heraion'u (1992)
Akropolis, Atina (1987)	Aigai Arkeolojik Alanı (modern adı Vergina) (1996)
Delphi Arkeolojik Alanı (1987)	Pátmos Adası'ndaki Saint-John Manastırı ve Kıyamet Mağarasının bulunduğu Tarihi Merkez (Chorá) (1999)
Epidauros'taki Asklepios Kutsal Alanı (1988)	Miken ve Tiryns Arkeolojik Alanları (1999)
Orta Çağ Şehri Rodos (1988)	Korfu'nun Eski Kenti (2007)
Selanik Paleochristian ve Bizans Anıtları (1988)	Philippi Arkeolojik Alanı (2016)
Mystras Arkeolojik Alanı (1989)	Karma (2)
Olympia Arkeolojik Alanı (1989)	Meteora (1988)
Delos (1990)	Athos Dağı (1988)
Sakız Adası Daphni, Hosios Loukas ve Nea Moni Manastırları (1990)	

Tablo 9: UNESCO Yunanistan Miras Listesi

Kaynak: (Greece, 2023)

Yunanistan'da Geç Orta Çağ Tabyalı Tahkimatlar 2014	Olympus Dağı'nın daha geniş bölgesi 2014
Minos Saray Merkezleri (Knossos, Phaistos, Malia, Zakros, Kydonia) 2014 Dadia Milli Parkı - Lefkimi – Souflion 2014	Prespes Gölleri Bölgesi: Bizans ve Bizans sonrası anıtları içeren Megali ve Mikri Prespa 2014
Antik Lavrion 2014	Samiriye Boğazı Milli Parkı 2014
Midilli Taşlaşmış Ormanı 2014	Spinalonga Kalesi 2014
Antik Messene arkeolojik alanı 2014	Ege Denizi'nin Antik Kuleleri 2014
Dadia Milli Parkı - Lefkimi – Souflion 2014	Zagorochoria – Kuzey Pindos Milli Parkı 2014
Nikopolis arkeolojik alanı 2014	Antik Yunan Tiyatroları 2014

Tablo 10: UNESCO Yunanistan Mirası Geçici Listesi

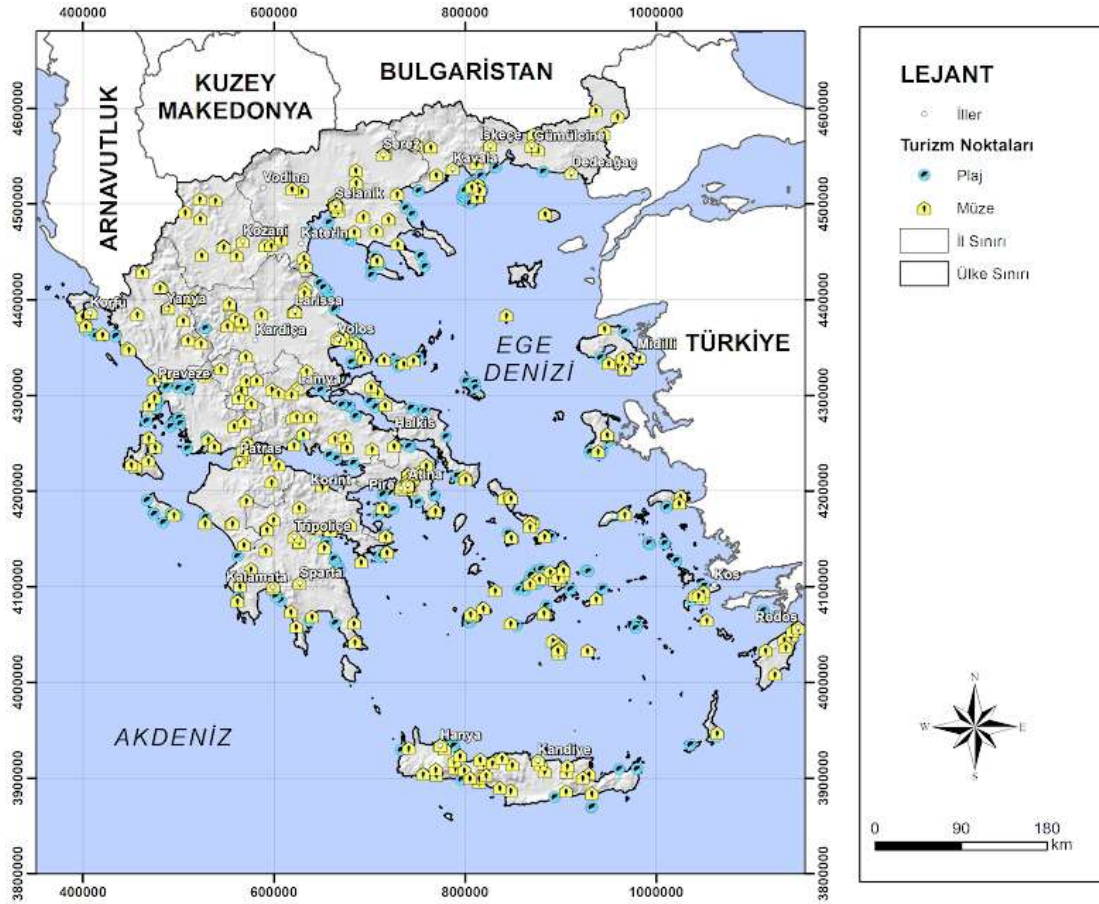
Kaynak: (Greece, 2023)

Yunanistan, tarihi uygarlığı sebebiyle uzun bir turizm ve misafirperverlik geleneğine sahip bir ülkedir. Yüzyıllardır zengin ekonomik, dini ve entelektüel faaliyetler ülkesi olarak kabul edilen Yunanistan, Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan 2500'den fazla adadan oluşan bir takımadaya yayılmıştır. Afrika ve Asya'ya bir kavşak noktası olması nedeniyle tarihin başlangıcından itibaren seyahat faaliyetlerine uygun ortam oluşmuştur (Buhalis, 2001). Günümüzde turistler, genel olarak Atina ya da Selanik şehrini tatil yeri olarak kullanmışlardır. Aynı zamanda Mikonos, Korfu ve Rodos adaları da turistlerin ilgisini çekmektedir. Yunanistan, Avrupa ve ABD'den gelen turistlerle birlikte yaz tatilleri için bir hedef haline gelmiştir. Kültür turizmine olan yoğunluğun yerini On iki adalar, Sporat ve Halkidiki gibi bölgelerdeki güneş ve deniz turizm modeline bırakmaya başlamıştır. EUROSTAT'tan (2019) alınan verilere göre bulundukları bölge fark etmeksizin Yunanistan'daki otellerin çoğunun denize yakın inşa edildiğini göstermiştir. Yunan turizminde kış aylarında turizm işletmelerinin doluluk oranı oldukça azalma göstermektedir. Otellerde konaklama her yıl Ağustos ayında zirve yaparken artış eğilimi

Mart ayında başlarken düşüş eğilimi ise her yıl Ekim ayında başlamaktadır. Turizm sezonunun süresi genellikle Paskalya Bayramı'nda başlar yaz aylarında devam eder ve bölgeden bölgeye değişim göstermekle beraber sonbaharın başlarında durağanlaşır. Bu duruma göre Yunan turizminin mevsimlere bağlı oluşu açıkça görülmektedir.

Yunanistan'da organize turizm ilk olarak 1895 yılında "Bisiklet Kulübü" adlı bir organizasyonun kurulmasıyla ortaya çıkmıştır. O dönemden sonra birçok kulüp kurulup çok sayıda organize geziler planlanmıştır (Menegaki, Arvanitaki, & Agiomirgianakis, 2021). Modern zamanda ise Yunanistan'da turizm İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlarken, turizmin yoğun olarak gelişimi 1970'li yılların ortalarında İspanya'ya alternatif Akdeniz destinasyonlarına talebin artmasıyla başlamıştır. 1980'lerde Yunanistan'a yönelik turizm akışında bir artış yaşanmıştır. Yaşanan bu artış; çok miktarda doğal, kültürel ve çevresel kaynağın mevcudiyeti, büyük adalardaki havaalanı altyapısı ve Avrupa'nın çoğuna kıyasla daha düşük ücretler nedeniyle olmuştur (Buhalis, 2001). Yoğun olarak turist çeken şehirlere bakacak olursak Atina, dünyada bulunan en eski şehirlerdendir. Atina'da görülecek çok sayıda yapıt ve yapılacak birçok etkinlik bulunmaktadır. Atina; felsefe, edebiyat, sanat ve siyaset merkezi olarak kabul edilmekte olup hem Batı medeniyetinin beşiği hem de bugün bildiğimiz şekliyle demokrasinin doğum yeridir. Batı dünyası üzerindeki etkisi büyük olmakla birlikte ziyaret edilmesi gereken Yunan mitolojisi yerlerinden biridir. Klasik dönemden kalma mimari eserler, Yunan mitolojisiyle bağlantılı olarak şehrin her yerinde varlığını sürdürmektedir. UNESCO Dünya Mirası Alanı olan Atina Akropolü ve Orta Çağ'dan kalma Daphni Manastırı, şehrin başlıca cazibe merkezlerini oluşturmaktadır. Selanik, nüfus ve coğrafi bölge bakımından Yunanistan'ın ikinci büyük şehridir. Selanik'in her şeyden önce konum, anıtsal ve kültürel zenginlik, şehrin genel atmosferi, eğlence olanakları avantajlarına örnek olarak verilebilmektedir (Papagianni, Efthimia, Papageorgiou, & Panagiotis, 2018). Delos Adası, Ege Denizi'ndeki Kiklat Takımadaları'nın bir parçasıdır ve Yunanistan'da Yunan mitolojisine yapılacak herhangi bir yolculuk için başlangıç noktası olmaktadır. Delos Arkeoloji Müzesi zengin bir kaynağa sahiptir. Müzenin haricinde Delos Adası'nın tamamı heykel ve tapınak kalıntılarıyla doludur. Yunan adalarının en büyüğü olan Girit doğal güzellikleri, plajları ve lezzetli yemekleri ile popüler bir tatil alanıdır. Ayrıca burada da keşfedilecek binlerce yıllık tarihi yapıtlar bulunmaktadır. Girit, yüzyıllardır insanlara ev sahipliği yapmakta ve bir zamanlar

Avrupa'daki ilk gelişmiş uygarlık olan Minos İmparatorluğu'nun merkezinde yer almaktaydı. Avrupa'nın en eski şehri olarak bilinen Knossos, görülmesi gereken eski freskler, yeniden canlandırılması ve keşfedilmesi gereken büyüleyici avlularıyla bugün insanlık için keşfedilecek harika bir yer olarak varlığını sürdürmektedir. İthaka, İyon Denizi'nde Kefalonya kıyısının hemen yakınında bulunmaktadır. Bir dizi plajı, kıyı köyleri, masmavi denizi ve yeşil vadileri bulunan oldukça küçük bir adadır. Modern yaşamın özelliklerinden uzak, yerel özellikleri bulunan samimi bir yerdir (Greek Mythology Places To Visit In Greece, 2023). Anakara ve adaların bu özelliklerini göz önünde bulundurduğumuzda Yunanistan için bir turizm ülkesi diyebiliriz.

Harita 4: Yunanistan Müzeler ve Plajlar Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yunanistan, 2021 Dünya Ekonomik Forumu'nun Seyahat ve Turizm Geliştirme Endeksi'ne göre Turist Hizmeti Altyapısında 117 ülke arasında dünya çapında 9. sırada yer almıştır. Atina, İş Yerleri Seyahat Ödülleri 2022'de Avrupa'nın En İyi MICE Destinasyonu seçilmişken aynı zamanda Atina ve Girit, EBD tarafından yakın zamanda

yayınlanan listede 2022 için Avrupa'nın En İyi 20 Destinasyonu arasında sırasıyla 15. ve 20. sırada yer almaktadır. 2019 yılı Yunanistan için turizm açısından rekor yılı olmuştur. 2020'de meydana gelen Covid-19, küresel turizm endüstrisinin yükseliş trendini bozarak sektörde kayda değer bir düşüşe neden olmuştur. 2021 yılında ise Yunanistan turizmi yeniden ivme kazanmıştır. 2021 yılında 2064 kruvaziyer gemisi ağırlayan Yunanistan, turizm altyapısını güçlendirerek Akdeniz'in en çok tercih edilen yatırım destinasyonlarından biri haline gelmiştir. Bununla beraber 2025'te açılacak olan Girit, Kandiye'deki yeni havaalanı yapımı devam etmektedir (Tourism Sector: Signs of a Strong Recovery, 2022). Ulaşımın kolaylaşmasına bağlı olarak önümüzdeki yıllarda turist akışında artış beklenmektedir.

Yunan Merkez Bankası verilerine göre 2022 yılında Yunanistan'da seyahat gelirleri 17,631 milyar Avro 'ya, turist sayısı da %89,3 artarak 27,8 milyona çıkmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinden gelen yolcu sayısı yıllık %67,9 artarak 16,9 milyona, Avrupa Birliği ülkeleri dışından gelen yolcu sayısı ise %136,6 artarak 10,8 milyona ulaşmıştır. Almanya'dan gelen yolcular %45 artarak 4,3 milyona, Fransa'dan gelenler ise %49,6 artarak 1,7 milyona ulaşmıştır. Avrupa Birliği ülkeleri dışındaki ülkelere bakıldığında, Birleşik Krallık 'tan gelen yolcu sayısı %181,9 artışla 4,4 milyona, Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen yolcu sayısı ise %174,9 artışla 1,08 milyona ulaşmıştır. Son olarak Rusya'dan gelen yolcu sayısı ise %69,8 azalarak 36,1 bin olmuştur (Akbulut, 2023). Yunanistan'a gelen turist sayısı 2024 yılı Temmuz ayında 635700 iken Ağustos ayında 690800'e yükselmiştir. Yunanistan'a gelen turist sayısı 2014 yılından 2024'e kadar ortalama 210947 olup 2024 yılı Ağustos ayında tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır (Yunanistan-Turist Gelişleri, 2025). Rusya'dan gelen turist sayısının azalmasında Rusya-Ukrayna Savaşı'nın devam etmesinin payının olma durumu vardır.

2.9. Ticaret Özellikleri

Yunanistan'ın ihracatında en önemli ürünler meyve, sebze, tütün, pamuk kısmen petrol ürünleri, bitkisel yağlar, tekstil ipleri ve mamulleri, alüminyum, demir-çelik ürünleridir (Özey, Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası, 2010). Yunanistan'ın ihracatı, çeşitli sebeplerle son yıllarda toparlanmaya başlamıştır. ELSTAT'a göre, tıpkı ithalat gibi ihracat da beş genel kategoriye ayrılabilir 2020:

• Tarım ürünleri
• Hammaddeler
• Yakıtlar
• Endüstriyel malzeme ve ürünler
• Diğer ürünler

Tablo 11: ELSTAT’a Göre İhracat Grupları

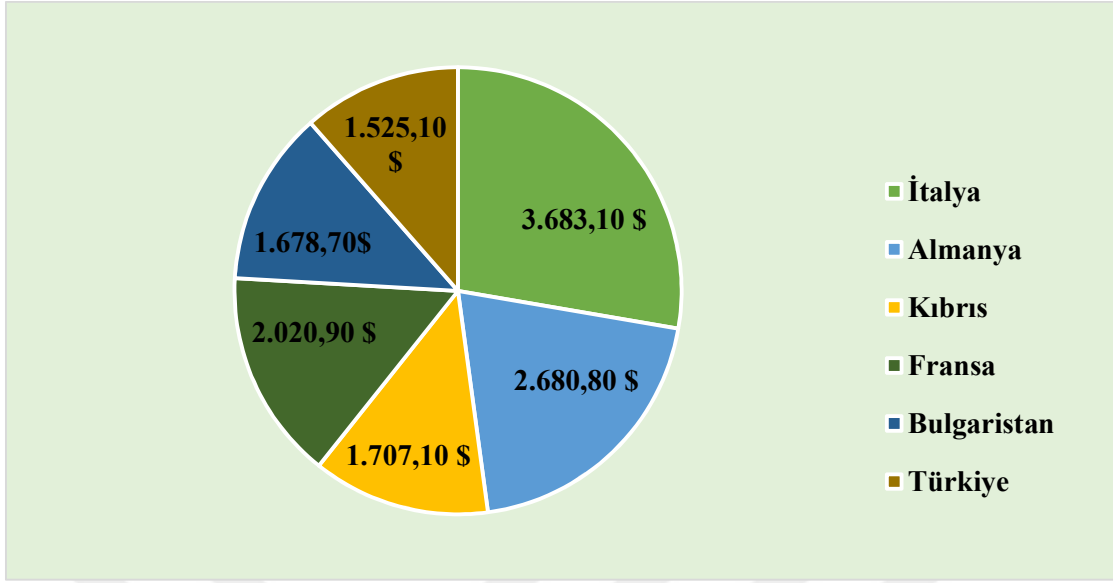
Kaynak: (Special Export Section, 2022)

Tarım Ürünleri	Milyon ABD Doları
• Pamuk	805
• Peynir ve Lor	714
• Zeytinyağı	672
• Taze Sebze	663
• Bitki parçaları	465
Tarım Dışı Ürünler	
• Petrol yağları, ham yağ hariç	12 062
• İlaçlar	3 273
• Alüminyum Levhalar ve Şeritler	930
• Balık	742
• Bakır Tüpler ve Borular	736

Tablo 12: Yunanistan’da En Çok İhracatı Yapılan Ürünler 2021

Kaynak: (Trade Profiles 2022, 2022)

Yunanistan, toplam ihracatın %56,9’unu 27 Avrupa Birliği ülkesine yönelik yapmıştır. Ayrıca AB’ye ihraç edilen ürünlerin toplam değeri geçen yıla göre %1,5 artmıştır. Kuzey Amerika’ya ihracat %10,1 azalırken, Güney Amerika’da düşüş %50,3 olmuştur. Orta Doğu ve Kuzey Afrika’ya yapılan ihracat %29,3 azalırken, Asya ülkeleri %10,9 ve Okyanusya’ya %7,2 yapılan ihracatta artış kaydedilmiştir.

Grafik 22: Başlıca Yunanistan İhracat Ortakları 2022

Kaynak: (Special Export Section, 2022)

Ham petrol ve gemi olmak üzere sanayi makineleri, ulaşım araçları, demir-çelik, et ve süt gibi gıda maddeleri kimyasal maddeler ve ilaç ithal edilmektedir (Güner & Ertürk, 2013).

İthalat, ELSTAT (2020) tarafından detaylandırıldığı üzere beş genel sektöre ayrılabilir:

• Tarım Ürünleri
• Hammaddeler
• Yakıtlar
• Endüstriyel Malzeme ve Ürünler
• Diğer Ürünler

Tablo 13: ELSTAT'a Göre İthalat Grupları

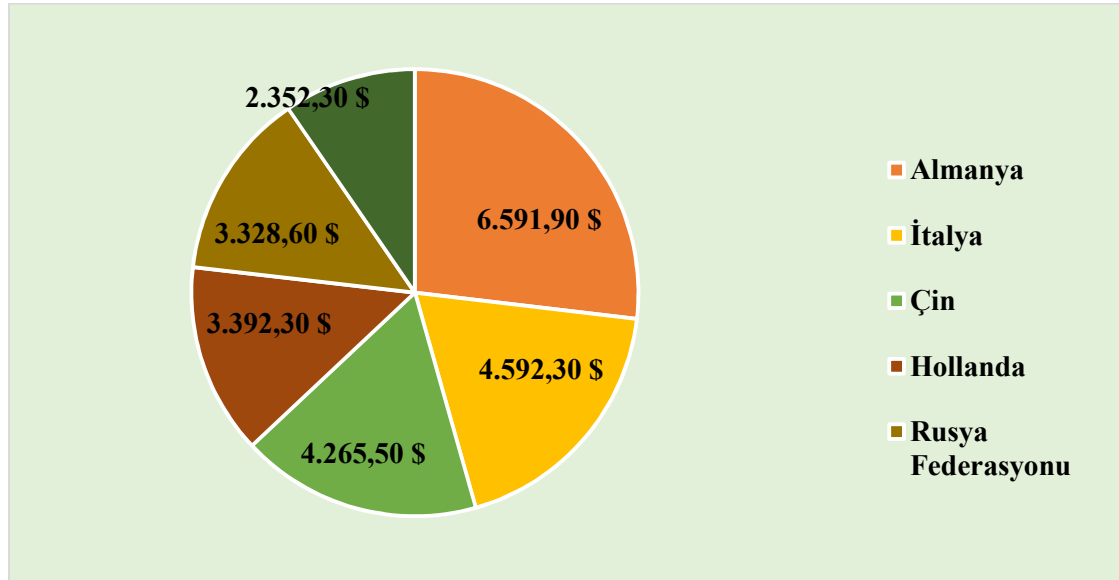
Kaynak: (Special Export Section, 2022)

Tarım Ürünleri	Milyon ABD Doları
• Peynir ve Lor	581
• Sığır Eti	536
• Domuz Eti	468
• Buğday	312
• Kahve	287
Tarım Dışı Ürünler	
• Petrol Yağları	11 740
• Petrol Yağları, ham yağ hariç	4 603
• Petrol Gazları	3 134
• İlaçlar	2 588
• Motorlu Araçlar	1 896

Tablo 14: Yunanistan'da En Çok İthalatı Yapılan Ürünler 2021

Kaynak: (Special Export Section, 2022)

Yunanistan'a ithal edilen ürünlerin %45'inden fazlası Avrupa Birliği üyelerinden gelmekle beraber Balkan bölgesinden de ithalat yapılmaktadır. Bazı Yunan şirketleri genel giderleri azaltmak için Balkan ülkelerinde faaliyet göstermektedir. ELSTAT'a göre, Yunanistan'ın başlıca ithalat ortakları:

Grafik 23: Başlıca Yunanistan İthalat Ortakları 2022

Kaynak: (Special Export Section, 2022)

ABD'nin Yunanistan ithalatındaki payı azalırken İrlanda payını ikiye katlamıştır. Almanya, payını %1,4 artırarak Yunanistan'daki toplam ithalatın %12,2'sini

gerçekleştirmiştir. İtalya da payını %0,4 oranında artırmasıyla toplamın %8,5'ine sahiptir. Hollanda da payını artırarak toplamın %6,3'ünü oluştururken, Rusya Federasyonu'nun %1,3 payı azalmıştır. Mali olarak, Irak'tan yapılan ithalat 2.818,02 milyon dolar, Rusya'dan 1.243,16 milyon dolar, Libya'dan 614,84 milyon dolar ve Güney Kore'den 415,84 milyon dolar daralmıştır (Special Export Section, 2022). İthalatın Avrupa ülkeleri ile yoğun olarak yapıldığı görülmektedir.

	İhracat	İthalat
AB İçi Ticaret	54	47
AB İçi Ticaret Hariç Ticari	29	38

Tablo 15: Yunanistan'ın Dünya Ticaretindeki Sıralaması 2021

Kaynak: (Trade Profiles 2022, 2022)

GSYİH (milyon cari ABD doları)	216 384
Kişi Başına Ticaret (ABD doları)	7 534
Ticaret (% GSYİH)	39,7

Tablo 16: Yunanistan Ticaret Verileri 2021

Kaynak: (Trade Profiles 2022, 2022)

Yunan ekonomisinde yaşanan krizlerden sonra sürdürülebilir bir büyüme için devletin modernize edilmesi, yapısal ayarlamalar ve reformların uygulanması hedeflenmiştir. Yunanistan için kurtarma paketleri olarak da bilinen üç ekonomik uyum programı sırasıyla 2010, 2012 ve 2015 yıllarında imzalanıp 2018 yazına kadar uygulanmıştır. Kriz sırasında en büyük sorun olan işsizlik, Eylül 2013'te %27,9 ile zirve yapmıştır. 2018 yılında %19,3 olan işsizlik oranı, 2019'da %2 oranında azalmıştır. 2020 yılının Eylül ayı itibariyle işsizlik %16'nın üzerine çıkmış, 2021 yılında ise %13,3'e kadar gerilemiştir. Bu durumun baş sebebi turizm sektöründeki toparlanmalardır (Special Export Section, 2022). Yunanistan'da ekonomik aktivitenin pandemi öncesindeki düzeyine 2021 yılının üçüncü çeyreğinde ulaşılmıştır. Uygulanan maliye politikalarıyla 2022 yılında da görünüm itibariyle güçlü olmuştur. Enerji ve elektrik fiyatlarındaki dünya piyasa gelişmeleri, tüketici fiyatlarında artışa sebep olmuştur bu durum ekonominin geneli için ek bir belirsizlik kaynağıdır (Communication From The Commission Enhanced Surveillance Update - Greece, February 2022). Yunan ekonomisinin 2022 ile 2025 arasında yıllık ortalama %3,14 oranında büyümesi beklenmektedir. İhracat gelirleri 2017'den 2021 yılına kadar yıllık ortalama %13,27 artış göstermiştir (Greece Fact Sheet). Ekonomide yaşanan olumlu gelişmeler, kurtarma paketlerinin etkili şekilde uygulandığını göstermektedir.

OECD'ye göre, 2022 yılında Yunanistan ekonomisinin büyüme oranı %6,7'dir. Yapılan projeksiyonlara göre 2023 yılında büyümenin %1,6'ya ulaşacağı ve 2024'te de aynı oranlarda olması beklenmektedir. 2022'de %12,6, 2021'de %14,7 oranında olan işsizlik, 2023 yılında %11,8'e inecek olup düşüş trendinin 2024 yılında da devamlılık sağlayacağı tahmin edilmektedir. Mali dengenin de (GSYH'nin yüzdesi olarak) 2022'de -%4,3 oranından 2023'te -%2,6'ya düşeceği tahmin edilmektedir. Yunanistan'ın enerji konusunda Rusya'ya olan bağımlılığının yüksek olması nedeniyle enerji kaynakları ürünlerinde fiyatlar yılın ilk yarısında hızla yükseliş göstermiştir. Yılın ikinci yarısında ise çok yavaş bir düşüş trendi kaydedilmiştir. OECD, Yunanistan'daki enflasyonun 2023 yılında %4,3 oranıyla 2022'ye göre düşeceğini öngörmektedir. Enflasyonun 2024 yılında ise daha da düşmesi beklenmektedir. Küresel ekonomik belirsizlikler Yunan ekonomisinde birtakım riskler ve belirsizlikler oluşturmaktadır. Yunan ekonomisinin 2023 yılında büyümesinin 2022'den çok daha yavaş olması beklenmektedir. Enflasyonda ve enerji fiyatlarında düşüş öngörülmekle birlikte Yunanistan, 2023 yılında yatırım yapılabilir seviyeye geri dönecektir. Ancak, jeopolitik gelişmeler ülke ekonomisi için dışsal risk faktörleri oluşturabilir. Ayrıca bir sonraki yasama seçimlerinde hükümetin kurulmasının gecikmesi gibi faktörler, ekonomik politikaların uygulanmasındaki zayıflıklar 2023 yılında Yunanistan ekonomisini etkileyebilecek durumlar arasındadır (Karakatsani, 2023). Bütün bunları değerlendirdiğimizde Yunanistan ekonomisi, ülke içinde veya küresel çapta yaşanan durumlardan etkilenebilecek bir hassasiyete sahiptir. Bu da ülke ekonomisinin halen gelişmekte olduğunu göstermektedir.

3. BÖLÜM: TÜRKİYE VE YUNANİSTAN ARASINDA YAŞANAN SORUNLAR

Türkiye ve Yunanistan arasındaki azınlık sorunu tarihsel olarak iki ülke arasında önemli bir gerilim kaynağı olmuştur. Özellikle Lozan Antlaşması sonrasında her iki ülke kendi topraklarında bulunan azınlık nüfusların hakları konusunda çeşitli düzenlemelere gitmiş olsa da uygulamada yaşanan zorluklar ve karşılıklı anlaşmazlıklar bu sorunların derinleşmesine yol açmıştır. Ege Denizi, Türkiye ve Yunanistan arasında uzun yıllardır devam eden birçok ihtilafın merkezi olmuştur. Bu sorunların temelinde her iki ülkenin de Ege Denizi üzerinde egemenlik haklarına dair farklı görüşlerin olması bulunmaktadır. Türkiye, Ege Denizi'ni iki ülkenin ortak denizi olarak görmekte ve uluslararası antlaşmalarla belirlenen haklarını savunmaktadır. Yunanistan ise Ege'deki bazı adalar ve deniz alanlarında tek taraflı değişiklikler yaparak Ege'yi büyük ölçüde kendi egemenliği altına almak istemektedir. Bu gerilim zaman içinde hukuki ve siyasi uyuşmazlıklara yol açmış ve iki ülke arasında savaşın eşiğine gelen birçok kriz yaşanmıştır. Ege Denizi'nde ortaya çıkan başlıca sorunlar; karasuları, kıta sahanlığı, hava sahası ve ada ve adacıkların egemenlik sorunları gibi meseleleri kapsamaktadır. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler, tarihsel, coğrafi ve siyasi pek çok karmaşık faktörle şekillenmiş ve bu ülkeler arasındaki birçok sorun hem ikili hem de bölgesel düzeyde önemli gerilimlere yol açmıştır. Ege Denizi'nde yaşanan hava sahası ve FIR hattı meseleleri iki ülke arasındaki en önemli anlaşmazlıklardan birini oluştururken Kıbrıs Sorunu da bu ilişkilerin merkezinde yer almaktadır. Kıbrıs'taki Türk ve Yunan toplumları arasındaki gerilim bölgedeki güç dengelerini etkilemiş ve iki ülke arasındaki ilişkileri sürekli olarak yeniden şekillendirmiştir. Doğu Akdeniz, hem coğrafi hem de stratejik açıdan büyük bir öneme sahip bölgedir. Asya, Avrupa ve Afrika arasında bir köprü işlevi gören bu deniz tarih boyunca birçok medeniyetin merkezinde yer almış, kültürel ve ticari etkileşimlerin yoğun olduğu bir alan olmuştur. Günümüzde ise bölge, enerji kaynakları, deniz yolları ve askeri stratejiler açısından kritik bir jeopolitik noktaya dönüşmüştür. Doğu Akdeniz'deki doğal gaz ve petrol rezervlerinin keşfi, kıyıdaş ülkeler arasında hak iddialarını arttırmış bu durum bölgedeki siyasi gerilimleri tırmandırmıştır. Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Mısır ve diğer bölge ülkeleri deniz yetki alanları ve enerji kaynakları üzerinde egemenlik mücadelesi verirken

uluslararası hukuk ve diplomasi de bu çatışmaların çözümünde belirleyici bir rol oynamaktadır.

3.1. Azınlık Sorunu

Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan önem arz eden sorunlardan biri azınlıklar meselesidir. İki ülkenin sınırları içerisinde yaşayan ve o ülkenin verdiği anayasal haklara sahip olan azınlıklar iki ülke arasındaki anlaşmazlıklardan olumsuz yönde etkilenmişlerdir (Akbaş, 2020).

Türkiye, Rum nüfusu Yunanistan'a gönderip Yunanistan'dan gelen Türk nüfusu da boşalan alanlara yerleştirmeyi amaçlamıştır. Yunanistan ise Türkiye'nin tam tersi bir düşünce ile mümkün olduğu kadar Rum'u Türkiye topraklarında bırakarak İstanbul ile bağlarını koparmak istememiştir. Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerinin, Türkiye'nin de İstanbul'daki Rumların malvarlığına el koyması yaşanan gerginliklerin dozunu arttırmıştır. Yaşanan gerginlikleri çözüme erdirmeyi amaçlayan Yunanistan Başkanı Venizelos, bir anlaşma imzalanmasını teklif etmiştir. Türkiye, bu duruma olumlu baktığından nüfus mübadelesinin şartlarını barındıran Ankara Antlaşması 10 Haziran 1930'da imzalanmıştır. Bu antlaşma dâhilinde yerleşme tarihleri ve doğdukları yerleri göz önüne almadan İstanbul Rumları'yla Batı Trakya Türklerinin tamamı etabli olarak değerlendirilmiştir. İki ülkenin azınlıklarının malvarlığıyla ilgili düzenlemelerin yapılması ile yaşanan anlaşmazlıklar son bulmuştur (Saylan, 2021). Sorunun çözülmesiyle yaklaşık 400.000 Müslüman nüfusu Türkiye'ye, 1.200.000'den fazla Rum nüfusu da Yunanistan'a göç etmiştir. İstanbul'da yaklaşık 73000, Gökçeada ve Bozcaada'da 8000'den fazla Rum kalmış ve bunun dışında Yunan vatandaşlığına geçmiş yaklaşık 30000 Rum İstanbul'da kalmaya devam etmiştir (Eryılmaz & Bektaş, 2017).

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verileri ışığında mübadele kararının sonucunda gelenlerin çoğunluğu Mübadele İskân ve İmar Vekâleti tarafından önceden belirlenmiş olan köy ve şehirlere yerleştirilmiştir (Goularas, 2012). Rodos, İstanköy ve On iki adalarda yaklaşık 6000 civarında Türk nüfusu bulunmaktadır. Ancak Yunanistan buralarda yaşayan Türklere azınlık statüsü vermemiştir. Sebep olaraksa Lozan Antlaşması'nın imzalandığı dönemde On iki adaların İtalya'nın egemenliği altında bulunduğunu ileri sürmüştür (Akbaş, 2020). Yunanistan, ülkede bulunan Türklerin Türkiye ile olan bağlarını

zayıflatmak adına tüm yolları denerken uluslararası yasalarla korunan azınlık haklarını dikkate almamıştır.

Batı Trakya'daki Türkler, Yunanistan'ın Lozan Antlaşması'ndan itibaren resmi şekilde tanıdığı tek azınlıktır. Batı Trakya'da yaşayan Türklerin hakları uluslararası platformlarda onaylanan anlaşmalar ile koruma altındadır. Bu anlaşmalardan en önemlisi Lozan Barış Antlaşması'dır. Fakat Yunanistan'ın anlaşma şartlarına uymayan tavır ve davranışlar sergilemesi Batı Trakya'da yaşayan Türkleri çok zor durumda bırakmıştır. Yunanların Türk nüfusu üzerindeki baskı ve şiddetlerini Türkiye ile siyasi ilişkilere göre arttırıp azaltmaları hem anlaşma maddelerine hem de insan hakları sözleşmelerine uymamaktadır (Akbaş, 2020).

Türkler, Yunanistan tarafından dini bir azınlık olarak kabul edilmekte ve Türk kimliği, varlığı inkâr edilmektedir. Yunanistan'ın endişesi kaynağı, Türklerin kendilerini Türk olarak nitelendirmeleridir (Keyvana, 2012). Batı Trakya'daki Türkler, vakıflar ve derneklerle örgütlenseler bile haklarının aranması ve korunması bakımından bu örgütlenme yeterli gelmemiş siyaset alanında faaliyet göstermek gerekli olmuştur. Bu durum yalnızca Yunan partilerinin içinde mümkün olabilmıştır. Fakat beklenen etki tam olarak sağlanamamıştır (Özcan, 2019). 1923 yılında ise Batı Trakya'da yaşayan Türklere Yunan hükümeti tarafından insanlık dışı muameleler yapılmıştır. Din, eğitim, sosyal ve ekonomik alanlar başta olmakla beraber Batı Trakya Türklerinin hakları ihlal edilmiş ve yoğun baskı uygulanmıştır. Ayrıca hem Batı Trakya'da Türkçe çıkan gazete ile dergiler hem de Türkiye'den giden basılı, görsel-işitsel yayınlar üzerindeki yasaklar uzun yıllar boyunca devam etmiştir. Durumun takipçisi olan Türkiye, Batı Trakya'daki Türklere bu tavırların devamı durumunda Türkiye'de ikamet eden Rumlara da aynı şekilde davranılacağını bildirerek tepki göstermiştir. Fakat bu tepki Yunanistan'ın Batı Trakya'ya olan tutumunu değiştirmemiş, sorunlar daha da artış göstermiştir. 1930'ların ilk yıllarından itibaren Batı Trakya Türklerinin yaşadıkları zulüm ve sefalet sebebi ile Türkiye'ye göç etmeleri kararlaştırılmış ve Yunan vatandaşı Batı Trakya Türkleri Türk vatandaşlığına geçirilmiştir (Toprak S. , 2014). Yunanistan, Batı Trakya'daki Türklerin yerine Rum göçmenleri yerleştirmek için Türklerin ülkeden çıkarılması konusunda acımasız ve katı bir tavır sergilemiştir. Aynı dönemde Bulgaristan'dan Batı Trakya'ya büyük bir göç olmuştur. Yunanistan, bu göçmenler için Batı Trakya'da yaşayan Türklerin evlerine zorla el koyarak gelenlere barınma alanı oluşturmuştur. Bu yerleştirmede

Türklerin evlerine eş zamanlı olarak çok sayıda Rum yerleştirilmiş ev sahibi aileye ise yalnızca tek bir oda bırakılması gibi sindirme hareketleri sonucu Türkler bölgeyi terk etmeye zorlanmışlardır. Yunan Hükümeti, Türkleri imha politikası izlemiş, Servet Vergisi adı ile koyduğu bir vergiyle Müslüman halkın malına mülküne el koymuştur. Bölgedeki bazı Türk köylerinde, Yunan askerleri halkı okullarda toplu olarak katletmiştir. Bu durumdan korkan Türkler, köylerini bırakıp şehirlere göçmek zorunda bırakılmışlardır. Girit Adası'nda yaşayan Müslümanların hemen adadan ayrılmasını isteyen Yunanistan'ın, halkın mal ve mülklerini satmalarına dahi izin vermediği de Türkiye'ye gelen haberler arasındadır. TBMM ve Türk Hükümeti göçmenlerin sorunları ile yakından ilgilenip barınma, iâşe, sağlık ve güvenlik sorunlarının çözülmesi için gayret göstermiştir. Yunanistan'da haksızlığa uğrayan Türklerin haklarının korunması amacıyla diplomatik yollar kullanılarak Yunanistan'ın uluslararası antlaşmalara uygun davranması talep edilmiştir. Mübadele öncesi ve süresince Yunanistan'dan gelecek göçmenlerin ülkenin uygun görülen yerlerine en iyi şartlarda yerleştirilebilmeleri için gerekli kurum ve kuruluşları görevlendirdiği gibi yeni kurumlar kurmuş ve gerekli bütçeyi sağlamıştır (Toprak S. V., 2015).

Yunanistan, 1955 yılında çıkardığı Vatandaşlık Kanunu'yla Yunan asıllı olmayanların yurtdışına seyahat etmesi halinde vatandaşlıktan çıkarılacağını bildirmiştir. 1960'lı yıllara gelindiğinde ise Türklerin mülkiyet hakları kısıtlanmış topraklarını yalnızca Yunanlara satma şartı getirilmiş, çiftçilikle geçimini sağlayan Türklere otomobil ve traktör ehliyeti alımlarında zorluk çıkarılmış, kamulaştırma ve askeri bölge ilanları ile bazı topraklar Türklerden alınmıştır. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi sonrasında da Türkler çeşitli saldırılara maruz kalmış, Türklere ait mal ve mülkler Yunanlar tarafından tahrip edilmiştir. 1974 yılında Karamanlis hükümetinin gelmesi sonucu Yunanistan'da demokrasinin egemen olmasıyla yapılan bu ayrımcı uygulamaların bir kısmı iptal edilmiştir. Bu olumlu gelişmelere rağmen Batı Trakya Türklerine yapılan baskıcı uygulamalar artarak devam etmiş ve devlet, Türk cemaatlerine ait malların idaresine daha çok karışmaya başlamıştır. Sonrasında ise 1980 yılında "Müslüman Azınlığın Vakıfları ve Onların Mal Varlıklarının Yönetim ve İşletilmesi" başlığını taşıyan 1091 sayılı kanunla vakıfların ekonomik ve idari yetkileri kısıtlanmıştır (Turan, 2016). Yunanistan'ın özellikle derneklerle ilgili tutumu, Batı Trakya'daki Türklük bilincini bastırmaya yöneliktir. Yunanistan, Lozan Barış Antlaşması'nı ihlal ederek 1971'de çıkardığı Dernek

Yasası ile adlarında Türk sıfatı olan derneklerin tüzüklerini onaylamamıştır. 1990'dan sonra Yunanistan Başbakanı Miçotakis, yasalar önünde eşitlik geleceğini vurgulayarak ılımlı siyasetin sinyallerini vermiştir. 1999 yılında ise Yunanistan Dışişleri Bakanı Papandreu, Müslümanların kendilerini Türk olarak nitelemeleri konusunda açıklamalarda bulunarak Batı Trakya Türklerinin kimliklerini tanıma konusunda olumlu mesajlar vermiştir. Ancak bütün bunlara rağmen Batı Trakya Türklerinin özellikle ekonomi, eğitim, yönetime katılma ve kendi dininin başkanlarını seçememe, yürürlükte olmamasına rağmen 19. maddeyle yurttaşlıktan çıkarılan 60 bin Türk'ün vatandaşlığı geri alınmaması ve Türk Vakıflarının denetimi sorunları devam etmektedir (Toprak S. , 2014). Görünen duruma göre Yunanistan'ın başına gelen siyasiler Batı Trakya Türkleri için ılımlı konuşup bu yönde adımlar atmış olsalar da bunlar kalıcı barışçıl çözümler olmamıştır. Benzer bir kültüre sahip Yunan ve Türk halkı yaşanan her olumsuz durumda karşı karşıya gelmiş, ülkelerin tutumları da zaman zaman bu vaziyeti destekler bir nitelikte olmuştur. Bu nedenle Türk-Yunan ilişkileri için sorunların bulunduğu inişli çıkışlı bir yapıya sahip diyebilmekteyiz.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki tarihi ve çözümlenmesi gereken sorunlardan biri Patrikhane sorunudur. Bu sorun bugün dahi güncelliğini muhafaza etmektedir (Akbaş, 2020). Lozan Barış Antlaşması'nda Patrikhane'nin statüsü açık bir şekilde belirtilmemiştir. Patrikliğin sadece dini işleri yerine getirmesi, siyasi ve idari konularda faaliyette bulunmaması şartı ile İstanbul'da kalmasına izin verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kanunlarına tabii hale getirilen Patrikhane ve diğer dini kurumlar ile vakıfları denetleme, kanunlara aykırı bir durum tespitindeyse yaptırım uygulama ve kapatma hakkı tamamen Türk hükümetine ait olup yabancı devletler bu konuya müdahale edemez hale getirilmiştir (Özcan, 2019). Türkiye sınırları içerisinde yaşayan azınlıkların dini ihtiyaçlarını karşılayan bir kurum olmasına rağmen Fener Rum Patrikhanesi, Yunanistan'la her zaman işbirliği yapmıştır. Cumhuriyetin ilk senelerinde bu ilişki fark edilince Atatürk'ün emri ile, göreve gelen iki patrik sınır dışı edilmiştir (Arınç, 1997). Fener Rum Patrikhanesi'nin amacı dini görevi yerine getirmekten çok henüz yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti devleti içinde karışıklıklara sebep olacak bir güç olmak olmuştur. Gerçek amacı ve Yunanistan ile olan bağlantısı anlaşıldığında ise gereken tepki gösterilmiştir. Böylece ülkede yaşanabilecek ikiliklerin önüne geçilmiştir.

Uluslararası yapılmış çalışmalar ise Yunan Hükümeti'nin Türklere uyguladığı olumsuz durumların varlığını kabul etmiştir. 6-7 Eylül 1955 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün evine düzenlenen bombalı saldırı, Türk basınının Yunan karşıtı propaganda yapmasına sebep olmuştur. Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasıyla 1950'li yıllarda Türk-Yunan ilişkilerinin hızla bozulması Yunan azınlığı zor bir durumla karşı karşıya bırakmıştır (Grigoriadis, 2021). Yunan mültecilerin iskânı, Batı Trakya'daki Rum ve Türk nüfusu arasındaki dengeyi Rum tarafının lehine çevirmiştir. Türkiye, Yunanistan'ı mülteci Yunan nüfusunu Batı Trakya'ya yerleştirmekle ve azınlık Türklerin mülkiyet haklarını ihlal etmekle suçlamıştır. Türklere yönelik Yunan baskısı, Yunan Hükümeti'ne karşı siyasi protestoların yapılmasına neden olmuştur. Protesto sonrasında Yunanistan, 1990 yılında yasal eşitlik ve eşit vatandaşlık temelinde azınlık politikasını değiştirmiştir (Kumar, 2020).

Yunanistan, 1991 yılında Batı Trakya'daki Türklerin koşullarını iyileştirmek amacı ile önemli adımlar atmıştır. Bu adımın akabinde Türklerin ev ve arazi alım satımına, camileri tamir etmelerine, araç ruhsatı almalarına, dükkân açmalarına izin verilmiştir. Helsinki İzleme Örgütü'nün 1990 yılında bildirdiği gibi geçmiş yıllarda bunların hiçbiri mümkün olmamıştır. Fakat Türk toplumu başta eğitim olmakla beraber önemli sorunların devam ettiğini dile getirmiştir. Eğitim konusunda üç temel sorun ders kitapları, öğretmenler ve ilkokul mezunlarının tamamı için Türk ortaokulunda yeterli yer olmamasıdır. Dernekler ve okullar uzun yıllar boyunca Türk ibaresini kullanamamış, Türkiye'den Batı Trakya'ya Türkçe gazete, kitap ve dergi getirilememiştir. Ayrıca Yunan hükümeti yüzlerce Türk'ü Yunan vatandaşlığından mahrum etmeye devam etmiştir. Yunanistan'ın bu ayrımcı eylemleri tüm vatandaşlar için eşitlik güvencesini koruyamadığını gözler önüne sermiştir. Aynı zamanda imzalanan Lozan Antlaşması'nı, Yunanistan ile Türkiye arasındaki 1968 Protokolü'nü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Komisyonu kurallarını ihlal ettiği de görülmektedir (Whitman, 1992). Yunanistan, 1998 yılında Türkiye'ye veya başka ülkelere seyahat ettikleri için birçok Trakya Türkünü Yunan vatandaşlığından çıkarmak için uyguladığı maddeyi yürürlükten kaldırmıştır. Temmuz 1999'da Yunanistan'ın uzun süredir devam eden Trakya'daki toplumun Türk değil Müslüman olduğu konusunda ısrar etme politikası gözden geçirilmiştir (Bahcheli, 2000). Trakya azınlığının modernleşmesi için Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında yapılan ayrımcılığın bırakılması gerekmektedir. Ayrıca din temelli ayrımcılık da ortadan kaldırılmalıdır. Her kesimi

kapsayıcı bir vatandaşlık oluşturulmalı ve azınlıklara haklar sağlanmalıdır (Tsitselikis, 2023). Böylece azınlıklara özgür yaşam hakkı tanınacaktır. Ayrıca Yunanistan'ın Türk azınlığı ısrarla dini bir azınlık olarak görme sebebi Türkiye'nin Batı Trakya Türklerini savunmasının önüne geçmek ve milli kültürün korunmasının devamını istememesidir. Zira uygulanan politikalar yapılan anlaşmalara genel anlamda uyumlu değildir.

3.2. Ege Sorunları

Ege Denizi'nde yaşanan sorunların temelini Yunanistan'ın Türkiye'ye ait hakları görmezden gelerek Ege Denizi'ni Yunan denizine dönüştürmek istemesi oluşturmaktadır. Türkiye ise Ege'nin, iki devletin ortak denizi olduğunu belirterek sahip olduğu haklardan vazgeçmemiştir. Ege Denizi Sorunları; Karasuları sorunu, kıta sahanlığı sorunu, hava sahası sorunları, egemenliği uluslararası anlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklar sorunu olarak özetlenebilir (Başdemir, 2007). Bu sorunlar hukuki ve siyasi uyuşmazlıklar nedeniyle uzun süredir gerilime sebep olmaktadır. Türkiye'nin hukuki uyuşmazlık olarak kabul ettiği birçok konuyu Yunanistan hukuki uyuşmazlık olarak nitelendirmemektedir. Bu nedenle sorunların uluslararası mahkemede çözülmesi olanaksız bir hale gelmektedir (Kocakaplan, 2023). Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan anlaşmazlıklar zaman zaman iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiş ve egemenlik sınırları açısından uzlaşma sağlanamadığından iki devlet arasındaki gerilimler günümüze kadar devam etmiştir (Gök & Mavruk, 2022). Ege Denizi'nde yaşanan sorunlar Türkiye'nin dış politikasında izlediği yolu belirlemekte ve Türkiye'nin Avrupa Birliği ve NATO ile olan ilişkilerini doğrudan etkilemektedir (Yazan, 2012). Uluslararası literatüre göre Yunanistan, Avrupa Birliği'ne üye olmak isteyen Türkiye'ye Ege'deki Yunan çıkarlarına karşı iddialarından vazgeçmesi halinde destek vereceğinin sinyallerini vermiştir (Athanassopoulou, 2011). Lozan Barış Antlaşması'yla Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Denizi'nde karşılıklı dengeler kurulmuş olup iki ülke Ege'den eşit şartlar altında yararlanmıştır. 1930'lu yıllarda Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk ilişkileri gelişmiştir (Yazan, 2012). Türkiye, ilişkilerin dengesini korumak adına barışçıl olup sağduyu tabanında yöntemler geliştirmiştir. Uygulanan politikaların özü; Lozan Antlaşması'na ve sağladığı dengeye bağlı kalmak, Ege'de statü ve egemenlik sınırları konularında tek taraflı hareket edilmemesi, deniz hukukuna bağlı olarak yapılan paylaşımlarda hakkaniyetli olunması, iki ülke arasında uyuşmazlığa neden olan konularda

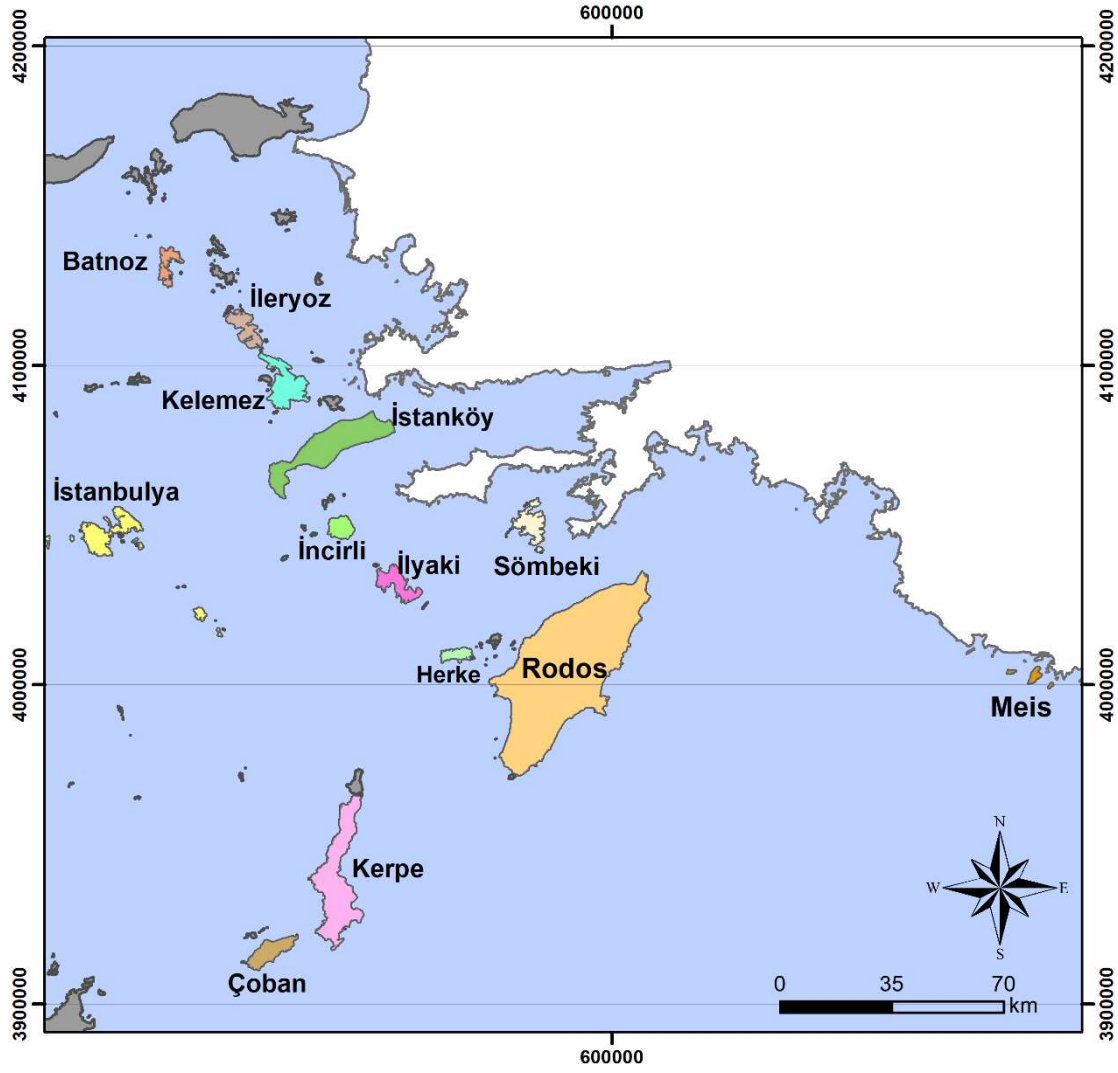
uluslararası hukuka uygun barışçıl yöntemlerin uygulanmasıdır. Uygulanabilecek tek taraflı eylemlerde Türkiye sınırlarını ve toprak bütünlüğünü korumak adına askeri güç kullanımı dâhil olmak üzere uygun gördüğü her önlemi alma hakkına sahiptir (Aksu, 2005).

Yunanistan, Türkiye'nin rahatsız olmasına rağmen tek taraflı değişiklikler yapmaya çalışmıştır. Karasuları sınırında değişiklikler yaparak Ege Denizi'ndeki payını %35'e çıkarmış olup 1947'de On iki adaların devredilmesiyle payı %41,5'e yükselmiştir. Lozan Barış Antlaşması'yla Ege'de On iki ada haricindeki bütün adalar Yunanistan'a bırakılmıştır. Bunun Türkiye'ye etkileri düşünülerek adaların askersizleştirilmesi şartı getirilmiştir. Konulan bu şarta rağmen Yunanistan, kontrolünde bulunan bu adaları önce kapalı daha sonra ise açıktan silahlandırmıştır (Nizamoğlu, 2022). 1974 yılından itibaren Yunanistan adaları askerileştirmeye başladığını kabul etmiş ve bu durumu savunma amaçlı meşru bir hareket olarak yorumlamıştır. Türkiye ise bu hareketi potansiyel bir saldırı olarak kabul etmiştir (Turkey and Greece: Time to Settle the Aegean Dispute, 2011). Yunanistan'ın silahsızlandırma şartıyla aldığı bu adaları silahlandırması sebebiyle ve egemenliği antlaşmalar ile kendine devredilmeyen kara parçaları üzerinde hak iddia etmesi ile ada, adacık ve kayalıklar sorunu ortaya çıkmıştır. Uluslararası alanda meydana gelen değişimlerin antlaşmalar ile kurulmuş olan statüyü ortadan kaldırdığını öne süren Yunanistan'a karşı Türkiye antlaşma hükümlerinin geçerli olduğunu ve Lozan Barış Antlaşması'nda haklarından vazgeçmediği ada, adacık ve kayalıklarda egemenlik haklarının devam ettiğini savunmaktadır (İnce, 2013). Yunanistan, Türkiye'nin Paris Barış Antlaşması'nda bulunmamasını sebep olarak sunmuş ve On iki adanın silahsızlandırılması konusunda söz sahibi olmadığı savunmuştur. Türkiye, bu durum karşısında farklı yıllarda nota vererek silahlanmanın durdurulmasını istemiştir. Günümüzde Türkiye'nin itirazları devam ederken Yunanistan, adaları silahlandırma faaliyetini sürdürmektedir (Özcan, 2019). 1960'da Yunanistan'ın Ege Denizi'nde petrol arama faaliyetlerine başlamasının devamında 1973 yılında Türkiye'nin de bu bölgede petrol aramaya başlaması Yunanistan'ın tepkine neden olmuştur. İki ülke arasındaki bu durum 1988'deki Davos Zirvesi'ne kadar devam etmiştir. Yaşanan anlaşmazlıklardan biri de Hava Sahası sınırlarının belirlenmesi konusundadır. Yıllar boyunca iki ülkenin gündeminden düşmeyen bu sorun Ege Denizi üzerinde it dalaşı denen savaş uçaklarının tehlikeli uçuşlarına sebep olmuştur. Yunanistan'ın hava sahasını 10 mil olarak belirlemesi

ve FIR konusunda aldığı kararlar sonucunda yaşanan it dalaşlarında 1995, 1996 ve 2006 yıllarında uçaklar düşürülmüştür. 1990 sonrasında Yunanistan'ın egemenliği belirlenmemiş adalar, adacık ve kayalıklarla ilgili aldığı iskân kararları ve 1996'da meydana gelen Kardak Krizi sonucunda iki ülke savaşın eşiğine gelmiştir (Turan, 2016). Uluslararası antlaşmalar Türkiye'nin Ege Denizi'ndeki haklarını Yunanistan'a karşı savunduğundan Yunanistan tarafından geçersiz görülmekte ve kurallarına uyulmamaktadır. Türkiye ise yapılan antlaşmaların geçerliliğini koruduğunu ve bu antlaşmaların Türkiye'nin güvenliğini sağladığını savunmaktadır (Yazan, 2012). Yunanistan kaynaklarında Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan olayların her iki ülkenin de siyasi, ekonomik ve güvenlik konularını fazlasıyla etkilemesinin üzerinde durulmuştur (Athanassopoulou, 2011). Ege Denizi konusunda iki ülke arasındaki tarihi farklılıklar fikir ayrılıklarının sebebidir. Ayrıca Yunanistan'ın yaşadığı en büyük sorun, başa gelen hükümetlerin Türkiye konusunda ortak bir anlayış benimseyip hareket edememesidir. Bu durum Yunanistan'ın olaylar karşısındaki istikrarını zedelemiştir (Protopapas, 2023). Karamanlis'in Yunanistan'da başbakan olduğu dönemde 50 yıl sonra ilk kez Ankara ziyareti yapması iki ülke için olumlu bir dönemin habercisi olmuştur (Manoli, Dokos, & ELIAMEP, 2017). 1999 yılında sırasıyla Bülent Ecevit ve Kostas Simitis iki ülkenin ilişkilerini geliştirmek adına adımlar atmışlardır. İki ülke arasında ilişkilerin iyileşmesine rağmen anlaşmazlığa neden olan konular çözümlenememiştir. Türkiye'nin ve Yunanistan'ın isteği Ege'de uzlaşma sağlamak olsa da iki ülkenin öncelikleri birbirinden farklı olmuştur. Türkiye, Ege sorunları için uygulanan çözümler kendi politikalarına uygun olmadığında bu durumdan hoşnut olmadığını ifade ederek Ege'deki hâkimiyeti yalnızca Yunanistan'a bırakmak istememiştir. Atina, anlaşmazlık yaşanan konular hakkında çözüm arayışı içinde bulunsa da Yunanistan'da bulunan muhalif kesim Türkiye ile yapılan bu uzlaşmacı görüşmeleri olumlu karşılamamış, uzlaşmacı tavrın Türk zaferi olacağını savunmuşlardır. İki ülke arasında savaş çıkma ihtimali düşük olmasına rağmen bu ihtimal Yunan siyasileri ve kamuoyunu korkutmaktadır (Athanassopoulou, 2011). Ege Denizi'nde yaşanan sorunlar kıta sahanlığı ve karasuları sorunu, Kardak kayalıkları sorunu, FIR ve hava sahası sorunu başlıkları altında ele alınmıştır. Başlıklar altında, gerçekleşen bu önemli olayların Türkiye ve Yunanistan tarafından nasıl algılandığını ve atılan adımların hangi temellere dayandırıldığını ifade etmeye gayret edilmiştir.

3.2.1. Kıta Sahanlığı ve Karasuları Sorunu

1940'lı yıllar itibariyle Yunanistan ve Türkiye arasında karasuları hakkında sorun yaşanmaktadır. Yunanistan, 1936 yılında 3 mil ile sınırlı olan karasularını tek taraflı olarak 6 mile çıkarmış Türkiye ise 1964'te bu duruma aynı şekilde karşılık vermiştir (Hamurcu, 2021). 1981 yılına kadar iki ülke arasında karasuları konusunda ciddi bir sorun yaşanmamışken Yunanistan Hükümetinin karasularını 12 mile çıkaracağını ilan etmesiyle ilişkiler gerginleşmiş, ABD ve NATO devreye girmesi ile Yunanistan geri adım atmıştır (Saylan, 2021). Yunanistan'ın karasularını 12 mile genişletme isteğini Türkiye'nin reddetme nedeni karasularındaki bu sınır değişikliği sonrası Türk gemilerinin Ege Denizi'nden geçişinde sıkıntılar olacağı bu yüzden kendini tehdit altında hissedecek oluşudur (Turkey and Greece: Time to Settle the Aegean Dispute, 2011). Bununla beraber Yunanistan'ın bu hamlesi karşısında Türkiye, 8 Haziran 1995 tarihinde hükümete askeri güç dâhil olmakla beraber gerekli tedbirleri alması konusunda tam yetki vermiş böyle bu durumun gerçekleşmesini savaş sebebi sayacağını belirterek 'casus belli' ifadesini kullanmıştır (Kocakaplan, 2023). Bu nedenle Yunanistan karasuları sınırını 12 mile çıkaramamıştır (Papadakis, 2018). Türkiye ve Yunanistan'ın Ege Denizi'nde karasularına hâkimiyet oranları karasuları 6 mil olarak kabul edilirse Türkiye %9, Yunanistan %35, açık deniz ise %56 şeklinde olmaktadır. 12 mil olarak kabul edersek de Türkiye %10, Yunanistan %64, açık deniz ise %26 şeklindedir. Şu an mevcut durumda Ege'de her iki ülke için karasuları sınırı 6 mildir (Hamurcu, 2021). Ege Denizi'nin doğu ve batısında iki Yunan boğazının meydana gelecek olması Türkiye'nin ulaşım ve politik çıkarlarını zedeleyecektir. Avrupa Birliği, bu konuda Türkiye'ye karşı Yunanistan'ı korumuştur (Başdemir, 2007). Yunanistan, Ege Denizi'nde hak iddiasında bulunup ada ve adacıkların neredeyse tamamına sahip olarak önemli avantajlar elde etmiştir. Yunanistan, Ege karasularını 12 mile çıkarabilseydi, en kritik Ege meseleleri Yunanistan için olumlu yönde çözülecek (Bahçeli, 2000) ve İstanbul Boğazı'ndan yahut İzmir'den gelen Türk savaş gemileri zararsız geçiş hakkı sınırlamalarına ve Atina'nın Orta Akdeniz için kabul ettiği düzenlemelerine tabi olması gerekecekti (Ortolland, 2023). Bu sebeple Türkiye'nin mevcut karasuları sınırlarının değişmemesi gerektiğini savunması yerinde bir duruş olmuştur. Avrupa Birliği'nin desteğini alan Yunanistan ara sıra Türkiye'ye karşı sınır ihlalleri yapmaya devam etmektedir.

Harita 5: Yunanistan On İki Adalar Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ege Denizi'nin doğusunda bulunan adalar Anadolu'nun doğal uzantısı şelf sahası üzerinde bulunmaktadır. Fakat İkinci Dünya Savaşı sonrasında On iki adanın statüsü yeniden belirlenerek adalar Yunanistan'a verilmiştir (Arınç, 1997). Ege Denizi'nde kıta sahanlıklarının sınırı tam anlamı ile belirlenebilmiş durumda değildir. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin kıta sahanlığı kavramına dâhil ettiği adaların kıta sahanlığı olduğu noktası, Yunanistan'ın günümüzde Ege'deki kıta sahanlığının genişliğiyle ilgili bulunduğu iddiaların temelini oluşturmuştur (Balık, 2018). Yunanistan'a göre Ege Denizi'nde bulunan her bir adanın kıta sahanlığı bulunmaktadır. Fakat Türkiye'ye göre

Yunan adaları Türk kıta sahanlığında yer aldığından Yunanistan kıta sahanlığı konusunda yargı yetkisine sahip değildir (Ortolland, 2023). Yunanistan'ın bu konudaki tezlerinin ana düşüncesi Yunanistan'ın bir takımada devleti olduğu savunarak Ege Denizi'nde kıta sahanlığı sınırlandırılmasının eşit uzaklık ilkesine göre yapılması gerektiğidir. Eşit uzaklık ilkesi sınırlandırmanın, adaların en uç noktaları ile Türkiye arasında kalan alan üzerinde iki tarafa eşit uzaklık yani ortay hatta göre yapılmasını istemiştir. Buna karşın Türkiye'nin tezlerinin ana düşüncesi ise Yunanistan'ın bu sorunu tamamıyla hukuksal görmesine karşılık sorunun sadece hukuksal değil siyasi boyutunun da üzerinde durmakta, yapılacak anlaşmalar ile çözüm bulunmasıdır. Türkiye'nin bir başka deliliyse eşit uzaklık ilkesine karşın doğal uzantı ilkesidir. Bir kıta devletinin doğal uzantısında yer alan adaların kıta sahanlığı bulunmamaktadır. Bu sebeple Anadolu'nun doğal uzantısında bulunan Yunan adalarının kıta sahanlığının olmaması gerekmektedir. Türkiye'nin bu görüşünün hukuki kaynağı Adalet Divanı'nın kıta sahanlığına ait farklı davalarda aldığı kararlardır. Takımada devleti olduğunu savunan Yunanistan'ın bu statüye sahip olabilmesi için devletin tamamının adalardan meydana gelmesi gerekmektedir. Fakat Yunanistan'ın büyük bir çoğunluğu kıta ülkesinden oluşmuştur. Kıta sahanlığı sorunu 1970'li yıllarda baş göstermeden önce 1959 yılında Yunanistan Ege Denizi'nde petrol aramaya başlamıştır. 1972 yılında Taşoz Adası'nda petrol bulunma olasılığı sonucunda Türkiye de harekete geçerek Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na 1973'te Ege Denizi'nde Türk karasuları dışında 27 tane petrol arama ruhsatı vermiştir. Yunanistan ise Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na verilen ruhsatı nota vererek protesto ettikten sonra Türkiye 27 Şubat 1974 tarihli notası ile bu protestoyu reddetmiştir. Yunanistan, Türkiye'nin yaptığı arama faaliyetlerinin Yunan karasularında olduğunu iddia etmiş, Türkiye ise aramanın Türk karasularında yapıldığını savunmuştur. 29 Mayıs 1974 tarihinde Çandarlı Araştırma Gemisi'nin araştırma yapması üzerine Yunanistan yeni bir nota ile tekrardan protesto edip bu durumun Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi gerektiğini savunurken Türkiye yaşanan sorunun barışçıl yöntemlerle çözülebileceğini dile getirmiştir (Yazan, 2012). Türkiye'nin 1976 yılındaki keşif gemisinden sonra Yunanistan silahlı kuvvetleri, karışan ülke siyaseti ve öfke içerikli medya yayınları sebebiyle alarm durumuna geçmiştir. İngiltere'nin arabuluculuğuyla geri adım atan Yunanistan, Türkiye ile gerilimli durumu düzeltmek istemiştir. 2010 yılında Türkiye'ye ait Çeşme adlı araştırma gemisi, deniz haritalarını güncellemek adına Yunanistan'ın hak

iddia ettiği karasularında ilerlemesi sonucu Yunanistan, Türk gemilerinin uluslararası kabul görmüş uygulamaları ihlal ederek karasularına girdiğini iddia etmiştir (Turkey and Greece: Time to Settle the Aegean Dispute, 2011). Aslında Ege Denizi'nde iki ülke gerginliğinin nedenlerinden biri yeraltı kaynaklarının bulunması ihtimalidir. Çünkü karasuları sınırı ve kıta sahanlığın konusunda anlaşamayan Türkiye ve Yunanistan keşfedilecek, çıkabilecek kaynaklarda hak sahibi olmak istemekte fakat Yunanistan, Ege Denizi'ni bir Yunan denizi görme eğilimde olduğundan Türkiye'nin herhangi bir hak talep etme durumunu kabullenememektedir.

3.2.2. Kardak Kayalıkları Sorunu

Kardak Kayalıkları, coğrafi konum bakımından Ege Denizi'nin güneydoğusunda, Menteşe Adaları bölgesinde bulunmaktadır. Yunanistan tarafından "İmia" olarak adlandırılan bu kayalıklar, Türkiye Cumhuriyeti'ne göre "Kardak" ismini taşımaktadır. Kardak Kayalıkları doğu ve batı kayalıklarından oluşmaktadır. Kayalıklar yerleşmeye açık değildir ve nüfus bulunmamaktadır. Türkiye'ye mesafe bakımından oldukça yakın olan kayalıklar, diğer Doğu Ege Adaları gibi Anadolu karasının Ege Denizi'nin altındaki doğağ uzantısının bir parçasıdır. Yunan adalarının Türkiye'ye çok yakın bir konumda bulunması ve iki ülke arasında Ege Denizi'nde egemenliği belirlenmemiş adaların olması ayrıca buna bağlı olarak deniz sınırının belirlenmemesi uyuşmazlıkların temelini oluşturmuştur (Ferudun, 2009). Yunanistan, adalar ve adacıklar üzerindeki egemenliğini uzun yıllar boyunca sorunsuzca kullanmış olup Türkiye bu duruma itiraz etmemiştir. Dıpla, Kostas, Zıogas'a (1996) göre uluslararası deniz haritacılığı ada ve adacıkların Yunanistan'a ait olduğunu kabul etmektedir (Dıpla, Kostakos, & Zıogas, 1996). Lozan Barış Antlaşması ile Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adaları hariç, Türkiye kıyı şeridinin 3 deniz mili ötesindeki bütün adalar Yunanistan'a verilmiştir. Bu nedenle Kardak adası, Türkiye kıyı şeridinden 3,62 ve 3,85 mil uzaklıkta olduğundan Yunanistan'a ait olduğu iddia edilmektedir (Heraclides, 2010). Türkiye'nin Kardak Kayalıkları üzerindeki egemenliği ile ilgili en büyük dayanağı ise bu kayalıkların, Yunanistan'ın Kelemez adasına 5,5 deniz mili uzaklıktayken Türkiye kıyılarına 3,8 deniz mili uzaklıkta bulunmasıdır. Bu kayalıklar Kelemez adasından çok Türkiye kıyılarına yakın olmakla kalmayıp aynı zamanda Türkiye ile Kelemez arasındaki orta hatta ulaşan Türkiye karasuları içinde bulunmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında kayalıklar Türkiye'nin

egemenliğine girmelidir (Dyke, 2005). Pratt ve Schofield'e (1996) göre Kardak Kayalıklarının statüsü için anahtar soru bu kayalıkların On iki adalar grubunun bir parçası olup olmadığıdır. Eğer ki On iki adalardan kabul edilirse Yunan iddiasının doğruluğu kaçınılmazdır. Fakat On iki adalar grubuna dâhil etmezsek durum o zaman çelişkiye açık durumdadır. Bu konuda netliğe ulaşmak pek de kolay görünmemekte ve sorunun ana kaynağı böyle bir ikilik yaşanmasıdır (Pratt & Schofield, 1996). Ege Denizi statüsü üzerine yapılan uluslararası antlaşmalar Türkiye ile Yunanistan arasında sınır belirtmediği halde Yunanistan aksini savunmuş, Türkiye ise Osmanlı Devletine ait olan ada, adacık ve kayalıkların 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin mülkiyetine geçtiğini ve hiçbir uluslararası hukuk belgesiyle bu durumun değişmediğini ortaya koymuştur. Yunanistan iddialarını kabul ettirmek adına çalışmalarına devam etmiş bunun sonucunda ise Avrupa Birliği 23 Aralık 1992 tarihli "Ege Denizi'nde Yunan Adaları" raporunu yayınlamıştır. Raporda Yunanistan'ın yerleşimin bulunduğunu iddia ettiği 130 adet adanın birçoğu gerçekte yerleşimsiz adalardır (Özgör, 2021). Kardak Kayalıkları, yerleşimsiz adalar olmalarına rağmen iki ülke için bu kadar önem arz etme nedeni Ege Denizi'ndeki yaşanan sorunlarda kayalıklara sahip olan ülkenin avantajlı durumda olacak olmasıdır. Aynı zamanda kayalıkların Yunanistan tarafından silahlandırılması Türkiye'ye için güvenlik sorununu meydana getirecektir.

Kardak Kayalıkları Krizi, 1996 yılında dış siyasetin yönünü belirlemiş olup iki ülke arasında diplomatik görüşmeler sürerken konu medya ve kamuoyunda milli bir sorun olarak görülmüştür. 25 Aralık 1995 tarihinde Figen Akat adlı Türk yük gemisinin Kardak Kayalıkları'nda karaya oturması ile iki ülke savaşın eşiğine gelmiştir (Saylan, 2021). Gemi kaptanı, Yunan Sahil Güvenliği'nin yardım etme teklifini Türk Karasuları'nda bulunmaları nedeniyle kabul etmemiş fakat gemi kendi çabaları sonucunda da kurtulamayınca 26 Aralık tarihinde Kelemez Adası Liman İdaresi, Yunanistan ve Türk Dışişleri Bakanlıklarına, gemiye müdahalenin gerektiğini bildirmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı ve Ankara'daki Yunanistan Büyükelçiliği yetkililerinin görüşmelerinden sonra gemi Bodrum Güllük Limanı'na çekilmiştir. Bu olaylarla beraber Yunanistan, Kardak Kayalıkları'na 12 askerle geçici karakol kurmuştur (Özgör, 2021). Bu duruma karşılık olarak 30 Ocak 1996 günü Türk Deniz Kuvvetleri'nin 16 SAT Komandosu bu ada ve kayalıkların bir kısmını denetimleri altına almışlardır (Arınç, 1997). Kardak Kayalıkları'na Yunan bayrağı asılmasından sonra Türk medyası bu konu ile yakından

ilgilenip Yunanlar tarafından dikilen bayrağı indirmiş yerine Türk bayrağını kayalıklara dikmişlerdir. Meydana gelen bayrak krizinin ardından iki ülkede de kamuoyunun siyasiler üzerindeki baskısı artmış yaşanan olay diplomatik alanda sert çıkışların olmasına neden olmuştur (Saylan, 2021). Dıpla, Kostakos ve Ziogas'a (1996) göre Avrupa Birliği, Türkiye'nin Ege'deki tavır ve eylemlerini göz önüne alarak dâhil olmak istediği birliğe uygun hareket etmediğini açıklamışlardır (Dıpla, Kostakos, & Ziogas, 1996). Yunanistan'ı destekleyen Avrupa Birliği Türkiye'ye sert bir dille uyarılar yapmış olup Türkiye'ye yapacağı mali destekleri de yapmamıştır (Özgör, 2021). 2017 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında meydana gelen birtakım gerilimli olaylar Kardak Kayalıkları Krizi'ni iki ülkenin de unutmadığını buna bağlı olarak Ege Denizi'nde yaşanan sorunların yinelenme riskini gözler önüne sermiştir (Çelikkol & Karabel, 2017). Ege Denizi'nde statüsü belirlenmemiş adacık ve kayalıklarda iki ülkenin de hâkimiyet kurmak istemesi aslında Ege Denizi'nde daha fazla söz sahibi olmak istemelerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye ve Yunanistan kamuoylarının da yaşanan bu krizi milli bir sorun olarak görmesi diplomatik yollarla daha hızlı çözülebilecek bir durumun derinleşmesine neden olmuş olabilir. Günümüzde Yunanistan'ın Ege Denizi'nde sahip olduğu birçok ada için iki ülke arasında yapılan turizm anlaşması yapılmış olup Türk halkına sadece kimlik göstererek tatil yapma olanağı sağlanmıştır. Bu durum Türk- Yunan ilişkilerindeki olumlu eğilimi desteklemektedir.

3.2.3. Hava Sahası ve FIR Hattı Sorunu

Yunanistan ve Türkiye arasındaki sorunlardan biri de hava sahası sorunu ve bunun yanında FIR hattı sorunudur. Yunanistan, 1931 yılında karasularının genişliği 3 deniz mili olmasına karşın hava sahasını 10 deniz miline çıkarmış, 1975 yılında ise hava sahasını 10 deniz miline çıkardığını Havacılık Bilgi Yayını'yla bütün dünyaya duyurmuştur. Bu olayın yaşanmasından sonra Türkiye ve Yunanistan arasında hava sahası sorunları meydana gelmiştir. Yunanistan attığı bu adımı uluslararası hukuka aykırı görmemiş ve Türkiye'nin bu duruma 1974'e kadar itiraz etmediğini ileri sürmüştür. Türkiye, bir ülkenin hava sahasının, o ülkenin kara parçası ve karasuları ile sınırlı olduğunu bu nedenle de Yunanistan'ın hareketinin kabul edilmeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca soruna 1975 yılında itiraz etmesinin sebebi olarak, Yunanistan'ın bu sorunu uluslararası boyuta taşıması olduğunu belirtmiştir (Kocakaplan, 2023). Soldatos'a (2016) göre Türkiye, hava

sahasının ihlal edilmesine hiçbir zaman göz yummamasına rağmen Yunan hava sahası sınırlarına girmiş ve Yunanistan ile olan ilişkilerini gerginleştirmiştir. Özellikle de Kıbrıs meselesinden sonra Ege üzerindeki bu tür atılımlarına devam etmiştir (Soldatos, 2016). Yunanistan'ın hava sahasını genişletme isteğinin ilk olarak Türkiye sonrasında ise ABD kabul edilemez olduğunu savunmuşlardır (Ulusoy, 2013). FIR, belli başlı ölçüler ile hava sahasının tanımlandığı, içerisinde Uçuş Bilgi Hizmeti ve Uyarı Hizmeti bulunan havacılık bölgesidir. Ege Denizi'nde bulunan FIR hattı, 1950 yılında ICAO'nun İstanbul'da yaptığı toplantıda kabul edilen belgeyle belirlenmiştir. Belgede FIR'lar iki taraf ülkede de kabul edilmiştir. Yapılan düzenlemelerden sonra Türkiye ile Yunanistan'ın egemenliğinde bulunan Doğu Ege Adaları arasında var olan karasuları sınırının batısında kalan bölge Yunanistan'ın denetimine bırakılmıştır. FIR, sivil havacılık ile ilgili bir hizmet kavram olup yalnızca sivil uçaklar bilgi vermesi gerekmektedir. Askeri uçaklar kapsam dışı kaldığından Türk askeri uçakları 6 milin dışındaki bölgelerde uçuş bildirimini vermek zorunda değillerdir. (Kocakaplan, 2023). Hattı kendi çıkarları doğrultusunda kullanan Yunanistan, bütün askeri uçaklara aslında böyle bir kural olmadığı halde uçuş planı verme zorunluluğu getirmek istemiştir. Kıbrıs Harekâtından sonra hava ulaşımında meydana gelebilecek tehlikeleri önlemek için Türkiye, Ege Denizi'nde belirlediği çizginin doğusuna geçecek olan hava ulaşım araçlarından önden bilgilendirme yapmalarını istediğini açıklamıştır. Bu durumun devamında Yunanistan, Türkiye ve Yunanistan arasındaki hava ulaşım koridorunun güvenli olmadığı açıklamış, bunun üzerine iki ülkenin de FIR konusunda gösterdikleri tutumlar, uçak rotalarının değişmesine ve bir süre uçuşların olmamasına, uçak bilet fiyatlarının artmasına ve şirketlerden tepkiler gelmesine, bütün dünya hava trafiğinin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Daha sonrasında kriz aşılmıştır (Özcan, 2019). Dyke'a göre (2005) Ege'de yaşanan herhangi hava sahası sorunu bu bölgeyi geçiş için kullanan bütün ülkeleri ilgilendirmektedir. Çünkü yaşanabilecek herhangi bir sorunda Yunanistan'ın veya Türkiye'nin uçuş sahasını kapatabilme durumu vardır. Bu nedenle Türkiye ve Yunanistan'ın çözmesi gereken sorun aslında geçiş hakkı özgürlüğünün korunmasına yönelik olmalıdır (Dyke, 2005). Yunanistan'a verilen sorumluluk sadece hava trafiği ve bilgilendirme kapsamında olmasına rağmen Yunanistan yetki alanını genişletip Ege'de tam hâkimiyet gerçekleştirmek istemiştir. Ege hava sahasının tamamının egemenlik hakkını kendinde gören Yunanistan, 1979 yılına dek Türkiye'den askeri uçuş planı almıştır. Fakat Türk

askeri uçakları bağı olunan hukuki antlaşmalar kapsamında başka bir devletin ulusal hukukuna tabi olamayacağından daha sonra Türkiye bu uygulamayı kaldırmıştır (Ulusoy, 2013). Bunu da Madde 3(a)'nın 1944 tarihli Uluslararası Sivil Havacılığa İlişkin Sözleşme'deki, yalnızca sivil hava araçlarının uçuş planları sunmasını şart koşturmaktadır hükmüne dayandırmıştır. Buna karşılık Yunanistan ise aynı sözleşmenin 3(d) maddesine dayanarak, sözleşmenin aynısını askeri uçaklar için de talep ettiğini ileri sürmüştür (Turkey and Greece: Time to Settle the Aegean Dispute, 2011). Mantıksal çerçevede baktığımızda bir ülkenin hava sahası sınırı o ülkenin kara ve karasuları sınırıyla paralel olmalıdır. Bütün dünyada yapılan sınır belirlemelerinde esas alınan yöntem bu iken Yunanistan bu duruma aykırı davranıp kuralları ihlal etmiştir. Türkiye bu vaziyet karşısında bir süre sessizliğini korumasının ardından harekete geçerek hakkını savunmuştur.

Gök Vatan terimi, bir devletin egemenliğindeki kara sınırları ile deniz yetki alanları üzerindeki hava sahasını kapsayan bölgeyi tanımlar. Bu alan karadan uzaya kadar uzanarak hava sahasını da içerir ve bir devletin egemenlik sınırlarını belirleyen önemli bir unsurdur. Türkiye'nin Gök Vatan Doktrini ülkenin kara toprakları ve deniz yetki alanları üzerindeki hava sahasını kapsar ve bu hava sahasında egemenliğini savunmayı amaçlar. Aynı zamanda Türkiye'nin 'Mavi Vatan' olarak tanımladığı deniz yetki alanlarının üzeri de bu hava sahasına dâhil olarak kabul edilir. Bu doktrin, Türkiye'nin hava savunma ve saldırı yeteneklerini geliştirmeyi aynı zamanda hava sahasını ihlal etmeye çalışan unsurlara karşı etkili bir müdahale sağlamayı hedefler. Özellikle Ege Denizi'nde Türkiye ile Yunanistan arasında sıklıkla yaşanan 'it dalaşı' gibi hava sahası ihlalleri bu doktrin çerçevesinde ele alınır. Yunanistan'a ait savaş uçakları Türkiye'nin hava sahasına tehdit oluşturduğunda Türkiye'nin yetkili mercileri bu tehditlere karşı gerekli önlemleri almak için Gök Vatan Doktrini'ni devreye sokmaktadır (Aydın, 2022).

3.3. Kıbrıs Sorunu

Coğrafi özellikleri açısından Anadolu'nun bir parçası olan Kıbrıs, Mısır'a 370 km, Rodos Adası'na 400 km, Girit Adası'na 500 km ve Yunanistan'a 800 km mesafede bulunurken Türkiye'ye ise 70 km uzaklıktadır. Sicilya ve Sardunya Adaları'ndan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır (Sarıkoyuncu, 2012). Türkiye için Orta Doğu'ya yakın konumda bulunması ve güney sınırlarının güvenliği açısından önemli iken Doğu Akdeniz bölgesi

için ayrı önem taşımaktadır. Yunanistan'a göre ise Kıbrıs, Megali İdea sınırları içerisinde. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere Kıbrıs Adası'nın tarihte her zaman paylaşılamaması söz konusu olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunan Parlamentosu'nda, Kıbrıs'ın Yunanistan'ın egemenliği altına girmesi doğrultusunda bir karar alınmıştır. Bu durum neticesinde Rumlar, Kıbrıs'ta Enosis yani Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi faaliyetleri yönünde harekete geçmiştir. İngiltere, Kıbrıs'ta özerk yönetimin hâkim olması yönünde fikir belirtirken Enosis yanlısı Rumlar bu fikre sıcak bakmamıştır (Turan, 2016). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gittikçe fazlalaşan Enosis çabaları Türklerin tepki göstermesine neden olmuştur. 11 Aralık 1949 tarihinde Türkler, Lefkoşa'nın Ayasofya Meydanı'nda Rumların bu faaliyetlerini protesto etmek amacıyla miting yapmışlardır. 15 Ocak 1950 tarihinde Rum kiliselerinde, Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılımının oylanmasına yönelik girişimlerde bulunulunca bu durum adadaki gergin ortamı ve huzursuzluğu tırmandırmıştır. Kiliselerde artan hareketlenme sonucu Yunanistan; ABD, İngiltere'ye sık sık ziyaretler yaparak Kıbrıs'ı istemek konusunda kararlı davranmıştır. Bu gelişmeler karşısında Türkiye Yunanistan'ın Kıbrıs'ta hak iddia etmesinin kabul edilmeyeceğini açıklamış (Sarıkoyuncu, 2012) ve Türkiye, Menderes hükümeti iktidarı süresince ılımlı ve yapıcı bir politika izlemiş Kıbrıs'ta Yunanistan tarafından gerçekleştirilebilecek kışkırtıcı olayların önüne geçmeye çalışmıştır. Bütün bu girişimlere rağmen Rumların Enosis isteği devam etmiş istenilen barış ortamı tam anlamıyla sağlanamamıştır. Türkiye'ye baktığımızda ise İstanbul'un Fethi'nin 500. yıl kutlamalarını Yunanların duygusal yönden olumsuz etkilenmemeleri için olabildiğince sade şekilde gerçekleştirmiştir (Saylan, 2021). Türkiye'nin bu ılımlı ve barışçıl yaklaşımı Yunanistan'da karşılık bulmamıştır çünkü Yunanistan'ın isteği barış değil Kıbrıs'a tek başına hâkim olmaktır.

1952 yılına kadar NATO'ya girmek Türkiye'nin dış politikalarının birinci hedefi olduğundan Kıbrıs meselelerine tedbirli bir yaklaşım sergilemiş ve NATO'ya katılım sürecini olumsuz yönde etkileyecek bir politika uygulamaktan uzak durmuştur. O dönemde Makarios'un girişimleriyle Yunanistan, İngiltere'den Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanmasını ısrarla talep etmiştir. 1954 yılında Yunanistan Başbakanı bu konuyu Milletler Genel Kurulu'na götüreceklerini açıklamış bu açıklama sonrasında tedirginlik yaşayan Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Türkiye'ye yardım çağrısında bulunmuştur. Çağrı karşısında Türkiye; Kıbrıs Adası'ndaki mevcut durumun

korunmasından taraf olduğunu, adanın gelecekteki durumuna dair bir karar alınacak ise Türkiye'nin de taraf olduğunun unutulmaması gerektiğini bildirmiş aynı zamanda sorunu Birleşmiş Milletlere taşımanın Türkiye ve Yunanistan ilişkilerini olumsuz olarak etkileyeceğini açıklayan bir nota göndermiştir. Bu durumun akabinde Türkiye, Kıbrıs Anayasası'nı kabul etmiş ve Kıbrıs'ın Türk ile Rum kesimi şeklinde ayrılma fikrine sıcak bakmıştır. Uygulanacak politikalar ile ilgili tedirginlik ise adada halkların iç içe yaşadığı kesimlerin çok fazla olmasından ötürü adanın paylaşımının sonucunda yaşanacak zorunlu mübadelenin oluşturacağı sorunlardır. Aynı dönemde Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması için kurulan silahlı örgüt EOKA, Türklere karşı ayrılıkçı ve şiddet dolu eylemlerini daha da arttırmıştır. Bu nedenle Kıbrıs'ta bir süre önce başlayan Yunan-Türk zıtlaşmaları daha fazla kendini göstermiştir. Adada Rumların sayıca daha fazla olması Yunanistan'ın elini güçlendirmiştir (Sarıkoçuncu, 2012). Türkiye'nin NATO'ya katılma isteğinin nedenlerinden biri Sovyet tehdidinin bulunması olmuştur. Çünkü Türkiye'ye baktığımızda o yıllarda yalnız bir ülkedir ve Yunanistan ile Kıbrıs sorunu yaşamaları işleri daha da zorlaştırmıştır. Rumlar, Türklere karşı zorbalık ve eziyetler yaparak adada Türk ölümlerine neden olmuştur. Fakat Rum baskısı sebebiyle basın bu olayları ele alamamıştır. Türklerin yaşadığı bu korkunç olayların meydana çıkmaması için Rum yanlısı haberler yaptırılmış, şiddet ve zulüm yapanları Türkler gibi göstererek bütün dünyayı yanıltmışlardır (Yalçın, 2021). Gücü elinde bulunduran Rumlar, Kıbrıs Türklerinin dünyaya sesini duyurmasına, haklarını aramalarına mani olmuşlardır.

1960'ların ortalarından bu yana yaşanan Kıbrıs sorunu Türkiye'nin dış politika gündemine hâkim olmuştur ve ülkenin Akdeniz politikasına yaklaşımını şekillendirmiştir. 1950'lerde Yunanistan'ın Enosisi ortaya atması Türkiye'yi özellikle kriz zamanlarında stratejik olarak savunmasız ve sivil, ticari ve askeri ulaşımın zor olacağını düşündürmesinden dolayı endişeye sokmuştur (Uzgel, 2020). 1963 ile 1974 yılları arasında Kıbrıslı Türkler adada zayıf bir konumdayken hem Kıbrıslı Türkler hem de Türkiye, iki toplumlu hükümetin yeniden kurulması için ısrarcı olmuşlardır. 1974 yılında Atina cuntasının adadaki darbesine karşılık olarak gerçekleştirdiği başarılı askeri müdahalenin ardından Türkiye, uluslararası müdahaleye ve bunun kendilerine getireceği baskılara karşı temkinli yaklaşmıştır. Yunanistan'ın Kıbrıs'taki birincil amacı Türkiye'nin birliklerinin çekilmesi ve tamamını Yunan olarak kabul ettiği adanın yeniden birleştirilmesidir. Çünkü hem Yunanistan hem de Kıbrıslı Rumlar için önemli olan Türk

birliklerinin ilerleyen zamanlarda bir gerekçe ile adanın güneyine doğru ilerleyerek bütün adaya hâkim olma durumunu ortadan kaldırmaktır. Buna karşın Türkiye, hem adadaki Türk toplumunu korumak hem de nihai çözüm müzakerelerinde elini güçlü tutmak adına Kıbrıs'ta askeri varlığını sürdürmüştür (Bahçeli, 2000). Kıbrıs'ta Türklerin azınlık durumuna gelmesi için harekete geçen Rumlar; Anayasadaki ayrı Türk belediyelerinin kurulması, Türklerin devlet içindeki görev oranının %30 olması, Türk olan Cumhurbaşkanı yardımcısının veto hakkının sınırlandırması gibi konularda anayasa üzerinde değişiklik yapılmasını teklif etmiştir. Yapılan teklif kabul edilmeyince 1964'te Rum lider Makarios yapılan anlaşmaları feshetmiştir. Öte yandan Rumlar, Türklere karşı şiddet ve ayrımcılığa devam ederken Türkler de kendi içlerinde geçici Türk yönetimi kurmuşlardır. Kıbrıs Türk Yönetimi ismi verilen bu yönetimin başına ise Fazıl Küçük ve yardımcı olarak Rauf Denktaş getirilmiştir. Rumlar ise 1974 yılında Makarios'a darbe yaparak başkanlıktan indirmiş yönetim EOKA'cılara geçmiştir. Şiddet yanlısı EOKA, Kıbrıs'ta Kıbrıs Helen Cumhuriyeti'ni ilan edince Türkiye, kurulan bu hukuk dışı yapı nedeniyle 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs Adası'na askeri müdahale kararı almıştır. Makarios ise bu yaşananlar nedeniyle Yunanistan hakkında Birleşmiş Milletler'e şikâyetle bulunmuştur. 1974 yılında Türkiye garantörlük hakkını kullanarak Kıbrıs'a havadan ve karadan olmak üzere iki askeri harekât yapmıştır. Bunun sonucunda Kıbrıs Türklerinin can güvenlikleriyle birlikte kültürel, siyasi ve ekonomik güvenlikleri kontrol altına alınmıştır. 1975 yılında Kıbrıs Federe Devleti ilan edilmiş ve 1976'da Rauf Denktaş başkan seçilmiştir (Turan, 2016). Kötüleşen Türkiye ile Yunanistan ilişkileri beraberinde karasuları, hava sahası ve azınlıkları gibi konuların da tekrardan gündeme gelmesine neden olmuştur. Fakat Yunanistan'ın kopma noktası Türkiye'nin yaptığı Kıbrıs Barış Harekâtı olmuştur.

1974 yılında Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra adanın kuzeyinin %37'sinde aktif olarak bulunmuştur (Dokos, Tocci, Palm, & Kasapoğlu, 2018). Harekâta engel olunmamasını gerekçe gösteren Yunanistan NATO'nun askeri kanadından çekilmiştir (Özcan, 2019). 200.000 Kıbrıslı Rum, kuzeydeki evlerinden ayrılırken ateşkes hattının güneyinde yaşayan Kıbrıslı Türklerin neredeyse tamamı güvenlikleri için Türklerin kontrolünde bulunan bölgelere gitmişlerdir. Böylece Kıbrıs Adası'nda etnik açıdan farklı iki bölge oluşmuştur (Kontos Michalis & W., 2016). Ankara, 1960 Garanti Antlaşması ile kendine verilen garantör statüsünü korumaya kararlı olup 1983'te kurulan Kuzey

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni desteklemiştir. Türkiye ve Kıbrıslı Türkler Kıbrıs'ın mevcut durumundan memnun olmuşlardır çünkü iki toplumun ayrılmasının sonucunda toplumsal şiddetin sona erdiğini savunmuşlardır. Ancak Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan bölünmenin adada kalıcı bir özellik haline gelmesinden dolayı endişe yaşadıklarını dile getirmişlerdir (Bahçeli, 2000). Olaylara bakış açısı farklı olan bu iki millet arasında barış konusunda istikrar sağlanamamasından dolayı gerilimler yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin adada azınlık durumuna düşmeleri durumunda Kıbrıs'ın toplumsal ve siyasal kimliğinde Türklük etkisi azalacaktır. Aynı zamanda Ege adalarının büyük bir kısmının Yunanistan kontrolünde olması zaten Türkiye açısından jeopolitik dezavantajlara ve adaletsiz birtakım durumlara yol açmıştır. Bu nedenle Türkiye, benzer bir durumu Akdeniz'de de yaşamak istememiştir (Kıralp, 2018). Günümüzde Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin bir kısmında özellikle genç nüfusta Türklük bilincinin zayıfladığı görülmektedir. Sadece milli değerler hususunda da kalmayıp yapılan araştırmalar KKTC halkının yine bir kısmının GKRY ile birleşip Avrupa Birliği'ne girmek isteğini göstermiştir. Bu da bize aslında yaşanmasından korkulan bazı durumların meydana geldiğini, özellikle genç nesilde milli bilincin üzerinde durularak Türklük değerlerinin önemi üzerine çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs sebepli başlayan sorunlar 2000'li yıllarda yavaş yavaş azalmıştır. Günümüzde iki ülke arasında dönem dönem sorunlar meydana gelse de bu durum iki ülkenin ilişkilerini etkileyebilecek seviyede bulunmamaktadır (Bayer, 2013). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adını alan adanın kuzey kısmı, Türkiye tarafından 2011 yılında bağımsız olarak tanınmıştır (Turkey-Greece: Old Rivals, New Tensions, 2021). Genel olarak baktığımızda 2013 yılına kadar birçok müzakere başarısız geçse de 2013 yılından sonra iki toplumun liderleri yaşanan sorunlar için bir araya gelmiştir. En önemli sorun olarak da güvenlik görülmüştür (Dokos, Tocci, Palm, & Kasapoğlu, 2018). 2014 yılında tekrar başlayan müzakereler yaşanan sorunun birçok boyutunun olduğunu gözler önüne sermiştir. Kıbrıslı Rumlar, her şeyden önce yaşanan çatışmayı Türkiye tarafından tehdit olarak algılamışlardır (Theophanous, 2017). Yunanistan'ın görüşüne göre Kıbrıs Sorunu çözülmeden ikili ilişkilerin tamamen normalleşmesi ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği neredeyse imkânsızdır (Panagiota Manoli, 2017). Kıbrıslı Rumlar, Türkiye'nin barış ortamı sağlamak adına attığı adımları tehdit olarak görse de Türkiye dâhil olduğu antlaşmaların verdiği hakla adada bulunan Türk halkının hakkını

korumuştur. Adada uzun yıllardır Yunanlar tarafından Türklere yapılan haksızlıklar azımsanamaz ve görmezden gelinemez durumdadır. Durum böyle olduğundan Türkiye, mevcut sorunların çözülmesini ve halkların huzur içinde yaşamasını arzu etmektedir. Türkiye tarafından Kıbrıs sorununda atılan ve atılacak her adım barış ortamının sağlanması için olmaktadır.

Harita 6: Türkiye- KKTC Kıta Sahanlığı Antlaşmasını Gösterir Harita

Kaynak: (Yaycı, 2023)

3.4. Doğu Akdeniz Sorunu

Doğu Akdeniz'in coğrafi sınırları net olmamakta, genel olarak Tunus'taki Bon Burnu'yla İtalya'nın Sicilya Adası'nın batısındaki Lilibeo Burnu arasında çizilen hattın doğusundaki bölge olduğu görülmektedir. Bu duruma bağlı olarak Doğu Akdeniz; Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya ve Tunus'un yanında İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Arnavutluk gibi ülkelerin kıyılarıyla çevrili deniz alanını tanımlamaktadır (Uygun, 2021). Doğu Akdeniz Havzası'nın son zamanlarda dünya gündeminde daha fazla yer alması yalnızca günümüze ait bir durum değildir; Asya, Afrika ve Avrupa arasında doğal bir geçiş bölgesi olmasının yanı sıra tarih boyunca nüfus, kültür, ekonomi, askeri ve siyasi açıdan önemli bir jeopolitik alan olarak değerlendirilmiştir. Sahip olduğu fiziksel ve beşeri özellikler sayesinde uluslararası düzeyde her zaman değerli görülmüş ve büyük güçler bu bölgeyi

halen bir satranç tahtası gibi kullanılmaktadır (Kapan, 2021). Türkiye, Doğu Akdeniz’deki enerji kaynaklarının Avrupa kıtasına taşınmasında önde gelen ülkelerden olabilecek potansiyele sahiptir (Özekin, 2020). Ayrıca Doğu Akdeniz’de bulunan adalar jeopolitik bir öneme sahiptir. Başta ise Kıbrıs, Sicilya, Malta, Messina ve Meis Adaları gelmektedir (Gök & Mavruk, 2022). Anlatıldığı üzere görüldüğü gibi Doğu Akdeniz’e birçok ülkenin kıyısı bulunmaktadır. Bu nedenle keşfedilen yeraltı kaynak rezervlerinde ülkeler arasında ortaya çıkan hak iddiaları gerginliğe neden olmaktadır.

Harita 7: Doğu Akdeniz Haritası

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yunanistan ve Türkiye arasında Doğu Akdeniz'in ve özellikle de Kıbrıs'ın hidrokarbon kaynaklarının nasıl geliştirilmesi gerektiği konusunda büyük bir anlaşmazlık bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin, Avrupa Birliği enerji güvenliği için temel geçiş devleti olarak algılanması Yunanistan tarafından hoş karşılanmamaktadır (Manoli,

Dokos, & ELIAMEP, 2017). Türkiye, Doğu Akdeniz’de deniz ulaşım hatlarının güvenliğini sağlamak amacıyla da faaliyetlerde bulunmaktadır (Yaycı, 2012). Doğu Akdeniz’de yaşanan paylaşım rekabetinin asıl nedeni ise mevcut ve potansiyel enerji kaynaklarında hak sahibi olmak Türkiye açısından ise sorun teşkil eden durum Yunanistan ve GKRY’nin Türkiye ve diğer kıyısı olan devletlerin haklarını ve çıkarlarını dikkate almadan denizlerde üstün olma girişimlerinin olmasıdır (Uygun, 2021). Doğu Akdeniz bölgesi, Türkiye’nin milli güvenlik ve ekonomisinde belli başlı konular açısından önem arz etmektedir. Bunlara örnek olarak GKRY’de yerleştirilecek askeri kuvvetler ve füzeler, Türkiye’nin güneydeki sahilleri ile Anadolu’yu etki altında tutacak güce sahip olacaktır. Türkiye’nin güney sahillerinin deniz ve havadan güvenliğini sağlayan Kıbrıs Adası, bu bölge bulunan güçler için askeri ve yakıt üssü görevi görecektir. Aynı zamanda Yunanistan’ın Ege Denizi’ndeki adaları nedeniyle Türkiye’nin batıdan kuşatılmaya maruz kalması durumunda Kıbrıs Adası; güneyden Akdeniz’e çıkışı sağlamakta ve Kıbrıs, Akdeniz ve Doğu Akdeniz’deki deniz ticareti, deniz ulaşım noktalarını kontrol altında tutabilecek bir konumda bulunmaktadır (Algür, 2020). Ayrıca GKRY, Kıbrıs Adası’nı yalnız başına temsil ederek mevcut yeraltı kaynaklarını tek başına sahiplenmeyi arzulamaktadır. Yunanistan ile GKRY, Doğu Akdeniz’de amaçlarına erişmek için başta Rodos, Meis ve Kıbrıs olmak üzere adaların coğrafi konumlarını kötüye kullanarak Türkiye’yi Doğu Akdeniz’de Antalya Körfezi açıklarında dar bir deniz alanına sıkıştırmak istemektedir (Şeker, 2019). Yunanistan, Mısır, İsrail ve GKRY aralarında imzaladığı antlaşmalara göre Türkiye, bugün sahip olduğu toplam denizlerin yaklaşık üçte birine sahip olacaktır (Gök & Mavruk, 2022). Buradaki asıl amaç Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de bulunan enerji kaynaklarında payını azaltmak ve Türkiye’yi Doğu Akdeniz’de yalnızlaştırmaktır.

Yunanistan, Uluslararası Deniz Hukuku’na göre Türkiye’nin güney sahilinden iki kilometre açıkta bulunan Meis Adası gibi adalara geniş bir MEB verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu durum Türkiye’nin Akdeniz’den bağlantısını etkili bir şekilde kesecek ve kıyılarında hidrokarbon kaynakları bulma ve kullanma umudunu boşa çıkaracaktır. Bu nedenle Türkiye, Anadolu anakarasının, Yunan ve Kıbrıs adasının MEB’lerinin kapsamını sınırlayan bir kıta sahanlığı oluşturduğunu ileri sürmektedir (Merz, 2020). Yunanistan, Meis Adası’nın kıta sahanlığı varlığını ifade ettiği halde adaya hiçbir hak tanınmamıştır. Bu durum bazı adaların konumu ile büyüklükleri konusunda ihmal

edildikleri anlamına gelirken Türkiye'nin yaklaşımını da destekleyen niteliğe sahiptir (Acer, 2020). Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e olan kıyısı, dört Yunan adası kıyısından çok daha uzundur. Mevcut durumda Yunanistan ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki ilgili kıyıları arasındaki uzunluk farkının önemini vurgulamak doğru olacaktır (Schaller, 2022). Uluslararası Hukuk'un konu ile ilgili kuralları incelendiğinde, Yunanistan'ın sınırlandırmaya ait yaklaşımlarında güçsüz kalacağını ve hatta adalara tanınacak haklar konusunda Türkiye sınırlandırmaya dair yaklaşımlarına destek bulacağı ögeler taşımaktadır (Acer, 2020). Yunanistan, Türkiye ile doğrudan bir çatışmaya girmekten çekindiği için Rodos kıyılarının doğusundaki bölgelerde deniz sınırını genişletmekten kaçınmıştır. Mısır ise bu deniz bölgelerini gelecekte Türkiye ile yapılacak bir anlaşmaya açık olmak için Yunanistan'la imzaladığı anlaşmaya dâhil edilmesine karşı çıkmıştır. Bu durumda Mısır'ın Türkiye ile yapılacak bir deniz anlaşmasıyla halâ ilgilendiğini ve Yunanistan'ın saldırgan söylemine rağmen Türkiye'nin askeri üstünlüğünü ve denizcilik iddialarını kabul ettiğini göstermektedir (Lika, 2020). Doğu Akdeniz'de meydana gelen olaylar yasal kaynak ve yorumlara dayanmaktadır. Konunun sonucunda Yunanistan'ın hukuki durumu Türkiye'ye göre daha zayıf görünmektedir. Zayıf konumunun farkına varan Yunanistan, Türkiye'ye karşı geniş ittifaklar kurmaya çalışsa da ülkelerin desteğinin azaldığına dair işaretler görülmüştür. İsrail ve Mısır, Türkiye ile silahlı çatışma istemediği için Türkiye ile karşı karşıya gelmek istememektedir (2020). Türkiye, bu süreçte bölgede söz sahibi olan ülkelere karşı barışçıl bir yaklaşım gösterse de Yunanistan'ın yaptığı hak ihlallerine karşı Uluslararası Hukuk'a uygun bir şekilde tepkisini ortaya koymuştur.

Doğu Akdeniz'de hidrokarbon arama ve işletme konuları son zamanlarda Türkiye ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında gerginliklere neden olmuştur. Genel olarak baktığımızda ise iki ülke ikili ilişkiler açısından 1999 yılı öncesine göre daha iyi durumda bulunmaktadır (Dokos, Tocci, Palm, & Kasapoğlu, 2018). 2000'li yılların başından günümüze petrol ve doğalgaz arama faaliyetlerinin yapılması bölgenin değerini daha da arttırmıştır. Keşfedilen doğalgazla beraber ruhsatlandırma girişimleri, LNG ile boru hattı projeleri bölgede yapılan faaliyetlerdir. Bu gelişmelerin ışığında Doğu Akdeniz'deki yetki alanlarının kıyısı olan devletlerarasında paylaşım sıkıntısının yaşanması yıllardır devam eden Ege sorununa eklenerek başta Avrupa Birliği'nin olduğu ABD, Rusya, İsrail, Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Yunanistan, Mısır ve Güney Kıbrıs Rum

Yönetimi'nin dâhil olduğu bir krize yol açmıştır (Gök & Mavruk, 2022). Mısır, Doğu Akdeniz bölgesinde bulunan bazı ülkeler ile birlikte Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nu kurmuştur. Bu forumda Yunanistan, GKRY, İsrail, İtalya ve Ürdün yer alırken Türkiye bulunmamaktadır. 2003 yılında Mısır, GKRY ile Kıbrıs Adası'nın tamamı için MEB sınırlandırma antlaşması imzalamıştır. Bu antlaşma Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni yok sayarken Türkiye'nin haklarını da dikkate almamıştır (Denizli, Akengin, & Karaca, 2023). Faaliyet alanını bölgesel güvenlik iş birliği ve ortak askeri tatbikatları da kapsayacak şekilde genişleten Doğu Akdeniz Gaz Forumu, Doğu Akdeniz'deki Türk nüfuzunu kırmaya yönelik bir araca dönüşmüştür. Türkiye, yapılan dışlama politikasına karşı Mavi Vatan doktrinini öne sürerek tepkisini ortaya koymuştur (Merz, 2020). 2006'dan bu yana doktrin, Türk Amiral Cem Gürdeniz tarafından kavramsallaştırılmaktadır. Kavram olarak kapsamı, Türkiye'nin beyan edilmiş veya beyan edilmemiş tüm deniz yetki alanlarını kapsamaktadır. Doktrin, Türkiye'nin nehir ve göllerinin yanı sıra toplam yaklaşık 462.000 kilometrekarelik suları kapsamaktadır. Cem Gürdeniz 'in açıkladığı şekilde Mavi Vatan: "... 26°-45° Doğu boylamlarıyla 36°-42° Kuzey enlemleri arasında bulunan ülkemizin deniz ve deniz tabanındaki uzantısıdır. 25°-45° Doğu boylamlarıyla 33°-43° Kuzey enlemleri arasında yer alan tuzlu ve tatlı sular üzerindeki ilgi ve yetki alanımızın ismidir." Yunanistan, Mavi Vatan'a Akdeniz'de bulunan adalarının yoğunluğu sebebiyle karşı çıkmıştır (Alibabalu & Sarkhanov, 2023). 2016 yılından sonra Türkiye'de deniz sınırı haklarını kapsayan bu doktrin hatırı sayılır bir değer kazanmış ve Türkiye'nin bölgedeki etki alanını genişletmesini destekler niteliktedir (Schaller, 2022). Mavi Vatan kavramı, vatan sınırlarının yalnızca kara sınırları olmadığını, kıyılarımızın olduğu denizlerdeki haklarımızın varlığı konusunda bilinç sahibi olmayı vurgulamaktadır. Bu kavram, Osmanlı Devleti'ndeki önemli denizcilerden Barbaros Hayrettin Paşa'nın 'Denizlere hâkim olan cihana hâkim olur.' Sözüyle de aynı mantığı taşımaktadır.

GKRY'nin 2004 yılında Kıbrıs Adası'nın tek temsilcisi gibi hareket edip Avrupa Birliği'ne üye olması, Doğu Akdeniz bölgesini Avrupa Birliği'nin doğal sınırları haline getirmiştir (Uygun, 2021). 2007 yılında ise Lübnan ve İsrail'le de antlaşma imzalamıştır. Türkiye, imzalanan bu antlaşmaları doğru bulmamış bu nedenle de Lübnan'la yapılan antlaşmayı onaylamamıştır (Cankara, 2016). Aynı yıl GKRY, 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilan etmiştir ve bunlardan bazıları Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı

ve MEB alanıyla hemen hemen örtüşmektedir. 2011 yılında Türkiye ve KKTC Akdeniz’de Kıta Sahanelığı Sınırlandırılması Hakkında Antlaşması’nı imzalamıştır (Algür, 2020). Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de yaptığı sismik arama ve sondaj yapma faaliyetleri imzalanan bu antlaşmaya bağılı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu antlaşma ile KKTC tarafından Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)’ya arama ve işletme ruhsatları verilmiş, sismik faaliyetlerinin ise hukuki tabanı hazırlanmıştır. TPAO’ya ruhsat verilen alanların bir kısmı Kıbrıs Adası’nın güney bölgesinde bulunmakta ve GKRY’nin hak iddia ettiği alanlarla örtüşmektedir. Bu sebeple GKRY, Yunanistan ve Avrupa Birliğı, KKTC’nin Türkiye’yle yaptığı anlaşmadan rahatsızlık duymuş, Türkiye’nin bölgede yaptığı sismik arama ve sondaj faaliyetlerini durdurmasını istemiştir (Uygun, 2021). Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, aynı yıl açık deniz petrol ve doğal gaz sondajına başlarken Türkiye, gaz sahasının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne ait olduğunu ileri sürerek karşı çıkmış ve ihtilaflı bölgelere keşif gemileri göndermiş, aynı zamanda İtalyan ENİ şirketi gemilerinin sondaj sahasına girmesine müsaade etmemişlerdir. Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin sondaj adı altında bölgeyi sabote ettiğini fakat görevi barışı korumak olan örgütlerin hiçbir müdahalede bulunmadığını ifade etmiştir. Türkiye’nin jeopolitik ve jeoekonomik hedeflerini gerçekleştirme konusundaki kararlılığı diğer ülkelerle bölgede tehlikeli sürtüşmelere yol açmıştır (Alibabalu & Sarkhanov, 2023). 2018’de Exxon Mobil Şirketi’nin GKRY’nin belirlediğı belli alanlarda arama faaliyetleri yapması krizi tırmandırmıştır. O dönemdeki Türkiye Dışışleri Bakanı Çavuşoğlu, “Türkiye, hiçbir yabancı ülke, şirket veya geminin kendi deniz yetki alanındaki doğal kaynaklarla ilgili izinsiz araştırma faaliyetleri yapmasına asla izin vermemiştir ve vermeyecektir” diyerek Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ni tartışmalı bölgelerdeki sondaj konusunda uyarmıştır (Alibabalu & Sarkhanov, 2023). 2018 yılından bu yana Türkiye, Doğu Akdeniz enerji kaynaklarında adil pay olarak gördüğü hak iddiasını güvence altına almak için iddialı adımlar atmaya başlamıştır (Merz, 2020). Fakat kırılma noktası Türkiye’nin, 27 Kasım 2019 tarihinde Libya’yla imzaladığı Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Anlaşması’yla Yunanistan’ın Girit, Kerpe ve Rodos adalarının güneyindeki bölgeyi kıta sahanlığı kapsamında gördüğünü açıklaması, buna karşılık olarak da 6 Ağustos 2020’de Yunanistan’ın Mısır’la Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Anlaşması imzalaması olmuştur (Gök & Mavruk, 2022). Fakat Türkiye bu anlaşmayı geçersiz olduğu için reddetmiştir. Çünkü Yunanistan

ile Mısır arasında bir deniz sınırı yoktur ve sözde sınırlandırılmış bölge Türkiye'nin kıta sahanlığı içinde bulunmaktadır (Schaller, 2022). Libya ile imzaladığı antlaşmayla Türkiye, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının Yunanistan haricindeki batı sınırını belli bir ölçüde belirlemiştir. Libya'nın Derne-Tobruk ve Bardiyah kıyı hattından Türkiye'nin Marmaris-Fethiye-Kaş kıyı hattına kadar olan deniz alanı iki ülkenin kıta sahanlığı şeklinde çizilmiştir. Ayrıca bu antlaşma, Kıbrıs Adası'nın batısı için belirlenecek yetki alanı sınırlamasında Türkiye'nin yaklaşımını destekleyen bir niteliğe sahiptir. Böylelikle Türkiye, Doğu Akdeniz'deki sınırlar ve enerji kaynakları konusunda işbirliği yapan Yunanistan ve GKRY'ye karşı somut bir adım atmıştır (Özekin, 2020). Bu durum Türkiye için Doğu Akdeniz konusunda hukuki ve siyasi açıdan önemli bir atılımdır (Algür, 2020). Türkiye'nin Libya ile ılımlı ilişkileri dış politikasında iddialı bir dönüşe işaret etmiştir. Böylece Doğu Akdeniz'deki dinamikleri de değiştirmeye başlamıştır. Türkiye'nin Libya ile işbirliği içinde olması jeopolitik rakiplerine karşı kararlılığının ana hatlarını ortaya koymuştur (Egeresi, 2021). Yunanistan'ın bütün bunlara ek olarak Ege Denizi'ndeki kara sularını 6 milden 12 mile çıkaracağını resmi olarak açıklamıştır. Türkiye buna karşılık Yunanistan'ın bu açıklamasının savaş sebebi sayılacağını hatırlatmış Yunanistan'la Mısır'ın imzaladığı anlaşmayı yok saydığını açıklamıştır (Gök & Mavruk, 2022). Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin MEB üzerinde inkâr edilemez haklara sahip olduğunu savunurken bu iddia KKTC'yi egemen bir yapı olarak tanımadıkları için Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan ve AB tarafından reddedilmektedir (Merz, 2020). GKRY, 2019-2020 yıllarında 9 farklı yerde sondaj faaliyetini hedeflediğini açıklamıştır. Aynı zamanda Yunanistan'ın Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos ve Meis adalarını birleştiren hayali hattı göz önünde bulundurarak Mısır ve Libya'yla MEB sınırı belirleme çabası devam etmektedir (Algür, 2020). Türkiye'nin Mayıs 2019'da Kıbrıs adasının kıta sahanlığında keşif amaçlı sondaj yapmak üzere Fatih sondaj gemisini konuşlandırma kararı, Türkiye'nin Doğu Akdeniz stratejisinde önemli bir dönüm noktası oluşturmuş ve bölgede gerginlik artmıştır. 2002'den itibaren beri Fatih ve Temmuz 2019'dan sonra Yavuz sondaj gemilerinin Kıbrıs'ın MEB'inde konuşlandırılması, Türkiye'nin bölgede, 2014'ten beri gelişen varlık inşa etme stratejisinin doruk noktası olmuştur (Tsakiris, 2020). Türkiye, kendini bölgede önemli bir oyuncu olduğunu hissettirmekte ve yaptığı faaliyetler gaz arama, çıkarmanın da ötesine geçmektedir. Dönemin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Kudret Özersay,

Doğu Akdeniz bölgesinin jeopolitik, jeostratejik ve diğer açılardan Türkiye için büyük bir öneme sahip olduğunu söyleyerek bu durumu teyit etmiştir. İsmail Telci ise ‘Bölgesel ve uluslararası aktörler, Doğu Akdeniz’in yüzyıllardır Türk iç denizi olduğunu ve Türkiye’nin bölgeye yönelik gelecekteki stratejilerinin merkezi olacağını unutmamalıdır.’ şeklinde belirtmiştir. Bu ifadeler Türkiye’nin bölgedeki hareketinin enerji ve ekonomi sorunlarından kaynaklandığını fakat aslında Türkiye için Doğu Akdeniz bölgesinin daha derin bir jeostratejik öneme sahip olduğunu açıkça göstermektedir (Ivanovic, 2022). 2020 yılının Ağustos ayında bu çekişmeli sularda Türkiye’ye ait jeolojik araştırma gemisine eşlik eden savaş gemisiyle Yunan donanmasına ait bir geminin çarpışmasıyla iki ülke arasındaki gerilim daha da tırmanmıştır. Eylül ayında Türk araştırma gemileri, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin hak iddia ettiği sularda keşif faaliyetlerine yeniden başlamıştır (Merz, 2020). 10-11 Aralık 2020 tarihinde yapılan AB zirvesi, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki girişimlerini kınasa da sert yaptırımlar uygulamaktan kaçınmıştır. Bu durum ilişkilerin gergin olmasına rağmen Türkiye’nin Avrupa Birliği içinde sert bir ekonomik krizi önlemek için yeterli koz oluşturmayı başardığını göstermiştir (Egeresi, 2021). 2021 yılında Türkiye-Filistin deniz sınırının çizilmesine ilişkin bir anlaşma imzalanacağı duyurulsa da Filistin Hükümeti’nin hukuki statüsü ve diğer komşuların muhalefeti nedeniyle henüz hayata geçirilememiştir (Alibabalu & Sarkhanov, 2023). Ağustos 2022’de, Türkiye’nin Kıbrıs yakınlarına yeni bir sondaj gemisi göndereceğini duyurmasıyla GKRY ile Türkiye arasında gerilim yeniden alevlenmiştir. Hem Yunanistan hem de GKRY, Türkiye’nin kendi münhasır ekonomik bölgelerindeki haklarını ihlal edeceğini söyleyerek itiraz etmiştir (Rethinking Gas Diplomacy in the Eastern Mediterranean, 2023). 10 Ağustos 2022 tarihinde Türkiye’nin Abdülhamid Han isimli dördüncü sondaj gemisi ilk sondaj görevini yapmak için Doğu Akdeniz’e doğru hareket etmiştir (2022). 2022-2023 yıllarında İsrail, GKRY ve Mısır, Doğu Akdeniz bölgesinde birtakım doğalgaz rezervleri keşfetmişlerdir. Bu keşif, bölgedeki doğalgaz ihracatını da olumlu yönde etkileyecektir. Bu dönemde Türkiye, Mısır ve İsrail’le yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır. İyi giden ilişkilerin sonucunda 2023 yılında Mısır ve Türkiye karşılıklı olarak büyükelçi ataması yapmışlardır. 2023 yılının eylül ayında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İsrail Başbakanı’nı kabul ederek ikili bir görüşme yapılmıştır. İki ülke, Doğu Akdeniz’deki kaynakların Avrupa kıtasına taşınması

konusunda yapılacak işbirliklerinin sinyalini vermiştir. Fakat İsrail'in Gazze'de başlattığı saldırılar sonucunda Türkiye İsrail'e karşı tepkisini göstererek bu çirkin olayların karşısında durmuştur (Acer, 2024). Yaşanan bu gelişmelere bakıldığında Türkiye'nin Doğu Akdeniz bölgesindeki ülkelerle yaptığı görüşmeler ilişkileri olumlu yönde etkilemiştir. Ne yazık ki İsrail'in Gazze'ye yaptığı saldırılar son bulmamış ve Lübnan'a kadar sıçramıştır. Bu durumun devamlılığı bölgedeki işbirliği ve ticareti olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Bölgede tansiyon yüksek olduğundan meydana gelebilecek gelişmeler şu an için belirsizliğini korumaktadır.

SONUÇ

Yunanistan'ın fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda Yunanistan'ın coğrafi yapısının ve stratejik konumunun özellikle Ege Denizi'ndeki ada egemenliği ve Kıbrıs meselesi gibi kritik sorunlar üzerinde belirleyici etkiler yarattığı söylenebilir. Yunanistan'ın dağlık yapısı, çok sayıda adası ve denizlere kıyısı olması, yalnızca ülkenin iç yapısını değil aynı zamanda dış politika ve güvenlik stratejilerini de doğrudan etkilemiştir. Bu coğrafi faktörler Türkiye ile ilişkilerde, sınır belirleme, deniz yetki alanları ve egemenlik hakları gibi konularda sürekli gerilimlere yol açmıştır. Özellikle Ege Denizi'ndeki adalar sorunu, Kıbrıs'taki tarihsel çatışmalar ve Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları üzerindeki anlaşmazlıklar Türkiye-Yunanistan ilişkilerinin karmaşıklığını arttıran unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Jeopolitik faktörlerin yanı sıra, her iki ülkenin tarihsel deneyimlerinin, kültürel dinamiklerinin ve iç siyasi gelişmelerinin de dış politika üzerindeki etkileri dikkate alınmalıdır. Türkiye-Yunanistan ilişkileri yalnızca iki ülke arasındaki bağları değil aynı zamanda bölgesel ve küresel düzeyde de etkiler yaratmaktadır. Bu nedenle her iki ülkenin stratejik çıkarlarının daha iyi anlaşılması ve uluslararası düzeyde işbirliğini teşvik edici adımların atılması büyük önem arz etmektedir.

Yunanistan'ın fiziki coğrafyasının çeşitliliği ülkenin doğal ve ekonomik yapısını şekillendiren önemli bir faktördür. Jeolojik ve jeomorfolojik açıdan Yunanistan dağlık yapıları, volkanik faaliyetleri ve sık görülen depremlerin yaşandığı bir coğrafi yapıya sahiptir. Bu dağlık yapılar ve volkanik alanlar, ülkenin doğal güzelliklerinin yanı sıra tarım, ulaşım ve yerleşim alanları üzerinde de etkili olmuştur. Yunanistan'ın çok sayıda adası ve girintili çıkıntılı kıyı yapısı denizcilik açısından büyük önem taşıırken aynı zamanda ülkenin turizm potansiyelini arttırmaktadır. İklim açısından ise Yunanistan'da Akdeniz iklimi ve karasal iklimin etkilerinin görülmesi sıcaklık değişimleri ve yağış rejimi açısından önemli bir rol oynamaktadır. Ülkenin kıyı bölgelerinde genellikle sıcak ve kuru yazlar, ılık ve yağışlı kışlar görülürken iç bölgelerdeki dağlık alanlar daha sert iklim koşullarına sahiptir. Son yıllarda yaşanan aşırı sıcaklıklar ve yağışlar küresel iklim değişikliklerinin Yunanistan üzerindeki etkilerini gözler önüne sermektedir. Özellikle kıyı bölgelerindeki aşırı sıcak hava dalgaları ve su kaynaklarının azalması gibi iklimsel

zorluklar ülkenin iklim adaptasyon stratejilerini güçlendirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yunanistan'ın hidrografik özellikleri, toprak yapıları ve doğal bitki örtüsü çevresel denge ve ekonomik potansiyel üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Yunanistan'ın akarsuları kısa ve düzensiz akışlar göstermektedir ancak özellikle Makedonya ve Batı Trakya bölgelerinde önemli su kaynakları sunmaktadır. Bununla birlikte Yunanistan'ın su kaynakları, yerel iklim koşulları ve toprak yapısındaki bozulmalar nedeniyle sınırlıdır. Yunanistan'daki toprak yapısı, yüksek dağlık alanlardan düzlük ve ova bölgelerine kadar çeşitlenmektedir. Orta ve güney bölgelerde verimli topraklar bulunurken kuraklık ve tuzlu topraklar bazı bölgelerde tarımda verim kaybına yol açmaktadır. Yunanistan'daki doğal bitki örtüsü, ülkenin iklimine ve topografyasına bağlı olarak çeşitlenmiştir. Akdeniz iklimine özgü maki örtüsü özellikle zeytin, zakkum ve defne ağaçlarıyla şekillenirken dağlık alanlarda geniş yapraklı ormanlar yer almaktadır. Yunanistan, büyük bir biyolojik çeşitliliğe sahip olup endemik türler açısından da zengindir. Ancak dağlık ve ormanlık alanlarda büyük vahşi hayvan türlerinin azalması doğal yaşam alanlarının tahribatını göstermektedir.

Yunanistan tarihi gelişimi, coğrafi özellikleri ve idari yapısıyla dikkat çeken bir ülkedir. Antik Yunan'dan bu yana süregelen kültürel ve politik değişimler ülkenin tarihsel mirasını şekillendirmiştir. Yüksek dağlar, çok sayıda ada ve deniz yolları; Yunan halkının tarım, ticaret ve denizcilik gibi temel faaliyetlerinde önemli bir rol oynamıştır. Özellikle denizcilik ve kolonileşme Yunan medeniyetinin yayılmasında etkili olmuştur. Ülkede yaşanan iç karışıklıklar, askeri darbeler, ekonomik krizler ve uluslararası ilişkilerdeki sorunlar, Yunan halkının geleceğini şekillendiren önemli dönemeçler olmuştur. Günümüzde ise Yunanistan, Avrupa Birliği'ne üyeliği ve uluslararası ilişkilerdeki stratejik rolüyle dikkat çekmektedir. Ancak özellikle Ege Denizi'ndeki adalar üzerindeki egemenlik sorunları ve geçmişteki siyasi gerilimler Türk-Yunan ilişkilerini etkilemeye devam etmektedir. Yunanistan'ın nüfus özellikleri ülkenin ekonomik yapısını ve kalkınma potansiyelini doğrudan etkilemektedir. Ülke, nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu büyük şehirlerde ve kıyı ovalarında yoğunlaşmış fakat genel itibarıyla yaşanan bir nüfusa sahiptir. Yunanistan'ın kırsal alanlarında ise nüfus azalmaktadır bu da şehirleşme ve sanayileşmenin etkilerini göstermektedir. Tarım ve hayvancılık sektöründe Yunanistan, verimli arazilerde yapılabilecek üretimi sınırlandıran toprak yapısı, su

kaynaklarının yetersizliği ve geleneksel üretim yöntemlerine dayalı kalmak gibi engellerle karşılaşmaktadır. Modern tarım teknolojilerine geçişin sağlanması ve hayvancılık sektöründe gelişmelerin hızlandırılması gerekmektedir. Denizyolu taşımacılığı ve balıkçılık, adaların ve kıyı bölgelerinin ekonomik faaliyetleri olarak büyük bir yer tutmaktadır. Yunanistan'ın sanayi sektörü ise tarihsel olarak dalgalı bir gelişim göstermiştir. Avrupa Birliği'ne katılımı ve dış yardımlar sayesinde sanayileşme alanında önemli ilerlemeler kaydedilmişse de sanayinin ekonomiye katkısı beklentilerin altında kalmıştır. Ülkenin sanayisinin daha verimli hale getirilmesi ve modern teknolojilerle entegrasyonu gerekmektedir. Yunanistan ulaşım altyapısını geliştirmiş ve kara yolu, demir yolu, deniz yolu ve hava ulaşım sistemleriyle bölgesel bir ulaşım merkezi olmayı hedeflemiştir. Ancak kara yolları ve demir yollarındaki eksiklikler ülkenin lojistik kapasitesini sınırlamaktadır. Deniz taşımacılığı ise Yunanistan için bir avantaj teşkil etmektedir. Yunanistan tarihi, kültürel ve doğal mirasıyla önemli bir turizm potansiyeline sahip bir ülkedir. Ülkenin sunduğu çeşitli turistik deneyimler dünya çapında geniş bir ziyaretçi kitlesini cezbetmektedir. Yunanistan güneşli iklimi, benzersiz bitki örtüsü, zengin tarihi mirası ve gelişmiş turizm altyapısıyla bir turizm merkezi olarak dikkat çekmektedir. Özellikle Atina, Selanik, Rodos ve Girit gibi önemli destinasyonlar sahip oldukları kültürel ve tarihi zenginliklerle turistlerin ilgisini çekmektedir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler tarihsel ve siyasi bağlamda son derece karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu ilişkilerin önemli unsurlarından biri azınlıklar meselesidir. Azınlıkların hakları, iki ülkenin ilişkilerinde sürekli bir gerilim kaynağı olmuş ve bu sorunun çözülmesinde zaman zaman önemli zorluklarla karşılaşmıştır. Ege Denizi, Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlık alanlarından biri olarak uzun yıllardır devam eden bir gerilim kaynağıdır. Bu sorun hem hukuki hem de siyasi açılardan önemli boyutlara sahiptir ve taraflar arasında egemenlik hakları, deniz sınırları, hava sahası, kıta sahanlığı ve ada statüsü gibi bir dizi meseleyi kapsamaktadır. Lozan Barış Antlaşması ve diğer uluslararası sözleşmelerle belirlenen sınırlar iki ülke arasında sürekli bir gerginlik oluşturmuş ve Ege Denizi'ndeki karşılıklı haklar ve çıkarlar konusunda belirsizliklere yol açmıştır. Türkiye, Ege Denizi'nde sahip olduğu egemenlik haklarını uluslararası hukuk çerçevesinde savunmakta ve bu hakların tek taraflı değişikliklerle zedelenmesine karşı çıkmaktadır. Yunanistan ise bu egemenlik haklarını Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşların desteğiyle pekiştirmeye çalışmakta aynı zamanda

bölgedeki stratejik öneme sahip ada ve adacıklarda askeri varlık göstererek siyasi etkisini arttırma yoluna gitmektedir. Bu bağlamda, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler zaman zaman askeri gerilimlere kadar tırmanabilmektedir. Ege Denizi'nde mevcut olan sorunların çözülmesi her iki ülkenin ulusal çıkarları ve güvenlik kaygıları dikkate alınarak dikkatle ele alınmalıdır. Bunun yanı sıra bu sorunların çözümüne yönelik atılacak adımlar yalnızca hukuki ve teknik düzeyde değil diplomatik açıdan da etkili ve yapıcı bir şekilde tasarlanmalıdır.

Kardak Kayalıkları ve hava sahası sorunları Türkiye ile Yunanistan arasındaki en önemli Ege Denizi ihtilaflarından ikisidir. Kardak Kayalıkları coğrafi olarak Türkiye'nin kıyılarına yakın olmasına rağmen Yunanistan tarafından egemenliği savunulan bir bölge olarak ciddi gerilimlere neden olmuştur. Bu sorun yalnızca coğrafi ve egemenlik haklarıyla sınırlı olmayıp aynı zamanda Ege Denizi'ndeki stratejik üstünlük ve güvenlik kaygılarıyla da ilişkilidir. 1996 yılındaki Kardak Krizi, her iki ülkenin diplomatik ve askeri anlamda büyük gerginlikler yaşamasına sebep olmuştur. Benzer şekilde Ege hava sahasında yaşanan FIR hattı sorunu da kritik bir mesele olarak devam etmektedir. Yunanistan'ın hava sahasını genişletmesi ve Türkiye'nin buna karşı çıkması uluslararası hukuk ve bölgesel güvenlik açısından pek çok soruyu gündeme getirmiştir. Kardak Kayalıkları gibi tartışmalı bölgelerde egemenlik iddialarının netleştirilmesi için uluslararası hukuk ve anlaşmalar esas alınmalıdır. Ayrıca Ege Denizi'ndeki hava sahası ve FIR hattı gibi meseleler hava trafiği güvenliği ve geçiş özgürlüğü gibi daha geniş bir perspektiften ele alınmalıdır.

Kıbrıs Sorunu, Türkiye ve Yunanistan için tarihsel, coğrafi ve stratejik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Kıbrıs, yalnızca bölgesel değil aynı zamanda küresel güçlerin de ilgisini çeken bir adadır. Türkiye için Kıbrıs Orta Doğu'daki güvenliğini sağlamada kritik bir stratejik öneme sahiptir. Yunanistan ise adayı Megali İdea'nın bir parçası olarak görmekte ve bu durum sorunun çözülmesini zorlaştırmaktadır. Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi amacıyla gerçekleştirilen Enosis hareketi, adadaki Türk nüfusu için ciddi bir tehdit oluşturmuş ve iki halk arasında gerginliğe yol açmıştır. 1974 yılında Türkiye'nin müdahalesi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlamıştır. Bu gelişmeler günümüze kadar devam eden uluslararası gerilimlere neden olmuştur. Kıbrıs Sorunu yalnızca bölgesel bir kriz değil aynı zamanda küresel barış ve güvenlik açısından da önemli bir meseledir.

Doğu Akdeniz, hem jeopolitik hem de ekonomik açıdan büyük bir stratejik öneme sahip bir bölge olup tarihsel olarak güç mücadelesinin yoğunlaştığı bir alan olmuştur. Bölgedeki hidrokarbon kaynakları, ülkeler arasında anlaşmazlıklar ve gerilimler yaratmış özellikle Türkiye ile Yunanistan arasındaki deniz sınırları ve kıta sahanlığı hakları ile ilgili iddiaların yoğunlaşmasına neden olmuştur. Türkiye, Doğu Akdeniz'deki yeraltı kaynaklarının paylaşımında hakkaniyetli bir pay talep etmekte ve Mavi Vatan doktrini ile bölgedeki haklarını savunmaktadır. Ancak Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Avrupa Birliği'nin karşıt tutumları bölgedeki diplomatik ve hukuki süreçleri karmaşık hale getirmektedir. Doğu Akdeniz'deki gerginliklerin temelinde enerji kaynaklarının paylaşımı ve deniz sınırlarının belirlenmesi yatmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin Libya ile imzaladığı Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Anlaşması bölgedeki deniz sınırlarını netleştirmeye yönelik önemli bir adım olmuştur. Ancak bu anlaşma Yunanistan, GKRY ve Avrupa Birliği tarafından olumsuz karşılanmış ve gerilimleri artırmıştır. 2020 itibarıyla bu gerilim hem bölgesel hem de uluslararası ölçekte büyük bir sorun haline gelmiştir. Bölgedeki sorunların çözümü uluslararası hukuk çerçevesinde yapılacak müzakerelere dayanmalıdır. Doğu Akdeniz'in enerji kaynaklarının paylaşımı konusunda tüm kıyı ülkelerinin katılımıyla daha geniş ve kapsayıcı bir işbirliği platformu oluşturulması gerektiği açıktır. Mısır ve İsrail gibi ülkeler Türkiye'nin etkileşimde bulunduğu bölgesel aktörler arasında yer almakta olup diplomatik diyalog kanallarının açık tutulması ve tüm tarafların eşit bir şekilde yer alacağı müzakerelerle bu sorunların çözülmesi mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- (2022). *Trade Profiles 2022*. Geneva: World Trade Organization.
- Acer, Y. (2020). Doğu Akdeniz’de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye. *Adalet Dergisi*, 2-13.
- Acer, Y. (2024). Türkiye’nin Ege ve Doğu Akdeniz’deki Yaklaşımları ve 2024 Öngörüler. *Kriter Dergisi*, 13-26.
- (2019). *Air Transport Regulatory Competitiveness Indicators Greece*. International Air Transport Association.
- Akbaş, F. (2020). Türk-Yunan İlişkilerindeki Temel Sorunların Tarihi Coğrafya Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 26-41.
- Akbulut, E. (2023, Mayıs 03). *2022’de Yunan Turizmi Verileri*. Turizm Databank: <https://www.turizmdatabank.com/turizm-istatistikleri/2022de-yunan-turizmi-verileri/> adresinden alındı
- Aksu, F. (2005). Ege Sorunlarının Geleceği ve Türkiye: AB Üyelik Sürecinde Türkiye’nin Seçenekleri . *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 261-286.
- Algür, B. (2020). Kıbrıs ve Doğu Akdeniz’deki Son Uluslararası Gelişmeler Işığında Değişen Türkiye, ABD ve NATO Politikaları. *Anadolu Strateji Dergisi*, 55-70.
- Alibabalu, S. S., & Sarkhanov, T. (2023). Geopolitics and Geoeconomics of the Eastern Mediterranean Gas Conflict: Analysis of Turkey’s Policy. *Geopolitics Quarterly*, 94-115.
- Analysis Of The Industrial Sectors In Different Countries: Greece*. (2023, Nisan 14). EU-MERCI: <http://www.eumer-ci-portal.eu/documents/20182/38527/3%2B-%2BGreece.pdf> adresinden alındı
- Arınç, K. (1997). Türk-Yunan Anlaşmazlığına Jeopolitik Ve Jeostratejik Bir Yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*.
- Atakişi, A., & Mehmet, O. (2018). Sıyıza Hükümetinin Yunanistan Krizine Karşı Almış Olduğu Önlemler. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Atay, L. (2003). Destinasyon Pazarlaması Yönetimine İlişkin Stratejik Bir Yaklaşım. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 144-155.
- Athanassopoulou, E. (2011). *Turkey's Global Strategy: Turkey And Greece*. Londra: London School of Economics and Political Science.

- Aydın, E. (2022). Mavi Vatan, Gök Vatan İle Siber Vatan Söz Öbeklerinin Anlamları Ve Oluşturulma Yöntemleri. *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, 168-178.
- Bahçeli, T. (2000). The Potential for Conflicts in Greek-Turkish Relations. *Jahrbuch Für Internationale Sicherheitspolitik*.
- Balık, İ. (2018). Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*.
- Başdemir, M. (2007). Türkiye'nin Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Yunanistan İle Olan Karasuları Sorunu. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* , 93-123.
- Bayer, D. (2013). *Türk-Yunan İlişkilerinde Nato'nun Tutumu Ve Bunun Türkiye-Nato İlişkilerine Yansımaları. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]* . Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Buhalis, D. (2001). Tourism in Greece: Strategic Analysis and Challenges. *Current Issues in Tourism*, 440-480.
- Cankara, Y. (2016). Doğu Akdeniz'in Artan Petropolitik Önemi Ve Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Siyaseti. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18-35.
- Climate Change Knowledge Portal*. (2023, Mart 10). World Bank Open Data: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/greece/climate-data-historical> adresinden alındı
- Combault, J. (2011). The Rion-Antirion bridge—when a dream becomes reality. *Frontiers of Architecture and Civil Engineering in China*, 415-426.
- (2022). *Communication From The Commission Enhanced Surveillance Update - Greece, February 2022*. Brussels: European Commission.
- Çelikkol, A. O., & Karabel, S. (2017). Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Denizden Kaynaklanan Uluslararası Sorunlar. *Bilge Strateji*, 13-31.
- Denizli, C., Akengin, H., & Karaca, A. (2023). Doğu Akdeniz hidrokarbon kaynakları, deniz yetki alanları ve sınır anlaşmazlıkları. *Türk Coğrafya Dergisi*, 233-247.
- Dıpla, C., Kostakos, G., & Zıogas, N. (1996). *The Status Of The Greek Islets "Imia"*. Athens: Athens News Agency.
- Doğan, M., & Doğan, Ö. S. (2022). Türkiye'nin Jeopolitiği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 320-339.
- Dokos, T., Tocci, N., Palm, A., & Kasapoğlu, C. (2018). *The Cyprus Problem: Greek-Turkish Relations and the Cyprus Dispute: Impact on Turkey-EU Scenarios. FEUTURE*.

- Dyke, J. M. (2005). An Analysis of the Aegean Disputes under International Law. *Ocean Development & International Law*, 63-117.
- Egeresi, Z. (2021). *Escalating tensions between Turkey and Greece: turbulence in the Eastern Mediterranean*. Budapest: Institute for Strategic and Defense Studies.
- Er, S. (2011). Yunanistan Doğal Coğrafyasının Jeopolitiğine Etkileri. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*.
- Eryılmaz, B., & Bektaş, M. (2017). Lozan Perspektifinden Türkiye’de Azınlık Politikaları (1923-2016). *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 25-50.
- Ferudun, A. (2009). *Ege’de, Türkiye ve Yunanistan arasındaki aidiyeti tartışmalı ada, adacık ve kayalıklar sorunu. Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- (2019). *Final Transport Plan Report*. Papagou: National Transport Plan for Greece.
- Geography and the Settlement of Greece*. (2023, Mart 23). Central Bucks School District: <https://www.cbsd.org/cms/lib010/PA01916442/Centricity/Domain/1614/TCI%20text%20-%20Geography%20and%20the%20Settlement%20of%20Greece.pdf> adresinden alındı
- Goularas, G. B. (2012). 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Günümüzde Mübadil Kimlik ve Kültürlerinin Yaşatılması. *Alternatif Politika*, 129-146.
- Gök, A., & Mavruk, Ç. (2022). Türkiye-Yunanistan Arasında Güvenlik İkilemi Ve Silahlanma Yarışı: Kardak Ve Doğu Akdeniz Krizleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 973-993.
- Greece - Female Population*. (2023, Haziran 21). Knoema: <https://knoema.com/atlas/Greece/topics/Demographics/Population/Female-population#:~:text=In%202022%2C%20female%20population%20for,average%20annual%20rate%20of%200.33%25>. adresinden alındı
- Greece*. (2023, Nisan 20). World Bank Open Data: <https://data.worldbank.org/country/greece> adresinden alındı
- Greece*. (2023, Nisan 23). Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD): <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/7678fb89-en/index.html?itemId=/content/component/7678fb89-en> adresinden alındı
- Greece*. (2023, Ağustos 23). United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO): <https://whc.unesco.org/en/statesparties/gr/> adresinden alındı
- (2022). *Greece Fact Sheet*. Cape Town: Wesgro.

- Greece: Geography and Culture 2000 B.C.E.-300 B.C.E.* (2023, Mart 21). <https://www.lcps.org/cms/lib/VA01000195/Centricity/Domain/20739/Early%20Greece.pdf> adresinden alındı
- (2015). *Greek Extractive Industry International Environment Profile – Prospects*. Brussels: Ministry Of Environment Energy & Climate Change.
- Greek Mythology Places To Visit In Greece*. (2023, Mayıs 07). Greece Travel Secrets: <https://www.greecetravelsecrets.com/greek-mythology-places-to-visit/?pdf=12040> adresinden alındı
- Grigoriadis, I. N. (2021). Between citizenship and the millet: the Greek. *Middle Eastern Studies*, 1-13.
- Güner, İ., & Ertürk, M. (2013). *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Güney, E. (2013). *Türkiye'nin Komşuları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Hacısalihoglu, M. (2023, Ağustos 21). *Yunanistan*. Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/yunanistan#1> adresinden alındı
- Hamurcu, A. (2021). Türkiye ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz Özelinde Karasuları, Kıta Sahanelığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Sorunu. *Inusam Analiz*.
- Heraclides, A. (2010). *The Greek-Turkish Conflict in the Aegean*. New York: Palgrave Macmillan.
- İnce, F. (2013). Lozan Barış Antlaşması Ve Ege Adaları. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 101-128.
- Ivanovic, F. (2022, Nisan 16). *Turkey and the Eastern Mediterranean: A Chance for Cooperation or a Warning of Conflict?* E-International Relations: <https://www.e-ir.info/2022/04/16/turkey-and-the-eastern-mediterranean-a-chance-for-cooperation-or-a-warning-of-conflict/> adresinden alındı
- Kapan, K. (2021). “Coğrafyanın Üstünlüğü” Ve “Jeopolitik Önem” Perspektifinden Doğu Akdeniz Ve Adalar (Ege) Denizi. *Coğrafya, Tarih ve Uluslararası Hukuk Boyutlarıyla Küresel ve Bölgesel Denklemden Ege ve Doğu Akdeniz* (s. 31-54). içinde İstanbul: İstanbul University Press.
- Karakatsani, E. (2023). Greece Economy Briefing: Greek Economy - Outlook for 2023. *China-Cee Institute*, 1-6.
- Kefalogiannis, G. (2019). *Infrastructure developments in Greece*. Geneva: United Nations Economic Commission for Europe.
- Kemp, S. (2023, Haziran 23). *Digital 2022: Greece*. Datareportal: <https://datareportal.com/reports/digital-2022->

greece#:~:text=Greece's%20population%20in%202022,of%20the%20populatio
n%20is%20male. adresinden alındı

(2022). *Key Figures on European Transport*. Luxembourg: Eurostat.

Keyvana, Ö. Z. (2012). Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Türkleri Sorunu. *Mesleki Bilimler Dergisi* , 20-31.

Kıralp, Ş. (2018). 1967-1974 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türkiye ile Yunanistan'ın Kıbrıs Politikaları. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 444-460.

Kocakaplan, G. (2023, Ocak 28). *Ege Denizi Sorununa Dair Yunanistan Ve Türkiye'nin Tezleri Ve Bunların Uluslararası Antlaşmalar/Sözleşmeler Düzleminde İncelenmesi*. Academia Web Sitesi: https://www.academia.edu/45005607/EGE_DEN%C4%B0Z%C4%B0_SORUN_UNA_DA%C4%B0R_YUNAN%C4%B0STAN_VE_T%C3%9CRK%C4%B0_YE_N%C4%B0N_TEZLER%C4%B0_VE_BUNLARIN_ULUSLARARASI_ANTLA%C5%9EMALAR_S%C3%96ZLE%C5%9EMELER_D%C3%9CZLEM%C4%B0NDE_%C4%B0NCELENMES%C4%B0 adresinden alındı

Kontos Michalis, W. J., & W., L. D. (2016). *Contemporary Social and Political Aspects of the Cyprus Problem*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Koukouvelou, A. (2022). Germany The Challenge of Transforming Post-industrial Lanscapes in Greece. *7th Annual International Conference on Engineering Education & Teaching, 30-31 May & 1-2 June 2022, Athens, Greece: Abstract Book*. Athens: The Athens Institute For Education And Research.

Kumar, V. (2020). Major Issues of Conflict between Turkey and Greece. *International Journal Of Advance Research And Innovative Ideas In Education*, 1728-1730.

Kyriakoulis, V., & Colliopoulou, H. (2023, Nisan 03). Smart Farming Tech Offers Sprout Of Hope In Greece.

Lika, İ. (2020). *The Greece-Egypt Maritime Agreement And Its Implications For The Greek-Turkish Dispute In The Eastern Mediterranean*. Ankara: Seta Analysis.

Linardos, P., & Robolis, R. (2023, Nisan 13). The Development of Industry in Greece 1990-2014 and possible future action for the left industrial policy.

Lorenzini, A., & Ambrosino, G. (2023, Mart 21). *Greece Insight Paper*. Rural Shared Mobility: <https://ruralsharedmobility.eu/wp-content/uploads/2019/08/SMARTA-IP-Greece.pdf> adresinden alındı

Mamara, A., Chatziapostolou, E., & Karatarakis, N. (2023, Mart 25). *Annual Bulletin On The Climate In Greece 2021*. Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία: http://www.emy.gr/emv/en/pdf/2021_GRsignificantEVENT_en.pdf adresinden alındı

- Manoli, P., Dokos, T., & ELIAMEP. (2017). Greece. *FEUTURE EU 28 Country Report* (s. 1-10). Greece: FEUTURE.
- Menegaki, A., Arvanitaki, E., & Agiomirgianakis, G. M. (2021). The Tourism Sector in Greece: A Sociological Perspective and Review. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal Of Tourism*, 67-95.
- Merz, F. (2020, Aralık). *Trouble with Turkey in the Eastern Mediterranean*. Zürich: ETH Zürich.
- Nizamoglu, E. B. (2022). *Türkiye – Yunanistan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu. Yüksek Lisans Tezi*. Lefkoşa: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Ve Araştırma Enstitüsü .
- Ortolland, D. (2023, Haziran 17). *The Greco-Turkish dispute over the Aegean Sea : a possible solution?* La Revue Geopolitique: <https://www.diploweb.com/The-Greco-Turkish-dispute-over-the.html> adresinden alındı
- Özcan, D. (2019). *Türkiye Yunanistan ilişkilerinin Batı Trakya Müslüman-Türk ve Türkiye Ortodoks-Rum azınlığına yansımaları. Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özekin, M. K. (2020). Doğu Akdeniz’de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 1-51.
- Özey, R. (2008). *Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özey, R. (2010). *Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özgör, F. N. (2021). Ege Denizi’nde Egemenliği Belirsiz Coğrafi Oluşumlar Sorunu’nu Ortaya Çıkaran Kardak Krizi; Türkiye ve Yunanistan’daki Etkileri. *TroyAcademy Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 643-668.
- Özgüç, N. (2017). *Turizm Coğrafyası / Özellikler-Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Panagiota Manoli, T. D. (2017). Greece. *FEUTURE EU 28 Country Report* (s. 1-10). FEUTURE.
- Papadakis, K. (2018). The Greece - Turkey Dispute in the Aegean and the ICJ Sea Border Delimitation Case of Ukraine – Romania. Similarities and Differences in a Comparative Perspective. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities*, 36-46.
- Papagianni, Efthimia, Papageorgiou, & Panagiotis. (2018). Tourism, Economic Development and Culture in Greece and Bulgaria: Approaches in Thessaloniki and Plovdiv. (s. 235-239). Rodos: Tourman 2018 Conference Proceedings.

- Paravantis, J., & Prevedouros, P. D. (2001). Railroads in Greece: History, Characteristics, and Forecasts. *Board, Transportation Research Record Journal of the Transportation Research*, 34-44.
- Paschalidis Ch., S. S. (2020). Soil Resources and the Role in Agriculture Sector of Greek Economy. *Environment and Ecology Research*, 70-75.
- Pearson Education. (2023, Mart 21). The Geography of Greece. adresinden alındı
- Pratt, M., & Schofield, C. (1996). The Imia/Kardak Rocks Dispute in the Aegean Sea . *IBRU Boundary and Security Bulletin Spring*, 62-69.
- Protopapas, G. X. (2023, Haziran 17). *Report: Greek – Turkish Relations* . Researchgate: https://www.researchgate.net/publication/338572778_Report_Greece_-Turkey adresinden alındı
- Rafet Can, R. (2021). Yunanistan Güney Ege (Kiklad ve Oniki Ada) Bölgesi'nin Nüfus Özellikleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 523-540.
- (2023). *Rethinking Gas Diplomacy in the Eastern Mediterranean*. Brussels: International Crisis Group.
- (2022). *Review Of Maritime Transport 2022*. Geneva: United Nations.
- Review, W. P. (2023, Mart 30). *Population of Cities in Greece 2023*. World Population Review: <https://worldpopulationreview.com/countries/cities/greece> adresinden alındı
- Sarıkoçuncu, E. (2012). Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950–1960). *Değerli Akademik Bakış*, 85-99.
- Saylan, A. (2021). *Devletlerarası kriz süreçleri üzerine mukayeseli analiz: Türkiye-Yunanistan örneği. Yüksek Lisans Tezi*. Kırşehir: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schaller, C. (2022). Hardly Predictable And Yet An Equitable Solution: Delimitation By Judicial Process As An Option For Greece And Turkey İn The Eastern Mediterranean. *Leiden Journal of International Law*, 549–568.
- Schoeters, A. (2023). *National Road Safety Profile-Greece*. Brussels: European Road Safety Observatory.
- Sfetsioris, K., Giannakidou, G., Vataroglou, T., Sarantaridis, D., Georgiadis, N., Gemeni, V., . . . Nastoulis, T. (2022). Greek Energy Market Report 2022. *Hellenic Association for Energy Economics*, 111-120.
- Soldatos, S. (2016). *Turkish Air Force Violations of Greek National Airspace in the Aegean*. Nicosia: ResearchGate.

- Sotiropoulos, D. A., Huliaras, A., & Karadag, R. (2022). *Greece Report*. Bertelsmann Foundation.
- (2022). *Special Export Section*. New York: American-Hellenic Chamber Of Commerce.
- Stathopoulos, K., Vlachos, S., Thanopoulos, P., Spyropoulos, İ., Kotsanopoulos, P., & Stathopoulos, S. (2014). *Design of the Tsakona Arched Bridge*. Madrid: IABSE Sempozyum Raporu .
- Strid, A. (1995). The Greek mountain flora, with special reference to the Central European element. *Boeonea* , 99-112.
- Sustainable Development*. (2023, Mart 21). United Nations Department of Economic and Social Affairs: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/dsd/dsd_aofw_ni/ni_pdfs/NationalReports/greece/Greece_CSD18-19-Chapter_III-Transport.pdf adresinden alındı
- Sustainable Development*. (2023, Mart 28). United Nations Department of Economic and Social Affairs: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/dsd/dsd_aofw_ni/ni_pdfs/NationalReports/greece/Greece-CSD18-19_Chapter_II-Mining.pdf adresinden alındı
- Şeker, B. Ş. (2019). Doğu Akdeniz Enerji Güvenliği Ekseni: Yunanistan-Gkry'nin Muhtemel Politikalarının Analizi Ve Türkiye'nin Tutumu. *Yeni Deniz Güvenliği Ekosistemi ve Doğu Akdeniz*, 280-319.
- Theophanous, A. (2017). Revisiting The Cyprus Question And The Way Forward. *Turkish Policy Quarterly* , 37-50.
- Toprak, S. (2014). Türk-Yunan Siyasi İlişkileri Çerçevesinde Batı Trakya Sorunu. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Toprak, S. V. (2015). I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Nüfus Mübadelesi Kapsamında Türkiye'ye Göçenlere Karşı Yunanistan'ın Tutumunun İstanbul Basınına Yansıması. *Türkiyat Mecmuası*.
- (2022). *Tourism Sector: Signs of a Strong Recovery*. Athens: Enterprise Greece: Investment & Trade.
- Tsakanika, E., Maistrou, H., Efesiou, I., & Balodimu, M. (2017). The Historical Stone Bridge of Plaka in Greece. Historical, Architectural and Constructional Documentation After Its Collapse in 2015. *BRIDGE: The Heritage of Connecting Places and Cultures International Conference* (s. 1-15). Birmingham: ResearchGate.

- Tsakiris, T. (2020). *Strategic Sectors | Economy & Territory Panorama Inflammable Waters: Turkey's Strategic Objectives in the Eastern Mediterranean and the East Med Gas Pipeline*. Nicosia: IEMed. Mediterranean Yearbook.
- Tsirambides, A., & Filippidis, A. (2012). Metallic Mineral Resources of Greece . *Central European Journal of Geosciences*, 641-650.
- Tsitselikis, K. (2023). On The Muslim Turkish Minority Of Thrace, Greece: Long-Lasting Problems That Require Immediate . *European Nom Territorial Autonomy Network*.
- Turan, C. (2016). *Türk-Yunan ilişkileri ve Ege sorunları. Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- (2020). *Turkey And Greece: Pouring Gas On The Eastern Mediterranean Dispute*. Al Jazeera Centre For Studies.
- (2011). *Turkey and Greece: Time to Settle the Aegean Dispute*. İstanbul, Athens, Brussels: Crisis Group Europe Briefing N°64.
- (2021). *Turkey-Greece: Old Rivals, New Tensions*. Brussels: International Crisis Group. Journal Storage: <https://www.jstor.org/stable/resrep33264.5> adresinden alındı
- Türkiye'nin 4. Sondaj Gemisi Doğu Akdeniz'de*. (2022, Ağustos 22). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı: https://www.iletisim.gov.tr/turkce/dis_basinda_turkiye/detay/turkiyenin-4-sondaj-gemisi-dogu-akdenizde adresinden alındı
- Ulusoy, Ü. H. (2013). Uluslararası Hukuk Açısından Ege Hava Sahasında Türkiye Ve Yunanistan Arasındaki Sorunlar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 304-331.
- Uygun, A. G. (2021). Doğu Akdeniz'de Paylaşım Rekabeti: Türkiye-Yunanistan Gerginliği ve Avrupa Birliği'nin Tutumu. *TYB AKADEMİ* , 69-89.
- Uzgel, İ. (2020, Kasım). *Turkey And The Mediterranean Imbroghio*. Beirut: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Whitman, L. (1992). *Greece: Improvements For Turkish Minority; Problems Remain*. Helsinki: Human Rights Watch.
- World Population Dashboard Greece*. (2023, Ağustos 28). United Nations Population Fund (UNFPA): <https://www.unfpa.org/data/world-population/GR> adresinden alındı
- Yalçın, O. (2021). 1950 Sonrasında Türk -Yunan Sorun Sahaları ve Gelişmeler. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergisi*, 6-40.
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu Ve Türkiye. *Bilge Strateji*.

- Yaycı, C. (2023). *MAVİ VATAN “Bir Harita ve Bir Doktrin Kitabı” Türkiye’nin Denizlerdeki Misak-ı Milli’si*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Yazan, Y. (2012). Türk-Yunan Ege Denizi Sorunlarının Avrupa Birliği Komisyonunun Ve Parlamentosunun Bakış Açıları Çerçevesinde İncelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 191-218.
- Yiğit, A. (2015). Balkan Yarımadası’nın Beşeri Coğrafya Özellikleri ve Türk ve/veya Müslüman Nüfus Varlığı. *Yeni Türkiye*, 443-471.
- Yunanistan*. (2023, Ağustos 20). Autoban: <https://www.autobahn.com.de/tr/yunanistan/> adresinden alındı
- (2009). *Yunanistan Cumhuriyeti Ülke Raporu*. Konya: Konya Ticaret Odası.
- Yunanistan-Turist Gelişleri*. (2025, Ocak 22). Trading Economics: <https://tr.tradingeconomics.com/greece/tourist-arrivals> adresinden alındı
- (2023). *ΔΕΙΚΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ: Φεβρουάριος 2023, ετήσια αύξηση 5,2%*. Pire: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ.
- Ελλάδα 2022*. (2023, Nisan 20). Ελληνική Στατιστική Αρχή: <https://www.statistics.gr/documents/20181/13491320/VNR+2022+Greece+Report.pdf/d0b97502-84b4-866f-e32e-2d91dff2538a> adresinden alındı
- Το κλίμα της Ελλάδας*. (2023, Mart 16). Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία: <http://www.emy.gr/emv/el/climatology/climatology> adresinden alındı

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Sena KAYALIK ÇAM	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Coğrafya
Makale ve Bildiriler	
1. Kayalık Çam, S. ; Kaçmaz, M. (2024). Yunanistan'ın fiziki coğrafya özellikleri. M. Kaçmaz (Ed.), <i>Beşeri ve iktisadi coğrafya alanında uluslararası araştırmalar-II</i> . Konya: Eğitim Yayınevi.	